

הישיבה המאתיים-ושמונים-ושבע של הכנסת השביעית

יום רביעי, ז' ניסן תשל"ב (22 מארס 1972)
ירושלים, הכנסת, שעה 10.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ט. סנהדריא:

הונח על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ושלישית, חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971, שחזר מוועדת העבודה.

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ת. ליאור:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום

ב. שאילתות ותשובות

עלום כהן:

אדוני השר, האם בזמן מתן הרשיון או לאחר שהעסק קיים עוקבת המשטרה או מתעניינת בעברו או במעמדו של בעל המקום?

שר-המשטרה ש. הלל:

כפי שציינת, עד עכשיו לא היה צריך רשיון, ואם כן, לא היה מה להתעניין. ברגע שיש רשיון המותנה בהסכמת המשטרה תקפיד המשטרה על כך. הבעיה היא שעד עכשיו לא היו למשטרה כלים להתערב. ברגע שיש לה הכלים זו זכותה וגם חובתה.

2. תהרס עוגרם למבנה המוחזק על-ידי משפחת פואה בחוף טנטורה

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

נמסר לי כי בנכס המוחזק על-ידי ה"ה מילנה ואוריאל פואה, הנמצא בטנטורה והרשום כחלקה 30 בגוש 10943, נהרס לחלוטין בית שהוחזק על-ידי הנ"ל כדיירים מוגנים.

פעולת ההריסה נעשתה בניגוד להצהרה של בא-כוח מינהל מקרקעי ישראל (רשות הפיתוח) בבית-המשפט המחוזי בחיפה, בעידעור אזרחי 49/69. באותו מעמד התחייב בא-כוח המדינה שלא לעשות כל פעולה העלולה לפגוע בנכס.

הנני מבקש לדעת:

1. האם בעקבות חריסת הבית נערכה חקירה כלשהי מטעם משטרת ישראל?

2. אם נערכה חקירה -

א. מה העלתה?

ב. האם בעקבות החקירה ננקטו הליכים כלשהם?

שר-המשטרה ש. הלל:

1. התשובה חיובית.

2. ביום 13 ביוני 1960 נערך חוזה שכירות בין רשות הפיתוח כמשכיר לבין הגברת מילנה פואה לגבי מבנה בחוף הים בטנטורה.

ביום 8 במאי 1968 התלוננה בתהנת זכרון-יעקב הגברת מילנה פואה, שבמחצית ינואר 1968 נהרס חלק מן המבנה ששכרה בטנטורה על-ידי סערה ומה שהו-תירה הסערה נהרס ב-5 במאי 1968 כליל על-ידי

היו"ר ט. סנהדריא:

אנו עוברים לשאילתות ותשובות.

1. מעקב אחר פעולתם של מועדונים למשחקים

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר המשטרה ביום כ"ב בטבת תשל"ב (9 בינואר 1972):

בעת האחרונה אנו קוראים בעתונים יותר ויותר על מועדוני משחקים שבהם מוצבות מכונות משחק לנערים. על-פי ידיעות אלה נראה כי דרושים סכומי כסף לא קטנים כדי לשחק במכונות האמורות. הפיתוי למשחק גורר נערים רבים לעולם הפשע.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם מקיימת המשטרה מעקב אחר הנעשה במועדונים אלה?

2. האם ידוע למשטרה כמה מועדונים מסוג זה פועלים בארץ?

3. האם פועלת המשטרה לסגירת מועדונים אלה?

4. אם לא, מדוע לא?

5. אם כן, כמה מועדונים מסוג זה נסגרו עד היום?

שר-המשטרה ש. הלל:

1. התשובה חיובית.

2-3. כן. ברשיון - 104, בלא רשיון - 168. יצוין כי עד ל-2 בספטמבר 1971 לא היה צורך ברשיון למועדוני משחקים. בתאריך האמור הוצא צו על-ידי שר הפנים המחייב קבלת רשיון כזה.

הפעולות הנעשות הן: הגשת דו"חות, פניות לממונים על המחוזות ולראשי הרשויות המוניציפליות וכן פניות לבתי-המשפט להוצאת צווי סגירה נגד מועדונים ללא רשיון.

4-5. מאז נתקבלה תקנה זאת כבר נסגרו 60 מועדונים. לגבי חלק מהם מתנהלים עדיין הליכים משפטיים של המעוררים. כל מועדון שלא יצטייד ברשיון כחוק - תבקש המשטרה את סגירתו.

היו"ר ט. סנהדריא:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

לים וטענות כי העבירות נגד הרכוש וגגד שלום של התושבים הולכות ומתרחבות ואין מוצאים את המשטרה במקום "פרט לשוטרים העושים דוח"ות חנייה".

אבקש להשיבני:

א. מה מספר תלונות שהוגשו למשטרה בששת החודשים האחרונים על עבירות רכוש ואלימות במזרח ירושלים?

ב. האם ידוע למשטרה על מקרים כאלה בלי שהוגשו תלונות מיוחדות?

ג. בכמה מאותן תלונות נמצאו העבריינים והובאו לדין?

ד. מה הכיפות המשמרות של המשטרה המפטרלות במזרח ירושלים?

ה. מה מספר נקודות המשטרה הקבועות במזרח ירושלים?

ו. האם תקן השוטרים למזרח ירושלים הוא מס' פיק?

שר המשטרה ש. הלל:

א ו ג. בששת החודשים (ספטמבר 1971 — פברואר 1972) נפתחו 199 תיקים, מהם 78 על עבירות רכוש; 35 על תקיפות וסיכסוכים; היתר — שונות. בגין הואשמו 169 עבריינים.

ב. לא ידוע קיימת אפשרות להזעיק את המשטרה על ידי חיוג טלפוני למספר 100, ואכן האזרחים משתמשים בכך בכל עת צורך.

ד. הכיסוי הוא אינטנסיבי ויעיל על ידי סיורים בכל שעות היממה.

ה. במגזר המזרחי של העיר פועלות שש הנקודות הבאות: נקודת עטדות (קלדיה), נקודת בית חנינה, נקודת שיך ג'ראח, נקודת ואדי ג'וז, נקודת העיר העתיקה, נקודת ראס אל-עמוד.

בדעתנו לפתוח בעתיד נקודת משטרה גם בשכונת אבו טור.

ו. נראה כמספיק בנסיבות הקיימות.

5. ההתמדיעות בשכונת התקווה

חבר הכנסת ש. כהן שאל את שר המשטרה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

ב"דיעות אחרונות" מיום 24 בינואר 1972 התפרסמה ידיעה, כי אנשים המכנים עצמם "נוקמי שכונת התקווה" התפרצו לסניף קופת החולים הכללית בשכונת התקווה. הפרצים ניתקו טלפונים, קדעו את הווילונות, הוציאו מסמכים נון התיקים הרפואיים וקדעו וכן גרמו נזק לרכוש אחר. אותם אנשים השאירו אחריהם הודעה כתובה על הקיר. כמו כן התגלתה כותרת נוספת מול לשכת המודיעין העירונית בשכונה, שאמרה: "11 חנו" יות כאן נשרף ונקום, הורידו את המסים!". יום לפני כן נופצו החלונות באחת עשרה החנויות שבשכונה.

אבקש להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. על איזה רקע בוצעו פעולות אלימות אלה?
3. האם נתפסו האשמים?
4. אם כן, האם הוגשו כתבי אישום נגד הנתפסים?

בולדור שעבד במקום באותו זמן. מידע זה בעניין חלקו של הבולדור בהרס המבנה או שארית המבנה הופרך על ידי עדויות סבירות, ובהתאם לראיות אחרות נתברר כי לא פעם אחת אלא פעמיים פקדו סערות את חוף טנטורה, שכנראה גרמו להרס המבנה.

בזמנו נפתח בתחנת זכרון יעקב תיק שנסגר מחוסר הוכחות וגשלחה הודעה למתלוננת. עורך הדין שייצג את המתלוננת ביקש וקיבל להעתקה את כל חומר החקירה.

התכתבות אחרונה בנושא זה היא מתאריך 15 בספטמבר 1968, ומאז לא נתקבלה כל תלונה נוספת מן המתלוננת.

3. פניית המשטרה אל שופט בבקשה למתן

צו מעצר נגד מר טוביה לוי

חבר הכנסת ג. פת שאל את שר המשטרה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

בעתון "מעריב" מיום 25 בינואר 1972 כותב העיתונאי יהושע כהנא, כי שופט בית משפט השלום בתל אביב מר מנחם אילן סירב להיענות לבקשת המשטרה "ולתת את ידו" לעצירתו של מר טוביה לוי, שהמשטרה התכוונה לעצור על-מנת למנוע ממנו התנגדות להריסת צריפ.

אבקש להשיבני:

1. הידוע לכבודו העניין הנדון?

2. בתוקף איזה סעיף בחוק התכונה המשטרה לעצור את מר טוביה לוי?

3. האין בפעולה שכזו מצד המשטרה משום פגיעה בחופש הפרט בלא פסק-דין או הוראת שופט?

4. אילו צעדים נקט כבוד השר על-מנת למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד?

שר המשטרה ש. הלל:

1. התשובה חיובית. בהתאם לתלונת מהגרס העיר, המשמש כסגן מנהל מחלקת הדרכים, על הקמת צריף שלא כחוק על שטח המיועד לסלילת דרך, ולעדויות מסייעות של עדים מהימנים נוספים — פנתה המשטרה לבית המשפט בבקשה לצוות על מעצרו של מר טוביה לוי.

2. בקשת מעצרו נועדה להשלמת החקירה בעבירה שנחשד בה על הסגת גבול פלילית. כפי שצוין בשאילתה, השופט לא הוציא צו מעצר.

3. עם כל הכבוד אינני מבין משמעות השאלה, שהרי גם בעל השאילתה כותב שהמשטרה נהגה בהתאם לחוק ופנתה לשופט בבקשה להוציא צו מעצר והשופט סירב לכך. תמהוני במה איפוא יש כאן "פגיעה בחופש הפרט בלא פסק-דין או הוראת שופט" (אני מצטט מהשאילתה), כטענת השואל הנכבד.

4. אין, לדעתי, צורך לנקוט צעדים כלשהם.

4. ריבוי עבירות נגד רכוש ומעשי אלימות במזרח ירושלים

חבר הכנסת נ. אליעד שאל את שר המשטרה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

במאמר ראשי מיום 24 בינואר 1972, שנדפס בעתון "אלקודס" היוצא במזרח ירושלים, מתפרסמות קובלנות על אודות מצב הבטחון הפנימי במזרח ירוש-

שר-המשטרה ש. הלל:

(א) בלילה שבין ה-22 ל-23 בינואר שנה זו פרצו שלושה צעירים בני 18 למרפאת קופת-החולים ברחוב האקליפטוס וגרמו לה נזק רב שהתבטא בניזוק ה"לפון, קריעת וילונות, עקירת תקע חשמל וליכולך הקי-רות בסיסמאות. מבצעי הנזק השאירו במקום סיסמאות כתובות על פיסות נייר, חתומות בשם "נוקמי שכונת התקווה".

(ב) תוך פחות מ-48 שעות איתרה המשטרה את זהותם של שלושת מבצעי הנזק. שניים נעצרו, והודו באשמה ונדונו על-ידי בית-המשפט לתקופות מאסר של שלושה וארבעה חודשים. באשר לחשוד השלישי, הרי בשל היותו חייל הועבר הטיפול במעצרו לידי המש-טרה הצבאית.

(ג) בעת החקירה נבדק בקפדנות הרקע לגרימת הנזק. אחד החשודים טען על "סחבת" בטיפול בשינוי שיתן לו בקופת-החולים וכי על רקע זה בא בדברים עם חבריו לפשע ואירגנם לגרימת הנזק.

הטענה נבדקה ונמצא שאמנם פנה החשוד לקבלת טיפול בשיניו, אך טופל בו בהתאם למקובל בקופת-החולים.

חקירת המשטרה לא העלתה כי קיימת "קבוצת נוקמים" ולא נמצא כל קשר בין מה שאירע בקופת-החולים לבין מבצעי ניפוץ חלונות הראווה בשכונה יום קודם לכן.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת כהן.

שלום כהן:

אדוני השר, בגלל האופי והריכוז החברתי המסויים והבעיית בשכונת התקווה, האם מקיימת המשטרה בשכונה זו קשרים וחילופי אינפורמציה עם כל אותם מוסדות ממלכתיים או עירוניים שתפקידם לטפל בסוג זה של בעיות — למשל, מחלקת הנוער של העירייה, משרד הסעד, מועדוני נוער?

שר-המשטרה ש. הלל:

המשטרה מקיימת שיתוף פעולה הדוק ותיאום עם כל המוסדות, ולא רק שם, אם הם קיימים ובמידה שהם פעילים ויעילים. יותר מזה אין המשטרה יכולה לעשות.

6. הסמכות לשלוח אנשים עצורים לבדיקות פסיכיאטריות

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר המשטרה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

"בידיעות אחרונות" מיום 9 בדצמבר 1971 הת-פרסמה ידיעה על מעצרו של הסטודנט אברהם גויהויר. הסטודנט גויהויר נעצר לאחר שבמקום לחתום על עצומה לשיחרור יהודי סוריה שאל את המחתימים "האם הם מוכנים לחלק את הווילות על הכרמל עם יהודי סוריה. או אולי הם זקוקים לעבדים, שיוזקו אותם למרתפים של ואדי-סאליב". משטרת חיפה הביאה את הסטודנט לפני הפסיכיאטר המחוזי, ששוחח אתו כמה דקות ולאחר מכן הורה להעבירו לבדיקות פסיכיאטריות בבית-החולים לחולי נפש במזרע. מהרפא המחוזי הוכא גויהויר אל שופט השלום והואשם בהפרעת הסדר הציבורי. לפני השופט הוצג מכתבו של הפסיכיאטר המ-

חוזי, שקבע בין היתר: "האיש מגלה מחשבות שווא על יחס עם כוונות רדיפה מטעם השלטונות. נראה לי שהמדובר באדם בעל הפרעות עמוקות באישיות".

על סמך חוות-דעת זו נשלח גויהויר דין להסתכלות בבית-החולים לחולי נפש במזרע. כעבור חמישה ימים התקבלה חוות-דעת רפואית שונה לגמרי מרופאי בית-חולים זה, שקבעה כי הג"ל אינו זקוק לאישון.

אבקש להשיבני:

1. האם הפרטים הג"ל נכונים כולם או בחלקם?
2. מי מוסמך במשטרה לשלוח או להחליט לשלוח אדם לבדיקה פסיכיאטרית?
3. כמה אזהרות הובאו בשנה האחרונה לבדיקה פסיכיאטרית או להסתכלות ראשונית עקב בקשת המש-טרה?
4. כמה מאלה שהובאו לבדיקות כאמור אושפזו לאחר ההסתכלות?

שר-המשטרה ש. הלל:

1. אברהם גויהויר נעצר ב-15 בנובמבר 1971 בעת שהפריע את הסדר הציבורי בעצרת הזדהות עם יהודי סוריה, באשמת "התנהגות פרוצה במקום ציבורי", לפי סעיף 183 (1) לפקודת החוק הפלילי.

בהיותו במעצר חוקי, כאמור, עוררה התנהגותו חשש, שהג"ל מעורער בנפשו, ובהתאם לחוות-דעת רפואית של רופא פסיכיאטר ציונה השופט על אישפוזו לטיפול ימים לשם הסתכלות. באותו דיון בבית-המשפט היה החשוד מיוצג על-ידי עורך-דין. משנקבע על-ידי מנהל בית-החולים במזרע, לאחר ארבעה ימי הסתכלות, שהחשוד היה אחראי למעשיו, הועמד לדין והורשע.

2. לפי החוק לטיפול בחולי נפש, תשט"ו-1955, אין צורך בשמכות מיוחדת לשלוח אדם לבדיקה פסי-כיאטרית. החוק מתנה רק קבלת אדם לבית-חולים לחולי נפש, או את אישפוזו שם באישור פסיכיאטר מחוזי או על-פי צו מבית-המשפט. כל זמן שאדם נמצא במעצר חוקי חייבת המשטרה לתת לו כל טיפול ובדיקה רפואית על-ידי רופא בהתאם לצורך, ואילו לגבי הוצאת צו הסתכלות רק בית משפט יכול לפסוק.

3-4. הסטטיסטיקה המשטרית אינה מפרטת מקרים אלה באופן ספציפי, אולם הנסיון מראה שדווקא החשוד או בא-כוחו הם המבקשים בדרך כלל שליחה להסתכלות כחלק של ההגנה המשפטית שלהם.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

אדוני השר, נוכח העובדה שלאחרונה קיימת בצי-בור התמרמרות בקשר למקרהו של נער ירושלמי, שגם הוא נשלח להסתכלות, האם אין כבוד השר חושב של-פחות לגבי עצם הפנייה לרופא פסיכיאטר צריכה להיות יותר מאשר שמכות סתמית? כלומר, שמכות כזו צריכה להינתן לפחות למפקד המחוז, שיוכל להחליט אם לפנות לרופא פסיכיאטר או לא?

שר-המשטרה ש. הלל:

בשני המקרים האלה, גם במקרה שהשאלתה מד-ברת עליו וגם במקרה של הנער הירושלמי, נעשתה השליחה להסתכלות על-ידי שופט, כאשר האיש היה מיוצג על-ידי בא-כוח. אינני חושב שצריך לשנות

לגות, גורמים פוליטיים ואנשים בארץ נגד אותם גר-
מנים?

ש"ה-המשטרה ש. הלל:

המשטרה בודקת אך ורק דברים שיש להם ביטוי של עבירה על החוק, וכל אותם דברים שנעשו בדרך חוקית ואין בהם משום עבירה על החוק אין המשטרה בודקת ואין זה מעניינה של המשטרה לבדוק. אם אתה רוצה, זה מעניינה של הכנסת או של חבר הכנסת לדבר על מה שאמרו או לא אמרו מפלגה או איש ציבור. כל עוד אין בזה עבירה על החוק, המשטרה לא תבדוק את העניין.

8. הצורך בקבלת רשיון להחזקת אופניים מידי המשטרה

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר המשטרה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

בשיחות עם הורים לילדים צעירים טענו אלה לפני כי ילדיהם הנוזקים לאופניים מוטוריים קשות בעת קבלת הרשיון לכלי רכב עממי זה. ההורים טענו כי על-מנת לקבל רשיון צריך הילד הצעיר להטריד עצמו אל תחנות המשטרה כדי להחכים את רשיון האופניים. בלא חתימת המשטרה אין הרשיון בר-תוקף (העתק רשיון מצורף).

אבקש להשיבני:

1. מה מקור ההוראה האמורה?
2. במה שונים תנאי קבלת הרשיון לאופניים מכלי רכב אחרים ומדוע?
3. האם קיימים בכל תחנת משטרה אנשים שתפ-קידם הבלעדי הוא טיפול בצעירים אלה, הבאים לחדש את רשיונם?
4. האם אין כבודו רואה דרך לשיוני הוראה זו, על-מנת למנוע מן הצעירים טירחה שלא לצורך וביאה במגע עם אלמנטים מפוקפקים המצויים תדירות בתחנת המשטרה?

5. אם לא, האם רואה כבודו אפשרות להפרדת פעולה משטרתית זו מפעולותיה האחרות של המשטרה, מבחינה טריטוריאלית, על-ידי קביעת מקום אחר, שלא בתחום תחנת המשטרה, לביצוע החובה האמורה?

ש"ה-המשטרה ש. הלל:

הביקורת הנערכת על-ידי המשטרה על אופניים ורכביהם בשלב שלפני רישום היא בגדד חובתה החוקית של המשטרה למנוע או לגלות עבריינות ורכוש גנוב.

קל מאוד לגנוב אופניים, לשנות את צורתם, לרבות את מספר בית-החירושה המוטבע עליהם ולהשיג להם גליוציה באמצעות רישום ורישוי מטעם רשות מוסמכת. כ-7,000 זוגות אופניים גנובים במשך שנה. מהם מתגלים 10% בלבד. ביקורת זו חשובה באשר יש בה כדי למנוע מקטינים וממבוגרים כאחד מלהיכשל בהחזקת רכוש חשוד כגנוב או אף בעבירה על קבלת רכוש גנוב בידעין.

ועתה לעצם השאלה:

לשאלה 1: הרשויות המקומיות, המעניקות את הרשויות, נעזרות כדין במשטרה על-מנת שלא להיכשל ברישוי אופניים גנובים. לרשויות עצמן אין הכלים לכך,

במשהו ששופט הוא שצריך לקבוע אם לשלוח אדם להסתכלות או לאישפוז במקרה שהוא חשוד בדבר-מה. קצין המחוז איננו יכול לדעת אם אדם זקוק לטיפול באותו זמן או לא. כאשר משהו הנמצא במעצר סובל מכאב שנינים או מכאב בטן, מזמינים את הרופא המת-אים, בלי להזדקק למפקד המחוז לגבי הצורה שבה יש לתת את הטיפול. מזמינים את הרופא המתאים. עניין שליחת אדם להסתכלות או לאישפוז הוא עניין לבית-המשפט, לקביעתו של שופט, ואין לשנות בו.

7. הפגנת תלמידים נגד המתיישבים הגרמנים בזכרון-יעקב

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר המשטרה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

ב"דיעות אחרונות" מיום 7 בפברואר, התפרסמה ידיעה כי המשטרה עצרה עשרים תלמידים ממדרשת הנוער "נועם". תלמידים אלה הפגינו מול מגורי המת-יישבים הגרמנים בזכרון-יעקב. כן נאמר באותה ידיעה כי עדיין נתונים במעצר שבעה תלמידים הנחשדים בנס-יון להצתת מגורי הגרמנים האמורים. במהלך ההפגנה הריסו המפגינים ערוגות פרחים וניפצו מספר פנסי תאורה בחצר השייכת לגרמנים האמורים.

אבקש להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האם קיבלו המפגינים רשיון להפגנה?
3. אם כן, האם היה כוח משטרה נוכח במקום?
4. אם לא, האם הוגשו נגד המפגינים כתבי-אישום על הפגנה בלתי-חוקית, חדירה לרשות הפרט, וגרימת נזק?
5. האם הוגשו כתבי-אישום נגד השבעה שנחשדו בנסיון להצית את מגורי המתיישבים הגרמנים?
6. אם לא, מדוע? אם כן, מה עלה בדינם של אלה?

ש"ה-המשטרה ש. הלל:

1. הידיעה נכונה בחלקה. נעצרו חשודים בהפגנות בלתי-חוקיות בהתפרעות, הסגת גבול וגרימת נזק, והמשטרה בדקה גם חשדות בנסיונות להצתת מגורים, שאירעו במועדים שקדמו לליל ההתפרעות במקום הזה.

2. לא.
3. כוח משטרה הועק למקום עם התחלת ההפגנה. המשטרה עצרה את כל המפגינים, 27 במספר, לחקירה.
4. כן. כולם נשפטו, הורשעו, ונקנסו ב-100 לירות כל אחד ונידונו למתן עריבות להתנהגות טובה.
5. לא הוגשו.
6. לא נמצאו הוכחות מספיקות להגשת כתבי-אישום. כולם שוחררו כאמור.

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

אדוני השר, האם המשטרה בדקה, ואם כן, האם מצאה קשר בין ההפגנה הזאת לבין ההסתה מצד מפ-

המשטרה נענתה לנוהל הגידון במסגרת החובה, המוטלת עליה בחוק, למנוע עבירות על החוק.

לשאלה 2: אין שוני. גם בעת רישוי כלי רכב אחרים יש צורך בהצגת תיעוד המאשר בעלות חוקית על הרכב המועמד לרישוי, אלא שבמקרה זה מבוצע הדבר על-ידי אגף הרישוי של משרד התחבורה.

לשאלה 3: לא. הטיפול איננו בצעירים, אלא בבדיקת האופניים שברשותם של כלל מבקשי הרישוי.

לשאלה 4: תחנת המשטרה היא מקום מכובד בשביל כלל האזרחים, הפוקדים אותה לעשרות ולמאות ביממה, אם לצורך קבלת שירותים והגשת תלונות ואם לשם מילוי תפקידי המשטרהיים האזרחיים האחרים, ולא כחשודים או כעבריינים. לפיכך אינני מוצא כל הצדקה, ואף יהיה זה משגה, למנוע מגע חי בין קטינים לבין משטרה או שוטרים, וכל הגורס איסור על כך עושה שירות רע לחינוכם של קטינים ומבוגרים לאזרחות טובה.

לשאלה 5: לא.

9. השמירה המוגברת של המשטרה על "היכל המשפט" בעת משפטים של הנאשמים בשוד הבנק בראשון-לציון

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר המשטרה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

בעתון "מעריב" מיום א' בשבט תשל"ב, 17 בינואר 1972, פורסמה ידיעה כי שמירה מוגברת של משטרה ושוטרי משמר הגבול הקיפה את "היכל המשפט" בתל-אביב לקראת הבאתם של חמשת הנאשמים בשוד הבנק בראשון-לציון לבית-המשפט. שוטרים ניצבו מסביב לבניין ועל גגו ובזיהם "עושים".

רצוני לשאול:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. נוכח הדעותיו של השר שאין פשע מאורגן בישראל, מדוע היה צורך להגן על בית-המשפט בתל-אביב לאור היום כעל מבצר הנתון במצור?

שר-המשטרה ש. הלל:

יש מקרים רבים של משפטי רצח או משפטים בעלי חומרה מיוחדת אחרת, שהמשטרה נוקטת בהם צעדים בלתי-שיגרתיים, כדי למנוע נסיונות בריחה או נסיונות להתנכלות לעדים או לנאשמים.

לשאלה 1: הידיעה נכונה בחלקה. במקרה הגידון שמירת היכל המשפט בתל-אביב תוגברה בתאריך 17 בינואר 1972 בגלל חומרת העבירות המיוחסות לנאשמים החשודים בשוד מזוין ובאלימות, ובשל הימצאותו של עד המדינה והחשש שאנשים שהיו מעוניינים בהעלמת העובדות ינסו לפגוע בו.

לשאלה 2: אם חבר הכנסת הנכבד מתכוון לכך שלאנשים החשודים במעשי פשע יש ידידים וקרובים הרוצים ביקרם, העלולים לרצות ואף לנסות להצילם מדין צדק, ספק אם הוא חידש בכך חידושים מרעישים, וודאי שאין זו ההגדרה המקובלת, לפי הקריטריונים הידועים בוודאי גם לחבר הכנסת הנכבד, לגבי מהות הפשע המאורגן. מכל מקום, הטיפול של משטרת ישראל במעצר אנשים אלה, בהבאתם לדין, בקביעת אמצעי בטחון כדי לקיים את המשפט בלא הפרעה מבחוץ — יש בו כדי להעיד כי משטרת ישראל לוחמת בעבריינים ובגילויי העבריינות ואינה משלימה עמם ואינה חוששת

היו"ר ט. סנהדראי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יהודה בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני השר, לא הטלת, חלילה, כל ספק בכך שהמשטרה לוחמת בעבריינות. השאלה שלי היתה על מהות התופעה.

שאלתי הנוספת: האם ידע השר על מקרה קודם, למעט מקרים פוליטיים, שבו היתה שמירה כזו ב"היכל המשפט" על עבירה כזאת?

שר-המשטרה ש. הלל:

היו הרבה מקרים. היו מקרים שהיו קשורים ברצח, בחשש מנקמת דם, ואשר בהם אנו נוקטים אמצעים יוצאי דופן. היה לצערי מקרה אחד שעל אף האמצעים שנקטה לא הצליחה המשטרה למנוע התנכלות לאחד האנשים בבית-המשפט.

אין ספק שהמשטרה חייבת באותן נסיבות, בכל מקרה ומקרה, לנקוט אמצעים שהיא חושבת אותם כמתאימים. אצטער אם המשטרה תקל בכך ראש. הצטערתי על המקרה שבו, על אף שמירת המשטרה, נפגע אחד האנשים בבית-המשפט. אני חושב שהמשטרה מילאה את המוטל עליה לפי החוק ולפי ההגיון.

10. נקיות צעדים נגד צירי הקונגרס הציוני ה-28

החשודים בהתנהגות מוגעת כלפי המשטרה בעת הפגנה

חבר-הכנסת ד. מילמן שאל את שר המשטרה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

אבקש להשיבני:

1. האם נכון כי ביום 19 בינואר 1972, כאשר היו הפגנות בזמן פתיחת הקונגרס הציוני ה-28, ידקו המפגנים על השוטרים ותקפו אותם?

2. האם נכון כי בין המפגנים האלה אשר נעצרו היו גם צירי או צירי הקונגרס מסיעת מפ"ם?

3. האם נכון כי מר שנקר, חבר הנהלת הסוכנות, התערב למען שיחורר הציר או הצירים הנ"ל, ושר המשטרה סירב לעשות כן?

4. האם שר המשטרה עומד להעמיד לדין את המפגנים בלי להתחשב בהשתייכותם למפלגה כל שהיא?

שר-המשטרה ש. הלל:

1. אכן בהפגנה זו ידקו המפגנים לעבר השוטרים, קראו לעברם קריאות גנאי, יידו אבנים לעברם וזרקו חזיונים.

2. בין המפגנים אשר נעצרו נמצאו שני צירים לקונגרס הציוני, אשר בהיודע דבר היותם צירים בקונגרס שוחררו על-מנת לאפשר להם להשתתף בקונגרס. לא התעניינתי בהשתייכותם המפלגתית.

3. אתי לא דיבר מר שנקר כלל. ההחלטה לשחרר את העצורים צירי הקונגרס נבעה מתוך יחס כבוד והערכה לקונגרס וכדי לאפשר לצירים להשתתף בו והחלטה זו נתקבלה על דעתי.

4. החקירה טרם הושלמה. לכשתושלם יוגשו כתב-ביאישום. לא התעניינתי, לא ידועה לי ואין כוונתי להתעניין בהשתייכותם המפלגתית של הנאשמים.

11. תקירת עדים נוספים בפרשת "נתיבי הנפט"

חברי הכנסת מ. אביווה שאל את שר המשטרה ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

בעדותו לפני ועדת החקירה בפרשת "נתיבי הנפט", ב-9 בפברואר 1972, מסר ניצב-משנה רוט כי החומר שיש בידי המשטרה יש בו משום ראיה לכאורה להחזקת רכוש גנוב על-ידי חברת "קונטיננטל", אלא שהמשטרה מצאה כי יש לחקור שני עדים נוספים אשר עדותם עשויה להוסיף על המסקנות בעניין זה או לגרוע מהן.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם נגבו כבר עדויות אלה?

2. אם כן, האם יש בהן כדי לגרוע מאותן מסקנות?

3. אם לא, האם המליצה המשטרה לפני היועץ המשפטי על נקיטת צעד כל שהוא בעניין זה?

שר המשטרה ש. הלל:

1-2. למען הדיוק, אמר ניצב-משנה רוט — אני מצטט מתוך הפרוטוקול — כי חברת "קונטיננטל" מחזיקה ברכוש שהוא חשוד כגנוב מראס-סודאר. נקודה זו איננה ברורה סופית.

החקירה נמשכת — וטרם הושלמה.

ג. חוק החניכות (תיקון), תשל"ב-1972 *

(קריאה שנייה לקריאה שלישית)

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף י"א בסדר-היום: הצעת חוק החניכות (תיקון), תשל"ב-1972, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור לחברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזליו, יושבת-ראש ועדת העבודה.

שושנה ארבל-אלמוזליו (יו"ר ועדת העבודה):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הנני מתכבדת בזה להביא לכנסת לקריאה שנייה ושלישית את הצעת חוק החניכות (תיקון), תשל"ב-1972.

החוק המוצע, שאני מביאה אותו, בא להתאים למעשה את המצב החוקי הקיים בתחום החניכות למציאות ולנסייון שהצטבר במשך השנים של ביצוע החוק מאז קבלתו בשנת 1953, מאחר שחלו תמורות ושינויים רבים אשר חייבו למעשה את התיקונים.

אחד התיקונים, למשל, בא לקבוע, כי גם צעירים המקבלים הכשרה מקצועית בבתי-ספר תעשייתיים, גם הם ייחשבו כחניכים, מאחר שבבתי-ספר אלה הוקמו בייחוד בשנים האחרונות והם צמודים בדרך כלל למפעלי תעשייה גדולים, המכשירים עתודה לצוות עובדיהם. אנחנו יודעים להעריך את חשיבותן של מסגרות אלה של בתי-הספר התעשייתיים, אשר מוקמים על-ידי המפעלים ובהם משובלים למעשה גם העבודה המעשית וגם הלימוד העיוני. על כן סבורה היתה ועדת העבודה, שיש גם להם להקנות אותו מעמד אשר קיים כיום לגבי חניך — להקנות אותו לנוער הלומד במסגרת הזאת של בתי-ספר תעשייתיים.

כמו כן בא התיקון המוצע לאפשר לממונה על החניכות לקצר את תקופת החניכות בפרק הזמן שאינו עולה על שישה חודשים לפני הליכתו של החניך לצבא. גם זה לאור הנסיון שהצטבר והראה, כי נערים רבים אשר צריכים היו להתגייס לצבא לפני שסיימו תקופת החניכות של שלוש שנים המוכרות לגבי המקצוע, והפסיקו באמצע את החניכות, נשללה מהם כמעט אותה הזכות שקיימת לגבי כל חניך המסיים את תקופת החניכות שלו. בא התיקון בחוק וקובע, שאותה תקופה של החניכות המקוצרת תהיה גם היא כאילו היא תקופת חניכות רגילה, עם כל הזכויות המשתמעות מכך.

מצאנו לנכון גם להוסיף בחוק עצמו, שאותו הח-

ניך, אשר לגביו קוצרה תקופת החניכות, גם הוא יגש לבחינות, הכוונה לבחינות הסופיות, לפי אותה זכות הניתנת לכל חניך אחר בתום תקופת החניכות.

בחוק המקורי, בסעיף 9, כתוב לאמור: "דינו של חניך שמלאו לו 18 שנה לעניין חוק זה יהיה כדין גער, באם הוא ממשיך בעבודתו אצל אותו מעביד, או אצל מעביד אחר באותו מקצוע ונחתמה ביניהם הצהרת חניכות". התיקון בסעיף 3, אשר ועדת העבודה אישרה אותו, בא למחוק את הצורך בחתימת הצהרת החניכות, וזאת כתוצאה מביטול הצהרת החניכות, ביטול שאנחנו עשינו גם בחוק הזה, מאחר שגם לאור הנסיון התברר שאין ערך לדבר הזה ואין מקום לדבר הזה. הוא רק מכביד ורק מסרבל. כתוצאה מכך גם חל התיקון לגבי הסעיף הזה.

סעיפים 4 ו-5 גם הם באים להחליף את סעיפים 11 ו-12 הנוכחיים, שחייבו הצהרת חניכות ואישורה על-ידי הממונה על החניכות, ומחליפים אותה בהודעה לממונה תוך 15 יום מהתחלת העבודה.

ביטול הצהרת החניכות בא להבהיר, שנער העובד באחד המקצועות המוכרים הוא חניך, אף אם לא מילא את דרישות ההצהרה וההודעה; שנית, מאחר שכל נער במקצוע חניכות יהיה מעתה חניך, מוטלת עליו ממילא החובה להשתתף ביום הלימוד המקצועי, בשיעורי מקצוע מאושרים. ועל כן אין צורך במתן אותה הצהרה של החניכות.

התיקונים בסעיף 7. להצעת החוק נובעים שוב מביטול החובה של הצהרת החניכות אשר בסעיפים 11 ו-12; וכן קובע הסעיף את משך הזמן שבו אפשר להחזיק את הקשר בין החניך לבין המעביד, שיהיה של 6 שבועות ויאפשר לשני הצדדים — גם לנותן העבודה וגם לחניך — לתת תוך פרק זמן זה את ההודעה הזאת שהוא מתיר את הקשר. סברנו שמתן ההודעה הזאת תוך 6 שבועות, כתקופת נסיון, מתאימה גם לגבי החניך וגם לגבי המעסיק. זה לטובת החניך יותר מאשר לטובת המעסיק, כיוון שמסתבר לחניך לא אחת, כי אותו מקום שנשלח אליו איננו מתאים ואינו מסגרת המתאימה לחניכות, אשר בה יכול ללמוד ולהתקדם באותו מקצוע המוכרז למעשה במסגרת החניכות.

זו בקריאה לשר העבודה שיחיש את התקנת התקנות בדבר דרכי הפיקוח על הנערים ועל מקומות העבודה שבהם עוסקים נערים בחניכות. חוק זה בא לסייע לחניכים להשלים את הכשרתם המקצועית, ולכן יש לדאוג לכך שהוא יבוצע הלכה למעשה. התקנות, אשר תקבענה את דרכי הפיקוח, תאפשרנה להגביר את הפיקוח על ביצועו המלא של החוק.

כן החליטה הוועדה להוציא את סעיף 10 אשר היה בהצעה המקורית. על סעיף זה נמתחה ביקורת מצד חברי כנסת שונים הן בדיון בקריאה ראשונה והן בוועדה. בסעיף זה נאמר: "חניך העוזב את מקום חני-כותו בניגוד להוראת סעיף 17 (3) (ii) לחוק החניכות, תשי"ג-1953, לא תרשום אותו לשכת עבודה כדורש עבודה למקום חניכות אחר, תוך שנה מיום עזיבתו את מקום חניכותו האחרון, אלא אם ביקש מאת הממונה על החניכות אישור באותה הוראה ולא נענה תוך שלושים יום מיום שביקש".

כל חברי הוועדה התנגדו לסעיף זה, בעיקר מתוך חרדה לגורלו של אותו חניך, אשר מסיבות שהן תלויות או אינן תלויות בו עוזב את מקום החניכות, ונזרק לרחוב למשך שנה, כאשר מטילים עליו חובה בתחוקה החוק לפנות לממונה על החניכות. הנסיון הראה שחניכים מחליפים את מקום החניכות שלהם בלי לקבל את האישור הדרוש.

לאחר שהוועדה שקלה את התועלת שיכול להביא הסעיף, בכך שמצד אחד לא יוכל הנער לעזוב בנקל את מקום חניכותו, לעומת הנזק הכרוך בו, כי הוא טומן בחובו סכנה של זריקת הנער לרחוב למשך שנה — החליטה הוועדה שיש למנוע סכנה זו ולמחוק את הסעיף. הסעיף נמחק בהסכמת הממשלה.

אני רוצה לקוות שהתיקונים האלה לחוק, שיאושרו על ידי הכנסת, יתרמו תרומה נכבדה לחיזוקה של מסגרת החניכות, יאפשרו טיפול נאות בחניכים ויהדקו את הקשר בין החניכים לבין המטפלים בהם, וזאת תוך הקפדה יתירה על ביצועו של החוק.

גברתי היושבת-ראש, החוק מובא לכנסת בלא הסתייגויות, ואני מבקשת להעמידו להצבעה בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ט. סנהדראי:

אם אין התנגדות, אעמיד להצבעה את 13 סעיפי החוק כאחד.

הצבעה

סעיפים 1-13 נתקבלו.

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מעמידה את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק החניכות (תיקון), תשל"ב-1972, נתקבל.

חברי הכנסת, ועדת העבודה הוסיפה סעיפים מספר אשר לא היו בהצעה המקורית, וזה בהסכמת הממשלה. אלה הם תיקונים שהם לטובת הנער, לטובת החניך. אמנה אחדים מהם:

סעיף 8, למשל, בא לפטור את החניך מתשלום שכר לימוד אשר היה נהוג עד כה. אנחנו קבענו, שנער עובד או חניך, לא תחול עליו חובת תשלום בעד שיעורי מקצוע מאושרים. הוועדה סברה, כי לא ייתכן שאותם חניכים הנמצאים במסגרת החניכות — המשתתפים למעשה לשכבות החלשות ביותר בחברה הישראלית, משפחות מרובות ילדים, ובאותו זמן גם משפחות מעורטות הכנסה — תוטל עליהם החובה לתשלום שכר לימוד.

אני שמחה לציין בהערכה ובהוקרה, שהיתה היענות מצד הממשלה לתביעה הזאת של ועדת העבודה ואנחנו הכנסנו זאת כסעיף בחוק, כתיקון, שמהיום והלאה — מיום קבלת החוק — לא ייתבע החניך לשלם שכר לימוד.

הוועדה מצאה לנכון להוסיף הוראה בסעיף הדין בהקמת ועדות מקצועיות אשר בוחנות את האפשרות של הכרות מקצוע כמקצוע חניכות בענף זה או זה. אירגוני הנוער העובד, שהם צד מעוניין בנושא ומכירים את בעיותיו של הנוער העוסק במקצועות שונים, לא היו שותפים עד כה במסגרת אשר בחנה כל מקצוע ומקצוע לפני שהוכרו כמקצוע חניכות. הוועדה היתה סבורה שאירגוני הנוער, המטפלים בנוער וממצאים אותו בקשר מתמיד והדוק, צריכים להיות שותפים בדיונים של הוועדות המקצועיות כדי שיוכלו ליטול חלק בדיון ובהכרעה על הכרות מקצוע כמקצוע חניכות.

הוועדה הכניסה גם תיקונים שלא נמצאו בהצעה המקורית, בעניין הקנסות והעונשים המוטלים בתחוקה החוק גם על חניך וגם על מעסיק. הוועדה החליטה להגדיל את הקנס המוטל על מעביד שהעביד נער שלא כחניך או שסירב להעביד חניכים, לפי החלטת שר העבודה, או שהעביד חניכים במספר העולה על המספר המותר, תוך התאמת סכומי הקנסות לשינויים שחלו בערך המטבע מאז שנת 1953, כאשר נתקבל החוק.

כך נקבע בסעיף 11 לחוק כי במקום קנס של 100 לירות יוטל קנס של 500 לירות; במקום קנס של 5 לירות שהיה מוטל על חניך יוטל קנס של 25 לירות; במקום קנס של 25 לירות שהיה מוטל על מעביד — יוטל קנס של 150 לירות.

הוועדה כללה בחוק הוראה נוספת, שהיא מייחסת לה חשיבות מרובה, ומטרתה להגביר את הפיקוח על ביצוע החוק. יש מקצועות שהוכרו עליהם כעל מקצועות חניכות, אבל בהעדר פיקוח מתאים אין מעקב אחר הנערים העובדים באותו מקצוע. על כן החליטה הוועדה לומר בסעיף 12 להצעת החוק כי שר העבודה, אשר ממונה על ביצוע החוק, יהיה מוסמך להתקין תקנות בדבר דרכי הפיקוח על החניכות. רצוני לפנות מעל במה

ד. חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב—1972 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

חברות הגז — אמישרגו, פזגו, סופרגו, פטרולגו, ומינהל הדלק.

ראינו לחובה לעצמנו, חברי הכנסת, לאפשר לכל גוף ציבורי שחוק זה נוגע לו, הן כאירגון מעסיקים והן כאירגון עובדים, להופיע לפני הוועדה ולהשמיע את השגותיו. אני בטוחה שהיינו עושים משגה חמור ופוגז עים ביקורת הכנסת אילו היינו נכנעים ללחצים של מזויזים להתחיל בהקדם בדיונים ומנועים בכך מנופים ציבוריים להופיע לפני ועדת העבודה ולהשמיע את השגותיהם לחוק הנידון.

חשיבותו של החוק והמיוחד שבו והעובדה שחוק זה נוגע ל-200,000 עובדים שכירים, לערך, חייבה את ועדת העבודה להקדיש את הזמן הדרוש לבירור וליבון יסודי של כל סעיף וסעיף והשלכותיו לגבי מסכת יחסי העבודה במדינה, גם אם דבר זה אילץ אותנו לעבוד שעות עבודה רבות. על כן, חברי הכנסת, לא היתה כאן סתבת, לא היה פליבסטר, לא שביתת האטה וגם לא חקיקה חפזה. היה דיון ענייני ואחראי ככל שראוי ונאה לחוק מסוג זה.

כבוד היושבת-ראש, החוק נולד בימים של החרפה ביחסי עבודה בשירות הציבורי, בימים שקבוצות עוב-דים, לפעמים ללא אישור האירגון המקצועי וללא הודעה מוקדמת כפי שהחוק מחייב, הכריזו שביתה, השביתו שירותים חיוניים במדינה, דבר שגרם סבל לאוכלוסיה ונזקים גדולים למשק הלאומי. מגמת החוק המובא לאי-שור הכנסת היא כיבוד הסכם עבודה שנחתם בין המ-עסיקים ובין אירגוני העובדים, לאחר משא-ומתן ורצון חפשי, ומניעת שביתות בתקופת ההסכם, בכל הקשור בשכר ובתנאים סוציאליים.

מגמה שנייה של החוק היא לחוק את סמכויות של אירגון העובדים הכולל, וזה בשני תחומים: ראשית, החוק בא להקנות את הסמכויות רק למוסד המנהל המרכזי של האירגון הכולל להכריז בשביתות בשירותים צי-בוריים על עניינים שאינם קשורים בשכר ותנאים סוצ-יאליים בתקופת ההסכם. רק שביתה כזאת תהיה שבי-תה מוגנת.

גם שביתה של עובדים בשירות ציבורי בזמן שלא חל עליהם הסכם קיבוצי, או שביתה שתוכנן לאחר תום תקופת ההסכם הקיבוצי, או בתקופה שבין הסכם להסכם לקראת חידושו של ההסכם הקיבוצי, אף כל שביתה כזאת תהיה בלתי-מוגנת אם הוכרזה שלא באישור המוסד או המוסדות המוסמכים לכך, לפי ההלי-כים הקבועים בתקנונו של האירגון המוסמך.

אין ספק, דבר זה בא למנוע שביתות המוכרות מדי פעם בלא באישור של ההסתדרות או שלא באי-שור של האירגון היציג. העובדים חייבים, לדעתנו, לנהל את מאבקם המקצועי במסגרת האירגון והאיגוד המק-צועי שאליו הם משתייכים.

החוק בא להוסיף פרק רביעי לחוק יישוב סיכסוכי עבודה, פרק אשר ייקרא "הסכם קיבוצי בשירות צי-בורי", ובו נתינת הגדרה של הסכם קיבוצי לעניין פרק

היו"ר ט. סנהדראי:

הכנסת תעבור לסעיף ט' בסדר-היום: חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב—1972, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת הע-בודה.

ששנה ארבל-אלמוזילנו (יו"ר ועדת העבודה):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הנני מתכבדת להביא לקריאה שנייה ושלישית את חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב—1972.

בראשית דברי רואה אני חובה לעצמי וכלפי חברי בוועדת העבודה להזים את כל מסע הביקורת וההאש-מות שהוטחו על דרכי עבודת הוועדה מעל במות שונות וגם מעל במה נכבדה זו, ובמיוחד על יושבת-ראש הוו-עדה, על שנקטו כביכול שיטה של סתבת והשהיה בדיו-נים הקשורים להצעת חוק זו. ביקורת זו היא משוללת כל יסוד, והיא היתה לרוב פרי של מגמות ולחצים ונסיגון להתערב בסדרי העבודה התקיימים של ועדה פרלמנטרית, בניגוד לנוהלים המקובלים.

ועדת העבודה, בהכירה בחשיבותו של החוק ודחי-פות, החלה לטפל בו מיד לאחר הקריאה הראשונה בכנסת, והיא הקדישה שתי ישיבות ואף שלוש ישיבות בשבוע לדיונים אף ורק בחוק זה. כחוצאה מכך נאלצה הוועדה לקיים ישיבות בשבוע כדי להחיש את הטיפול בחוק זה ויחד עם זה לא להפסיק את טיפולה השוטף של הוועדה בחוקים או בנושאים שהיו בטיפול קודם לכן ודחיפותם וחיוניותם הוכרו על-ידי כולנו.

רצוני להביא את העובדות הבאות לידיעת בית נכבד זה על דרכי טיפולה של הוועדה בהצעת החוק: הצעת החוק הועברה לוועדת העבודה על-ידי המליאה לאחר הקריאה הראשונה ב-1 בנובמבר 1971. הוועדה התחילה את עבודתה בהצעת החוק ב-17 בנובמבר 1971, כי לשיבה הראשונה נדרשו גם הכנות. היא סיימה את עבודתה בקריאה ראשונה ביום 28 בנואר 1972. החל מתאריך זה נתבקשה הממשלה להביא נוסח מתוקן, לאור ההערות וההשגות שהושמעו בוועדה על-ידי חברי הכנסת. על-פי בקשת חברי הכנסת מסיעות האופוזיציה ניתנה להם שהות לתקופה של שבועיים כדי לעיין בה-צעה המתוקנת ולגבש את עמדתם הסופית לקראת ההכרעות וההצבעות בוועדה. ועדת העבודה חידשה את דיוניה בהצעת החוק מיד לאחר קבלת ההצעה המתו-קנת, בתאריך 9 במארס 1972, וסיימה את הקריאה השנייה עם ההצבעות ב-15 במארס 1972. בסך הכל טיפלה הוועדה בחוק במשך תקופה של חודשיים ושלשה שבועות. בפרק-זמן זה הקדישה הוועדה להצעת החוק 28 ישיבות, והופיעו לפניו עשר משלחות, על פי בקשתן ופנייתן. ואלה הן המשלחות: נציגי ההסתדרות הכל-לית, נציגי ההסתדרות העובדים הלאומית, אירגון רופאי קופת-חולים, נציגי משרד הבריאות, נציגי משרד החינוך והתרבות, נציגי מרכז הסתדרות המורים, נציגי מרכז השלטון המקומי, נציגי ההסתדרויות והאירגונים האר-ציים הקשורים עם ההסתדרות הכללית, נציגי לשכת התיאום של האירגונים הכלכליים, נציגי ההנהלות של

70 לחוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז-1967 — בשל הפרת פסק-דין, החלטה, צו או הוראת חיקוק שעניינם השתתפות בשביתה. הסעיף הזה קובע, כמובן, שלא יוטל מאסר, אך העובד חייב לדעת שאין הוא פטור מתשלום קנס על אחת מהעבירות הללו.

אני חושבת שהעובד צריך לדעת עוד דבר, ואני רואה לעצמי חובה לומר זאת לחברי הכנסת — אלה דברים שאמר היועץ המשפטי לממשלה לגבי הסעיף הזה — שאין כוונה לפטור מעונש מאסר אותם עובדים אשר ימצאו אשמים בעבירה פלילית, כגון תקיפה או קטטה כתוצאה ממקרים שעלולים לקרות בעת שביתה. סעיף זה הקובע אי-הטלת מאסר אינו מתייחס איפוא למקרים כאלה, ועל עבירות מסוג זה יתנו העובדים את הדין על-פי החוקים הקיימים.

יש לציין בסיפוק שחוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) מובא לקריאה שנייה ושלישית בתקופה של רגיעה יחסית ביחסי העבודה במדינה. גם השביתות החלקיות שהיו בשירותים הגיעו לפתרון תוך משא-ומתן והסכם, וזה בלי לחרוג ממדיניות השכר של ההסתדרות.

מספר ימי העבודה שאבדו למשק כתוצאה משביתות בשנת 1971 הסתכמו ב-178,612 ימים לעומת 390,344 בשנת 1970, זאת אומרת ירידה ב-52%, לפי נתונים שהתפרסמו על-ידי המכון למחקר כלכלי וחברתי של ההסתדרות והמדור ליחסי עבודה במשרד העבודה, בתי-אום עם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. כתוצאה מה-שביתות שהיו בשירותים הציבוריים אבדו למשק 110,090 ימי עבודה. גם כאן היתה ירידה של 69% לעומת 1970.

מתוך הבידורים שהתקיימו בוועדת העבודה בקשר לחוק זה, ובעקבות הצעות לסדר-היום על שביתות בשירותים ציבוריים, התברר לנו שלא פעם הגורם שהביא לשביתה היה געון בהסכמי עבודה מעורפלים, בהבטחות שניתנו ולא קוימו, בסחבת ובטיפול ממושך ומייגע בבי-רוז עניינים בין שני הצדדים.

מהחוק שאני מביאה היום, המטיל מגבלות על העובדים בשירותים הציבוריים בתקופת ההסכם, מת-חייב יותר מתמיד שהציבור המנהל את המשא-ומתן יקפיד על מילוי ההתחייבויות, על טיפול מזורז בעניינים השנויים במחלוקת ובניצוח קפדני של ההסכמים; ומעל-לכל — להימנע מחתימה על הסכמי עבודה מעורפלים הניתנים לפירושים שונים ומולידים סיכסוכי עבודה.

אני רוצה לקוות שככל שיוסיפו להקפיד על כך, יזדקקו פחות להפעלת החוק. כולנו צריכים להיות חדורי הכרה שגם לאחר קבלת החוק מעוניינים אנו שיחסי עבודה יוסדרו על בסיס של הדיברות והבנה ועל ידי משא-ומתן חפשי בין העובדים לבין המעסיקים.

כבוד היושבת-ראש, אני מבקשת להביא את החוק לאישור הכנסת בקריאה שנייה ושלישית. לחוק יש הס-תייגויות, ואבקש לאפשר לחברי הכנסת לנמק את הס-תייגויותיהם. וכן מבקשת אני לאפשר לחברי הכנסת מאיר אבינור לנמק את הסתייגויותיו של חבר הכנסת זלמן שובל.

היו"ר ט. סנהדראי:

נאחזו עוברים לשמיעת דברי המסתייגים. רשות הדיבור לחברי הכנסת נסים. אני שואלת אם הוא מסכים לנמק את כל הסתייגויותיו בבת אחת.

זה. החוק קובע במפורט את השירותים הציבוריים שע-ליהם חל החוק. פירוט זה ימנע אי-הבנות הן על-ידי המעסיקים והן על-ידי העובדים.

אחד החידושים החשובים בחוק זה הוא הפרק הקובע כי דין המדינה כמעביד כדון כל מעביד אחר לעניין חוק זה. אולם ההחלטה על תיווך בסיכסוך עבודה — דבר שלא היה קיים עד כה — ושהמדינה צד לו, תהיה בידי שר העבודה.

כן יש לציין שהחוק מגדיר בצורה ברורה את דרכי הטיפול וההכרעה בסיכסוכי העבודה לגבי אותם ההס-כמים שבהם לא נקבעו הצורה וההוראות לגבי הכרות הסיכסוכים.

כבוד היושבת-ראש, רצוני לציין את השינויים שהכ-ניסה ועדת העבודה בהצעת החוק המקורית — ויש גם כאלה.

בפרק "הסכם קיבוצי בשירות ציבורי", בסעיף 37א(3), שעניינו שירותי הבריאות, במקום שהיה כתוב "אישור בכתב של שר הבריאות אם מפעל או מוסד פלוגי הוא בבעלות ציבורית והוקם לשם הפקת רווחים ואם לאו — יהיה ראייה מכרעת", החליטה הוועדה שייאמר במפורש, שמפעל או מוסד שאינו בבעלות צי-בורית והוא מתנהל לשם הפקת רווחים, יהיה כלול ברשימת מפעלים ומוסדות כאמור שנערכה על-ידי שר הבריאות באישור ועדת העבודה של הכנסת ופורסמה ברשומות.

שינוי דומה הכנסנו, כמעט באותו נוסח, לגבי החי-נוך והתיכונן שמעל לחינוך החובה, לרבות המקצועי והחכלאי.

הוועדה סבורה שתיקון זה הוא חשוב והוא מביא לידיעת העובדים את המוסדות בתחום הבריאות והחי-נוך שחוק זה לא חל עליהם. דבר זה עדיף מאשר אילו היה נוצר מצב שברגע פרוץ הסיכסוך, כשהוא בעיצומו, היו צריכים שני השרים, גם שר הבריאות וגם שר החינוך, לתת אישור שמקום עבודה פלוגי לא חל עליו החוק, שמקום עבודה פלוגי אינו בבעלות ציבורית והוקם לשם הפקת רווחים. דבר זה היה מקשה מאוד על השרים ובמיוחד על העובדים שלא ידעו מראש, לפני שהכריזו על סיכסוך, כי על מקום עבודה זה לא חל החוק.

תיקון נוסף הכניסה הוועדה בסעיף 37. סעיף זה בא לבטל את האיסור שחל על לשכת העבודה, לפי סעיף 44 לחוק שירות התעסוקה, תשי"ט-1959, לגבי שליחת עובדים למקום עבודה שיש בו שביתה או הש-בתה. עם קבלת החוק תהיה לשכת העבודה רשאית לשלוח עובדים למקום עבודה שבו קיימת שביתה או השבתה בלתי-מוגנת.

ועדת העבודה סבורה היתה, שיש מקום להכניס בסעיף זה תיקון אשר יאמר כי אין להעניש אותו עובד הרשום כדורש עבודה בלשכת העבודה והמסרב ללכת לעבוד במקום עבודה שבו קיימת שביתה בלתי-מוגנת, מתוך נימוקים שונים, שלו, והוסיפה סעיף המבטיח שזכויותיו של דורש עבודה כזה לא תיפגענה כתוצאה מסירוב כאמור.

ועדת העבודה אישרה הוספת סעיף להצעה המקו-רית ביחס לעונשים ומאסרים, וקבעה שלא יוטל מאסר לפי סעיפים 142 או 143 לפקודת החוק הפלילי, 1936, או לפי סעיף 6 לפקודת בזיון בית-המשפט או לפי סעיף

משה נסים (גח"ל):

לא הייתי מציע זאת. אני מעדיף הנמקת כל סעיף בפני עצמו.

הי"ר ט. סנהדרא:

אולי לגבי.

משה נסים (גח"ל):

לגבי, על כל פנים.

תומיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אולי גם מסתייגים אחרים ירצו להפריד.

הי"ר ט. סנהדרא:

אם לא תסכים לגמק את כל הסתייגויותיך בבת אחת — עשה אותו דבר שעושה חברי-הכנסת נסים.

משה נסים (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. יחסי העבודה בישראל הגיעו לפרשת דרכים והזעיקו גם את אלה שהיו אדישים להתפתחויות המסוכנות בתחום חשוב ורגיש זה. בשנים האחרונות היינו עדים לתופעה החמורה של שיתוק עורקים חיוניים למשק, שגרמה למדינה נזקים חמורים וסבל לאזרחיה. נשק השביתה, שאיננו שוללים אותו, נוצל לרעה, ולא דווקא על-ידי קבוצות עובדים הנמצאות בתחתית סולם השכר. היפוכו של דבר: השביתה תורת ברובן היו דווקא על-ידי קבוצות עובדים הנהנות מתנאי השכר הטובים ביותר במשק, ודווקא בענפים החיוניים ביותר למדינה. קבוצות אלה, בידען שהן חולי-שות על עורקים חשובים לקיום השירותים במדינה, ניצלו עובדה זו והדכו להכריז על שביתות, כדי להיטיב יותר את תנאי שכרן, ללא פרופורציה לשאר קבוצות העובדים, ללא התחשבות בשאלה מה יכול משק המדינה לשאת.

ברם החומרה המיוחדת שבשביתות אלה היתה התופעה בשנים האחרונות, ששביתות אלה הוכרו לא רק בפתאומיות, בניגוד להוראות חוק יישוב סיכסוכי עבודה, המחייב הודעה מוקדמת של שבועיים ימים, ולא רק בניגוד לעמדתו של האיגוד המקצועי, אלא גם בניגוד לאמור בהסכמי העבודה הקיבוציים, המחייבים את הצדדים בתקופת תקפו של ההסכם. ההפתחה תורפה של הפרת הסכמים כתובים, שלא הותירה עוד ערך להסכם קיבוצי.

יש לנו טרוניה על ההסתדרות, שתחת להגן על השכבות הנזקקות יותר, נתנה ידה ועל-ידי הצהרות אף עוררה תופעות אלה. ויש לנו טרוניה לממשלה, ששילמה מחיר יקר דווקא לקבוצות אלה. אך לא על כך נדבר היום.

הממשלה, בגלל תפיסה מיושנת, שאין לה כל אחיזה במציאות, ישיבה עד כה להסדיר את יחסי העבודה בישראל על-ידי חקיקה, דבר שלא סייע לעצור את ההידרדרות שהיוו עדים לה באחרונה. רק כאשר באו מים עד נפש החליטה הממשלה שאין מגוס מלהסיר דיר לפחות קטע אחד של יחסי העבודה על-ידי חוק, וביקשה להביא לכנסת הצעת חוק שתכליתה היא לכוון בוע קביעה מפורשת וברורה שבתקופת הסכם עבודה אין לשבות, ושביתה המוכרות בתקופת הסכם לא תהא עוד מוגנת ויהיו סנקציות בצדה.

לכאורה בעקרון אי-השביתה בתקופת ההסכם יש רק אימוץ של הוראות ברורות בהסכמי העבודה הקוב-

עות בצורה שאיננה משתמעת לשני פנים כי בתקופת ההסכם אין לשבות ויש ליישב כל סיכסוך על-ידי בורר. רות. המפנה בהצעת החוק שביקשה הממשלה להביא הוא בקביעת הסנקציות על שביתות בלתי-מוגנות. ברם בטרם הצליחה הממשלה להביא את הצעת החוק לכנסת, נכנעה ללחצה של ההסתדרות והביאה לכנסת הצעת חוק קטועה, הבנויה על כמה הגיונות מוזרים שנועדו לתרץ את החסר בהצעת החוק. הרבה מהסתייגויותינו היום באות לאמץ את ההצעות המקוריות של הממשלה, לפני כניעתה, שהיו חלק מהשקפת עולמנו והטפנו להן תדיר.

הי"ר ט. סנהדרא:

אני רוצה להעיר, שהאילו ואתה רוצה להסתייג בכל סעיף בנפרד, אקפיד על חמש דקות. אתה לא מסתייג לגבי סעיף מסויים; אתה מדבר באופן כולל.

משה נסים (גח"ל):

בהסתייגות זו אני מדבר בשם ארבעת חברי. נוסף לזה, אני כולל בהנמקה זו כמה הסתייגויות שהן חופפות ומתאימות גם לסעיפים אחרים.

הי"ר ט. סנהדרא:

אם אתה מסתייג בשם ארבעת חבריך הנותרים בעניין זה — מותר לך להמשיך. בבקשה.

משה נסים (גח"ל):

העניין הראשון שמקומם כל בעל הגיון פשוט שאינו נהנה מההנחה עצמית, הוא החלת הוראות החוק על השירות הציבורי בלבד, ושירות ציבורי בעיני בעלי הצעת החוק הוא אך ורק שירות שבבעלות הציבורית. ואני שואל: היכן השירותים החיוניים שאינם בבעלות ציבורית? היכן המשק הפרטי כולו? האם באלה מותר יהיה לשבות בתקופת הסכם העבודה? האם לא ניתן בזה האות והאם אין כאן הוראת היתר לשביתות בענפים אלה? שהרי שביתות כאלה, אפילו בתקופת הסכם העבודה ובניגוד מפורש לו, ואפילו יהיו "פראיות", ללא אישור האיגוד המקצועי, לא תהא על פי הצעת החוק סנקציה בצדן.

אני רוצה לשאול את אבירי ההגיון המוזר הזה, הדוגלים בקיומם ובכבודם של הסכמי עבודה רק בשרותים שהם בבעלות ציבורית: ממה נפשכם, אם יש פגם בדרישה לכבד הסכמים ובהטלת סנקציות על הפרתם — מדוע תחייבו זאת בשירותים שבבעלות ציבורית? ואם אין פגם בכך, ואם העקרון של כיבוד הסכמים מחייב בכל מקום ובכל זמן — מדוע לא יחולו הוראות החוק על המשק הפרטי, ואף לא יחולו לפי שיתכם על שירותים חיוניים ביותר, אך ורק מן הסיבה שרחמנא לצלח הם בבעלות פרטית?

אמרתם לנו שהטעם לכך הוא שהשביתות הרבות שפרצו לאחרונה היו בעיקר בשירותים הציבוריים. אמת, נכון הדבר. אך האם משום כך יש לשים פדות בחקיקה בין שירות ציבורי לבין משק פרטי, והאם נתתם דין-וחשבון לעצמכם על הפירוש שיכול להינתן לצעד מוזר זה? הרי על-ידי כך אתם עלולים להזמין יסודות בלתי-אחראיים לזעזוע את השקט היחסי השורר עתה דווקא במשק הפרטי.

אדוני שר העבודה — שאיננו נוכח כאן — הרי אתה רצית להחיל את הוראות החוק על כל ענפי המשק.

רית. בארצות-הברית למשל היתה סכנה של שביתה גדוֹלה ברכבות שאינן בבעלות ציבורית, ושם החוק הדן בשאלת איסור שביתות או היתר שביתות מבחין בטיבו של השירות, אם הוא חיוני או לא, אך אין הוא מבחין בבעלים של השירות.

וכן לא קיימת בשום מקום בעולם אבחנה אם שירות ציבורי יש לגביו הסכם קיבוצי או אין לגביו הסכם קיבוצי. ברוב המדינות לא קיים כלל הסכם קיבוצי בין עובדי שירותי המדינה לבין הממשלה. במשק הפרטי קיימים הסכמים כאלה. אבל בשירותי המדינה יש גוהג, יש כללים ויש מכשירים המסדירים שם סיכסוכים כאלה אף בלי הסכם קיבוצי, בלי חתימה על הסכם כזה.

איסור שביתות בשירותים הללו בכל העולם, כמעט בכל העולם, נובע מכך שהשירותים הללו הם לפי טבעם חיוניים לציבור, וכיוון שקבעו ופסקו שהשירותים הם חיוניים לציבור — קבעו את הכלל או את החוק שבשירותים כאלה אין שביתות. אך במדינתנו קיים חידוש מיוחד במינו. יכול להיות שירות בלתי-חיוני בהחלט, אבל אם הבעלות נקראת ציבורית, הרי במקום כזה אסור יהיה לשבות. לעומת זאת יכול להיות השירות החיוני ביותר, כגון בית-חולים לחולי נפש או בית-חולים לילדים מפגרים, שבהם יגרום סבל רב לאותם חולים שייפגעו מהשביתה — החוק הזה אינו מתעניין בדבר הזה, לא איכפת לו אם בתחום זה תהייה שביתות. וכפי שאמר לנו יושב-ראש מרכז השלטון המקומי, החוק דואג מאוד שלא תהיה שביתה בין עובדי התחזוקה של גנים ציבוריים, דומה אחרת, אבל אין החוק דואג שלא תהא שביתה במפעלי ביוב.

לכן אין הגיון ואין טעם שנקבע בחוק הזה רק קריטריון אחד — בעלות ציבורית, ששם אסורות שבי-תות, לעומת הקריטריון הצודק וההגיוני של שירות חיוני. אינני פוסל גם את הקריטריון של בעלות ציבורית, רית, אם של בעלות המדינה או העיריה, אך אין להם תפקיד בלבד. לכן לא הצעתי להוציא מהחוק את הקריטריון של שירות בבעלות ציבורית. אבל אני מוסיף ואומר: בשירותים ציבוריים וחיוניים. אני חושב שנעשה משגה אם לא נתקן את החוק בנקודה זו. לכן אני מציע לקבל את ההסתייגות הזאת.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אביזוהר, להנמקת הסתייגותו.

חבר-הכנסת אביזוהר, אני מבינה שאתה מביע גם את דעתו של חבר-הכנסת שובל באותו סעיף.

מאיר אביזוהר:

בסעיף זה.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. דומני שאני מכוון גם להצעתו של חבר-הכנסת שוסטק. לדעתי הצעתי מכוונת גם לדעתם של יוזמי החוק, משום שגם הרשימה היוזמי החוק הציעו, לפחות שליש ממנה הם שירותים שאינם לפי קריטריון של בעלות, אף לא לפי קריטריון של הפקת רווחים, אלא הם שירותים חיוניים. מה, אם כן, פשר ההתעקשות לא להכניס את המלה "חיוניים"? התעקשות זו מאפיינת את כל מעשה החקיקה.

אפשר לומר שמעולם לא טרחה ועדה מוועדות הכנסת טרחה כה רבה ועשתה כל כך מעט כמו בהכנתה

מדוע וכיצד נתת ידך למעשה מוזר זה, וכיצד תוכל להצדיקו?

לפיכך אומרת הסתייגותנו הראשונה שיש למחוק מכותרת הפרק הזה את המלים "בשירות הציבורי", על מנת שהוראות חוק זה יחולו על כל ענפי המשק.

לחלופין, אם הסתייגות זו לא תתקבל, אנחנו מצי-עים לפחות שהוראת חוק זה תחול על שירות ציבורי וגם על כל שירות חיוני, אפילו אינו בבעלות ציבורית.

רבותי חברי הכנסת, זעקנו והתקוממנו תמיד — ומטעמים מובנים — דווקא על השביתות שפרצו בשירותים החיוניים. כיצד תוכלו היום לצאת ידי חובתכם בהצעת חוק זו, שאינה כוללת את כל השירותים החיוניים, אפילו בתקופת הסכמי העבודה? כיצד תסבירו שמעתה תהיה שביתה בלתי-מוגנת אם היא פורצת במחלקות לא חיוניות של הממשלה, כגון עובדי מס עוון, אגף המדליות והמטבעות במשרד האוצר, הממשלה — אבל שביתה תהיה מוגנת כשתוכרו במאפיות ותמנע לחם מכל בית ישראל, ותהיה מוגנת אם תוכרו בבית-חולים פרטי שבו שוכבים מאות חולים, ולעתים במצב קשה ביותר? האם פעל פה הגיון או אבדן חוש המידה הנכון?

רצוני להדגיש כי השקפתנו שיש לכבד הסכמים אינה באה ואינה מיועדת לחילה להצר צעדיו של העובד. דעתנו היא כי כיבוד הסכמים הוא כלל חשוב, שיש לשמור עליו מכל משמר בחברה מתוקנת. דעתנו היא כי בתקופת הסכם עבודה — סיכסוכי עבודה צדיקים להתברר לא בדרך של שביתות, אלא על-ידי הפניות לבוררות, כדי שזו תכריע בו בתוך זמן קצוב. ובתוך הסתייגותנו כללנו הוספת סעיף, שעוד ינומק בנפרד ובהדגשה מיוחדת, סעיף הקובע כי אם נשתנו התנאים הכלכליים שינוי יסודי, זכאי ציבור העובדים לדרוש, בבוררות, שינוי תנאי השכר והתנאים הסוציאליים, גם כשמדובר בתקופת הסכם העבודה.

אנו משובענים שזוהי דרך נאותה יותר ומועילה יותר לציבור העובדים, שאם לא ישעה אחר עצות לא נבונות ולא יגדיש את הסאה בשביתות בלתי-מוצדקות, יזכה לדעת-קהל אהודת, ודרישותיו יתקבלו ביתר הבנה.

גברתי היושבת-ראש, אנו מציעים איפוא, להחיל את הוראות החוק הזה על כל ענפי המשק, לחלופין — להחיל לפחות על ענפי המשק החיוניים ביותר, אף שאינם בבעלות ציבורית. כיוון שכך, אנחנו מציעים למו-חוק את ההגדרה של "שירות ציבורי" מהצעת החוק הזאת, וכן למחוק את המלים "שירות ציבורי" מכל מקום בחוק שבו הן מופיעות.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק, להנמקת הסתייגותו.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. הצעתי שבמקום המלים בכותרת הפרק החדש: "הסכם קיבוצי בשירות ציבורי", יבוא: "הסכם קיבוצי ויישוב סיכסוכי עבודה בשירותים ציבוריים וחיוניים".

בכל העולם קיימת אבחנה בין שירותים ציבוריים לבין שירותים לא-ציבוריים. אבל האבחנה בעולם איננה מטעמי בעלות. אין אבחנה אם הבעלות היא ציבורית או איננה ציבורית. יכול להיות שירות חיוני, כגון שירות נכבות בין-עירוניות או עירוניות, שאיננו בבעלות ציב-

ליאה מגועה היתה מלהכניס איזה שינוי המוסכם על דעת הכנסת.

על כן אני יכול להצטרף לדברי היושבת-ראש בקשר לכך שחקיקה לא צריכה להיות חפופה. אבל אם כן, לשם מה היתה כל הטיירה? קשה לי להבין.

היו"ר ט. סנהדראי:

האם יושבת-ראש הוועדה רוצה לענות על ההסתייגויות לחלק זה של הסעיף? זה ראשיתו של סעיף 1.

שושנה ארבל-אלמוזליו (יו"ר ועדת העבודה):
כן.

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. המכנה המשותף להסתייגויות של חברי-הכנסת שוסטק, אביוורה, נסים, ארדור, ידיד ולוי לסעיף 1, לנוסח "הסכם קיבוצי בשירות ציבורי", הוא הרצון להרחיב את תחולת החוק מעבר למסגרת שנקבעה בהצעה המקורית. חברי הכנסת מסיעת גח"ל מרחיקים לכת ומעדיפים, לפי הצעתם הראשונה, שהחוק יחול על כלל העובדים במשק, על העובדים במ"קומות עבודה ציבוריים ופרטיים אשר עליהם חל ההסכם הקיבוצי. קבלת הצעתה מרחיקת הלכת של סיעת גח"ל פירושה איסור מוחלט וכולל של השביתה כמכשיר במאבק המקצועי.

משה נסים (גח"ל):

מדובר על תקופת הסכם העבודה. גם אתם הצעתם איסור שביתה בתקופת הסכם העבודה. גם ההסתדרות הסכימה לזה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
ומה אחרי תקופת הסכם העבודה?

משה נסים (גח"ל):

אחרי תקופת ההסכם אנו מציעים בורות חובה.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה—מפ"ם):
ומה אם מעליבים עובד בתקופת ההסכם?

שושנה ארבל-אלמוזליו (יו"ר ועדת העבודה):

אני חושבת שמתוך הדיונים המרובים שהיו בוועדה למדתי היטב עמדתו של חברי-הכנסת נסים. ואינני באה לסלף את עמדתו ומגמתו. אני מבקשת לא להפריע לי, כשם שאני לא הפרעתי לך כאשר נימקת הסתייגותך. זה הפירוש של ההצעה הראשונית שלכם: איסור מוחלט וכולל של השביתה כמכשיר במאבק המקצועי מרגע חתימת הסכם העבודה ועד גמר תקפו.

משה נסים (גח"ל):

כיצד יכולה יושבת-ראש הוועדה לסלף מדעת? אנו טוענים זאת רק לגבי תקופת ההסכם.

שושנה ארבל-אלמוזליו (יו"ר ועדת העבודה):

אינך שומע את סוף המשפט ואתה מתפרץ. אמרתי: עד גמר תקפו. זה אומר — בתקופת ההסכם.

משה נסים (גח"ל):

נכון.

שושנה ארבל-אלמוזליו (יו"ר ועדת העבודה):

אינך שומע עד סוף המשפט ואתה מתפרץ. אתה מתפרץ כי אתה יודע שאני אומרת את האמת.

של הצעת חוק זו לקריאה שנייה ושלישית. כידוע — והיושבת-ראש התייחסה לעניין זה — דלפו מן הוועדה ידיעות על "פליבסטר". אני, כאחד מאלה שנלחמו להחשת החקיקה, עליידי שקיצרתי בהנמקות או עליידי שמחיתי כנגד תכסיסי השהיה — אני יכול להעיד כי הסיפורים הללו הם אמת, אבל הם מתייחסים אך ורק לחודש הראשון של החקיקה. ומאז, במשך למעלה משלושה חודשים, נעשתה עבודה עניינית, חברית, ואני מעז לומר: אפילו מעמיקה. החוק גם חזר לממשלה, הלך לסיעות. כל זה היה הליך של חקיקה קשה. אבל כל ההליך הזה היה לריק. לא ניתן להכניס לחוק קוצו של יוד. אני מתקן: קוצו של יוד — כן. במקום אישור בכתב של שר הבריאות — רשימה של שר הבריאות. יוצא מן הכלל. אפילו שוכנעו רוב חברי הוועדה בצדקתה של הצעת התיקון עניינית, אי-אפשר היה להעביר שום תיקון.

מעולם לא ראיתי ועדה כבולה, רוב משותק, דיון עקר כמו בהכנת חוק זה לקריאה שנייה ושלישית. היו שהאשימו את יושבת-ראש הוועדה. זו האשמה בלתי-צודקת. אמנם אי-אפשר להעליל עליה שהיא היתה מאוהבת בחוק, אבל אי-אפשר גם לערער על ההגינות שבה ניהלה את הדיון.

משה נסים (גח"ל):

אתה מביע לה כעת מחמאה גדולה, לפי תפיסתה.

מאיר אביוורה:

תסכים אתי שהיא ניהלה את הדיון בהגינות.

הוועדה היתה משותקת לא בגלל היושבת-ראש, לא בגלל הרוב, גם לא בגלל האופוזיציה. היא היתה משותקת משום שהממשלה והקואליציה ביצעו אבדי-קציה של תפקידים כמחוקקים, עוד לפני שהניחו את הצעת החוק על שולחן הכנסת. מדוע? — הם מתחו את המשאלה שחקיקת עבודה תהיה מוסכמת, אל מעבר לכל גבול של הגיון, מעבר לגבול של עקרונות החקיקה הדמוקרטית. הממשלה הגיעה לפשרה עם ההסתדרות על מה שיוצע לכנסת. טוב ויפה. אני מבין שבענייני חקיקת עבודה מבקשת הממשלה את הסכמת אירגון העובדים הגדול, גם הסכמת אירגון המעבידים הגדול. אבל לאחר שהסכימו על מה שהסכימו, ההצעה של הממשלה היא ככל הצעה אחרת. קיבלנו הצעה מיוחדת, קיבלנו הצעה שאי-אפשר לנגוע בה.

אם אי-פעם התאימו המלים "חוזמת-גומי" למעשה של ועדה מוועדות הכנסת, היה זה בדרך ההכנה של החוק הזה לקריאה שנייה ושלישית. אינני אוהב את הביטוי "חוזמת גומי", אבל זה מה שהיה. וכשהצענו כותרת התואמת יותר את מה שכתוב, נוכחנו שאפילו את הכותרת אסור היה לשנות, כי הופיע שם איזה ביטוי שאין אוהבים אותו, שירות "חיוני".

גברתי היושבת-ראש, עלי לדייק: חוץ מאותו קוצו של יוד היה עוד שינוי אחד, אולם לא זה שהוועדה רצתה בו, לא זה שהממשלה רצתה בו, אלא זה שהמחוקק הגסתר, המחוקק שלא הופיע בוועדה ולא הופיע במליאה, המחוקק היושב ברחוב ארלוזורוב בתל-אביב — אינני מתכוון דווקא לאדם מסוים שהוא גם חבר כנסת, אני מתכוון למוסד — אותו תיקון שהמחוקק רצה, הוא הוכנס בחוק. זאת אומרת הנוסחה לא היתה מקודשת כלפי אותו צד, אלא רק כלפי הוועדה והכנסת, והמ-

— חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (ארבלי-אלמוזלינו, נסים, פת, סנהדראי, אבנרי, מילמן) —

נסתר. והרי הכל היה גלוי לעין, הכל בא לפני ועדת העבודה כאשר זנה בחוק. אין שום מסתורין ואין שום משחק במחבואים.

חברי הכנסת, ועדת העבודה סבורה שיש להסתפק בקריטריון של בעלות ציבורית, אותו קריטריון שעליו מושתת החוק, ואין להוסיף קריטריונים נוספים שכוונתם לכלול במסגרת החוק ציבורי עובדים נוספים; כי התו"צאה תהיה החלשתו של החוק ואבדן האפקט שכל כוונתו למנוע שביתות בשירותים הציבוריים שעליהם חל ההסכם הקיבוצי.

על כן אני מציעה לדחות את ההסתייגויות.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה על ההסתייגויות לסעיף 1, לנוסח הכותרת של פרק רביעי: "הסכם קי-בוצי בשירות ציבורי".

הצבעה

התיקון של חברי הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי לא נתקבל.

התיקון לחלופין של חברי הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי לא נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת א. שוסטק לא נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת מ. אביזוהר לא נתקבל.

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מעמידה להצבעה סעיף 1 — כותרת פרק רביעי — בנוסח שהוצע על ידי הוועדה.

הצבעה

סעיף 1 — כותרת פרק רביעי — בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים להסתייגויות להגדרות שבסעיף 37 א. רשות הדיבור לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני שמח שאני ראשון המסתייגים מצד האופוזיציה הדמוקרטית המש"מש כאן פה לעשרות אנוסים מכל חלקי הבית המדרש. קוממים נגד החוק הזה, אבל פיהם סגור ומצפונם נאנס.

דב מילמן (גח"ל):

מה קרה להם?

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אתה יודע כמוני.

אל תהיה אשליה בלב איש. חוק זה הוא נקודת מפנה בתולדות מדינת ישראל. זה יום שחור למדינה, יום שחור לכנסת, יום חג לימין הריאקציוני, יום אפל לדמוקרטיה. לפני מספר ימים קיבלנו חוק שגם הוא היה מפנה והוא חוק שכונן במדינה שלטון תיאוקרטי. החוק הזה, בתחום הכלכלי והסוציאלי, מכונן במדינה משטר הידוע בהיסטוריה כמשטר הקורפורטיבי של הפאשיזם האיטלקי, באשר הוא אוסר למעשה איסור מוחלט של שביתות, הופך את המדינה עצמה למפירת שביתה, מכונן דיקטטורה ביורוקרטית של שלושה מנגנונים מש"לבים: הביורוקרטיה הממשלתית, הביורוקרטיה של איר-גוני המעבידים, הביורוקרטיה של אירגוני העובדים.

כנראה הרגישו מציעי ההצעה בעצמם שהרחיקו לכת, ועל כן הם מציעים אותה הצעה המוצעת על-ידי חברי הכנסת שוסטק ואביזוהר והאומרת שיש להוסיף על השירותים הציבוריים שירותים נוספים ללא התחשבנות באופי הבעלות הציבורית, אך המאחד אותם הוא היותם שירותים חיוניים, מבלי שיוגדר ברורות מה הוא ציבונם החיוני. חברי הכנסת שוסטק יודע כי בכל הדיונים שקיימנו קשה היה להגדיר מהו שירות חיוני ומה איננו שירות חיוני.

לחברי הכנסת המציעים להרחיב את תחולת החוק על ציבורים רחבים יותר וענפי עבודה נוספים, אני רוצה לומר כי כאן יפה הכלל: כל המוסף גורע. אילו היתה מתקבלת ההצעה, פירוש הדבר היה שהמאבק המקצועי יוכנס למיטת סדום לגבי כלל העובדים במשק ללא אבחנה של מהות העבודה וקריטריון הבעלות.

חברי הכנסת נסים ואביזוהר טענו שהממשלה נכ"נעה כביכול להסתדרות. אינני יודעת איפה הכניעה. זכר"תה של הממשלה כגוף המציע חוקים לכנסת לבוא בדבר"ים עם כל גוף, אם זה אירגון עובדים זה ואם אירגון עובדים אחר, אם זו לשכת התיאום של האירגונים הכלכליים ואם אלה גופים אחרים. זוהי זכות לגיטימית בהחלט. אינני יודעת היכן כאן הכניעה. יודע חברי הכנסת נסים שהסתדרות היו השגות על החוק והוועדה לא קיבלה אותן. היכן כאן הכניעה להסתדרות?

משה נסים (גח"ל):

הכניעה היתה בכך שהממשלה רצתה שחוק זה יחול על כל המשק.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

חברי הכנסת נסים, אינני יודעת אילו פריבילגיות מיוחדות היו לך שידעת על הצעות מקוריות וראשוניות של הממשלה. לי לא ידוע שום דבר.

משה נסים (גח"ל):

ההצעה המקורית של הממשלה היתה בוועדה.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

אני יודעת שהובאה הצעת החוק בחוברת הכחולה שהועברה לוועדה. שום הצעה מקורית אחרת אינני יודעת ואינני מכירה. אם אתה מכיר, יש לך כנראה זכר יותיית.

גדעון פת (גח"ל):

את יודעת. אם אנו ראינו את ההצעה, האם את לא ראתה אותה?

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

אני חושבת שההסתדרות היא גוף מאוחד שבו מאוגדים למעלה ממיליון עובדים. וחובה על הממשלה להתייעץ, כשהיא רואה צורך בכך, עם ההסתדרות ולשאול דעתה לגבי חוק זה או אחר. ובדרך כלל היא עושה זאת. אם לגבי חוק זה אסור היה לממשלה לבוא בדברים עם ההסתדרות, מדוע לא נאמר הדבר לגבי חוקים אחרים? מדוע לא נאמר שלממשלה אסור להתייעץ עם לשכת התיאום של האירגונים הכלכליים ועם התאחדות התעשיינים בעניינים אחרים?

חברי הכנסת אביזוהר, אינני יודעת איזה גוף נסתר עומד מאחורי הצעת חוק זו. מדברך מתקבל הרושם כאילו הצעת חוק זו היא של גוף נסתר, של מישהו

חוק היא בלתי-מוסרית, בלתי-דמוקרטית, בלתי-סוציאליסטית, בלתי-ליברלית.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה, לתשובה.

שושנה ארבל-אלמולזנו (יו"ר ועדת העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. מפליאה אותי במקצת הסתייגותו של חבר-הכנסת אבנרי, הרוצה להר"יב את סמכויות שר העבודה וועדת העבודה של הכנסת בתחומים הנמצאים עד היום בתחום סמכויות הבל-עדיית של האיגוד המקצועי. זאת מציע חבר-הכנסת אבנרי בניגוד לגישה שהוא ביטא אותה, והיא — צימ"צום התערבות המדינה ככל האפשר במישור יחסי העי-בודה בין העובדים והמעסיקים.

ההסכם הקיבוצי נחתם על-ידי ועד העובדים, התא-הבסיסי של ההסתדרות, שהיא האירגון היציג ברוב המקרים, או של אירגון יציג אחר, ועל-ידי האיגוד המק-צועי שאליו משתייך מקום העבודה. ההסכם הקיבוצי קובע את דרכי המשא-ומתן, הזכויות והחובות של העוב-דים, ואין להסכים בשום פנים ואופן שהם יהיו כפופים בקביעת ענייניהם לתקנות שייקבעו על-ידי שר העבודה, גם כשתקנות אלה יצטרכו לקבל אישורה של ועדת העבודה, ולא חשוב מה אחוז המצביעים בקרב העוב-דים שעליהם יחול ההסכם הקיבוצי על מנת שהחלטתם תהיה בעלת תוקף. האם חבר-הכנסת אבנרי סבור שדרכי ההצבעה במקום העבודה וצורת אישור ההסכם על-ידי העובדים צריכים להיקבע בתקנות על-ידי שר העבודה, כלומר על-ידי חקיקה שהכנסת צריכה לקבל אותה? עם כל הכבוד, חבר-הכנסת אבנרי, נדמה לי שלא העמקת די הצורך בניסוח ההסתייגות ובמשמעותה. קבלת סעיף זה תביא בהכרח לצמצום סמכויות האיגוד המקצועי על שלוחותיו השונות, ועל כן אני מציע לדחות את ההסתייגות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אם לא יהיה צורך באישור שר העבודה, האם את מוכנה לקבל את העקרון של הצבעה?

שושנה ארבל-אלמולזנו (יו"ר ועדת העבודה):

עקרון זה קיים וכתוב בחוקת ההסתדרות, המדברת על השאלה כיצד מכריזים שביתה וכיצד מאשרים שביתה והיא מתייחסת גם לוועד העובדים. אני מציעה לך לקרוא את חוקת ההסתדרות ותחילתה, ולקרוא את הפרק המתייחס לוועדי עובדים, ואז לא תציע את ההס-תייגות הזאת.

היו"ר ט. סנהדראי:

נעבור להצבעה.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת א. אבנרי להגדרה של "הסכם קיבוצי" לא נתקבלה.

ההגדרה של "הסכם קיבוצי" בנוסח הוועדה נתקבלה.

היו"ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים להגדרה של "שירות ציבורי". מי מחברי-הכנסת נסים, ארידור, ידיד ולוי רוצה לנמק את ההס-

התוצאה הכלכלית של המשטר הזה היא בהכרח ירידת רמת המחיה של החלק השכיר בציבור, שינוי החלוקה היסודית של ההכנסה הלאומית, באשר כל סחורה במדינה חפשיה למשא-ומתן וכל בעל רכוש במדינה חפשי למכור רכושו ביוקר, ורק סחורה אחת ורק רכוש אחד כבולים על-פי חוק, וזו הסחורה הק-רויה כוח עבודה. זאת פגיעה בחופש האדם, בזכויות האזרח; זה חוק אנטי-ליברלי, אנטי-סוציאליסטי, אנטי-דמוקרטי. בעיני, גברתי היושבת-ראש, זה חלק מן ההי-דרדרות ההיסטוריות של החברה הישראלית בדור האח-רון, הידרדרות מחברה סוציאליסטית, חלוצית, שוחרת שלום וחופש — למדינה ריאקציונית, שוחרת סיפוח, מחסלת חירויות, פוערת פער סוציאלי.

אל ישלה איש את עצמו, גברתי היושבת-ראש, שכאן נעשה רק צעד קטן, שבו מוגבל החופש רק לסק-טור קטן אחד של המשק הלאומי, כשם שאין הריון חלקי, גברתי היושבת ראש, כך אין חופש חלקי, ואלה שהביאו את החוק הזה לסקטור אחד, הסקטור הממ-שלתי-הציבורי, בהכרח יחילו מחר אותם העקרונות על כל שאר חלקי המשק, ואם הימין בוכה היום שעדיין לא בוצעה המהפכה הימנית הזאת בכל המשק — זה בכי זמני בלבד.

גברתי היושבת-ראש, הפירכה העיקרית שעליה מבו-סס חוק זה היא שהעובדים שותפים לחווים קולקטי-ביים המתקבלים בארץ. כשהמזכיר הכללי של ההס-תדרות מכריז בעצמו שאין לעובדים השפעה כלשהי על הביורוקרטיה ההסתדרותית, על שלטון המוסדות המ-בצעים של ההסתדרות, שהם זרוע מבצעת של הממ-שלה, של מפלגת העבודה, זרוע מבצעת של משרד האוצר; כשהמזכיר הכללי של ההסתדרות בעצמו אומר את הדברים האלה, הרי ההנחה ההיא, שעליה מבוסס חוק זה, מתמוטטת כולה. נאמר כאן שרוצים, כביכול, למנוע מעובדים להפך התחייבויות שהם מקבלים על עצמם באורח חפשי, בעוד שהאמת היא שרוצים למנוע מהעובדים להגשים זכויות המבוטלות בארץ באמצעות חווי עבודה שהעובדים עצמם אין להם שום חלק ונחלה בהם.

לכן, גברתי היושבת-ראש, הסתייגותנו זאת מכוונת לכונן מחדש את ההנחה הזאת, להפוך אותה למציאות, דהיינו רק חוזה עבודה שהעובדים עצמם אישרו אותו ברוב דעות יחול על העובדים ורק הוא יגביל את זכויות העובדים לגבי שביתה, לאמור: "כל הוראה בהסכם קיבוצי השוללת או מגבילה את זכות השביתה תיכנס לתקפה לגבי אותם עובדים רק לאחר שתאושר בהצבעה חשאית בדרך שתיקבע בתקנות מטעם שר העבודה ובאישור ועדת העבודה של הכנסת, לפחות על-ידי שלושה רבעים של ציבור העובדים שעליהם חל או עומד לחול ההסכם הקיבוצי".

מה יכול להיות, גברתי היושבת-ראש, יותר דמו-קרטי, יותר הגיוני, יותר מתאים לכוונות המוצהרות — להבדיל מהכוונות האמיתיות — של מציגי הצעת חוק זו? אם יש חוזה קואופרטיבי המגביל את זכות השביתה והמכוון בורדרות חובה, כי אז יש להביא את החוזה הזה לאישור העובדים עצמם. יאשרו אותו העובדים עצמם, יחול, בצדק, על העובדים; אבל אם העובדים עצמם לא אישרו אותו, לא נדרשו כלל לאשר אותו, התעלמו מרצונם — כי אז כל הגבלת זכויותיהם על-פי

הנוער. אין הצדקה לכך שהחוק לא יחול על כל מוסדות החינוך ללא יוצא מן הכלל. גם במקרה זה יחייב כיבוד הסכם את כל העובדים במוסדות החינוך בישראל.

אנו מבקשים איפוא מחברי הכנסת לקבל את ההסתייגויות שלנו בסעיפים אלה.

ה"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת נסים שינקם את ההסתייגויות לחלופין.

משה נסים (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. ההסתייגויות שלנו היא חלופית. אמרנו שהחוק צריך לחול על כל ענפי המשק, אבל אתם מבקשים להחיל את החוק רק על שירותים ציבוריים. איננו יכולים להעלות על הדעת, לה"בין ולהשכיל איזה הגיון פעל בנוסח המובא בהצעת החוק בפיסקה (9). פיסקה זו אומרת: "ההפקה והייצור של דלק". קודם כל: מהו דלק? חוות-דעת משיפטית רצינית קובעת כי דלק אינו כולל גז. אם כן, איפה הגז? האם גז אינו מצרך חיוני? אבל הבנה נחוצה לדלק. נאמר עוד בפיסקה (9): "וכן הזרמת דלק בצינורות". כלומר: הפקה — כן, ייצור — כן, הזרמה של דלק בצינורות — כן. מה לגבי האספקה? האם אין אנו זקוקים לדלק כדי להזימו צינורות, כדי להכניסו למיכלים, והאם אין המדינה זקוקה באופן חיוני ביותר לדלק כדי לספק אותה, כדי להפעיל את השירותים, כדי להפעיל את החשמל, כדי להפעיל את בתי-החולים, כדי להפעיל את המאפיית? היכן האספקה? האם מותר יהיה לשבות בענף זה? איזו סתירה מגיה וביה.

אתם אמרתם בסעיף קודם: "ייצור ואספקה של חשמל". איך אפשר לייצר ולספק חשמל כשאין אספקת דלק לייצר ולספק חשמל? והוא הדין לגבי מים. אתם אומרים, ובצדק: על בתי-חולים יחול החוק, אך מי יספק את הדלק והגז לקיים את השירותים בבתי-החולים, אם תהיה שביטה באספקת דלק וגז? איזה הגיון זה? איזה השכל הישר? מה מנע מכם לכלול באותה פיסקה גם את המלה "אספקה", כדי שהחוראה תהיה רצינית, כדי שתהיה אפקטיבית? יש רק לתמוה על הגיון כזה.

אני רוצה לקוות שבעניין כה חשוב — לכאורה כה פעוט, כה בלתי-מהותי מבחינה דוקטורית, אבל חשוב לאותם ענפים שאתם הצעתם — תתנו את ירכם.

אחר כך הוצע: "התחבורה האווירית והתובלה האווירית". ואני שואל: היכן התחבורה והתובלה הימית? האם ענף זה אינו בדרך כלל בבעלות ציבורית? הלא לשיטתכם על שירות ציבורי יחול החוק. איפה התחבורה והתובלה הימית? מה הפריבילגיה הזאת? האם יש דין מיוחד לתחבורה ולתובלה הימית? מדוע לא יחולו הוראות החוק גם על התחבורה והתובלה הימית?

ויש עוד פריבילגיות: לתחבורה ולתובלה היבשתית. אומרים לנו: התחבורה הציבורית היא קואופרטיב. נכון. אבל לא להנהיגם בשירות הציבורי הם חברי הקואופרטיב. יש ציבור גדול של שכירים שהם שובתים; על כל פנים יכולים לשבות. מה יהיה דינם?

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם):

הם מיעוט קטן.

משה נסים (גח"ל):

מיעוט קטן, או יותר מאשר מיעוט קטן; אבל זאת תופעה אפשרית. כיצד נפתור את הבעיה הזאת? האם

תייגות -- חברי הכנסת ידיר? רשות הדיבור לחברי הכנסת ידיר.

מונה ידיר (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. עמדת גח"ל ברורה. זה שנים אנו תובעים בכנסת ובציבור חקיקה שתסדיר את יחסי העבודה בארץ. הצענו, הן על-ידי הצעות חוק פרטיות והן בהצעות לסדר-היום, לחייב בוררות חובה בשירותים חיוניים ביותר למשק, הכלולים בחוק, ותיווך חובה בכל השירותים. הצעותינו נדחו על הסף על-ידי הרוב בכנסת.

ברם אנו עדים לתופעה מעניינת ביחסי העבודה ובמצב שנוצר, שהביא בהכרח את הממשלה לחקיקת חוק ליישוב סיכסוכי עבודה, שמגמתו כיבוד הסכם קיבוצי בעיקר לגבי הסכמים, ובלבד שנועשו בכתב ונקבעו בהם שיעורים לשכר העבודה.

אנו מאמינים באמונה שלמה כי לא ירחק היום ותקבלו בשלמות את הצעותינו להסדרת יחסי העבודה במשק המדינה בדרכי תיווך ובוררות, לטובת משק המדינה ולמען ציבור העובדים כאחד.

באשר להגדרת שירות ציבורי: גם לפי השקפת מחייבי החוק תמוה בעיני מדוע גורסים בפיסקה (2) "שירותי הרשויות המקומיות" ומתנגדים להוסיף "ומי" עצות דתיות". האם לא משתמע מזה כי לגבי עובדי הרשויות המקומיות אמנם יחול החוק, ואילו לגבי עובדי המועצות הדתיות לא? אם זה נכון, כפי שהוסבר לנו, שהעניין כלול בפיסקה (1), שבה נאמר "וכל מפעל או מוסד שהוקמו בחוק", מדוע לא נבסס זאת בגוף החוק, ובמפורש? לכן הצעתנו לפיסקה (2) היא לאמור: "שירותי הרשויות המקומיות והמועצות הדתיות".

באשר לשירותי הבריאות: אנו סבורים שחוק זה צריך לחול על כל שירותי הבריאות במדינה ללא יוצא מן הכלל, מבלי להפריד או להבדיל בין מוסדות בריאות ממלכתיים, ציבוריים, לבין מוסדות בריאות פרטיים. לא מובן לנו מדוע יש להבדיל בין בתי-החולים "איכילוב" בתל-אביב לבין בתי-החולים "אסותא", וכדומה. ומה גורלם של אותם בתי-חולים פרטיים שבהם מאושפדים חולי נפש, מפגרים וכדומה? לכן אנחנו מציעים למחוק בפיסקה (3) את הקטע המתחיל במלים "למעט מפעל או מוסד" עד סוף הפיסקה. בכך נבטיח חובת כיבוד הסכם קיבוצי בכל שירותי הבריאות במדינה.

ובאשר לחינוך: אנחנו מציעים שפיסקאות (4), (5), (6) ו-(7) ייחחקו ובמקומן יבוא: "(4) גני-ילדים, בתי-הספר הסידיים, בתי-הספר העל-יסודיים, מוסדות החינוך לפי חוק התנייכות, תשי"ג-1953, ולפי חוק עבודת הנוער, תשי"ג-1953, מוסדות ללימוד על-תיכוני ומוסדות ההשכלה הגבוהה". כן אנו מציעים שפיסקאות (8), (9), (10) ו-(11) יהיו פיסקאות (5), (6), (7) ו-(8).

אנו מציעים שכל העניינים הנוגעים לשאלות חינוך יבואו בסעיף אחד כאמור בפיסקה (4). המגמה ברורה: אנו מחייבים החלת החוק על כל מוסדות החינוך — ציבוריים, ממלכתיים או פרטיים, לרבות גני-ילדים מתחת לגיל חובה, ואנחנו יודעים, חברי הכנסת, כי המדינה כבר החלה במפעל זה, ובהרבה מקומות קיימים גני-ילדים לגילאי שלוש ומתחת לגיל חובה. אנו מחייבים לכלול במסגרת החינוך מוסדות חינוך לפי חוק החניכות; ומדוע לא? וכן מוסדות חינוך לפי חוק עבודת

שהחוק רצה לאסור שביטות במפעלים שהם במערכת הבטחון וקיבל את היסוד שענייני הבטחון הם כל כך חיוניים, שאסור להפסיק בהם את העבודה — אינני יודע מה יכול להיות יותר הגיוני מאשר להחיל את הכלל הזה על כל מפעל המשרת את מערכת הבטחון. שוב, הקריטריון הוא לא החיוניות של השירות, אלא הבעלות. לכן זה מעוות שצריך לתקן אותו.

בעניין העיריות: אחד האבסורדים הוא שלגבי העיריות קבעו שאסור יהיה לשבות בכל המחלקות, אולם במפעל הביוב, למשל, שהוא ודאי שירות סניטרי חשוב מאוד, או בשירותי הכבאות, יהיה לפי החוק מותר לשבות מפני שהם שייכים למוסד כזה ששמו "איגוד ערים" ואינם שייכים במישרין לעיריה. יש דק חמישה מקומות בארץ שבהם שירותי הכבאות שייכים לעיריות. ובכן, גם זה מחוסר כל הגיון. לכן הצעתי: "לרבות איגוד ערים", כלומר לכלול את השירותים הסניטריים החיוניים. אם אסור יהיה לשבות באותו שהוא מחלקה בלתי חשובה בעיריית תל-אביב, מחלקה של פקידים, הרי בוודאי שאסור יהיה לשבות במערכת כזאת כמו מערכת הביוב.

אחר-כך הצעתי: "שירותי הבריאות הממשלתיים, העירוניים והציבוריים וכל בתי-החולים כמשמעותם בפ"קודת בריאות העם, 1940". אין כל הגיון שבבית-חולים "בילינסון" יהיה אסור לשבות וב"הדסה" בירושלים מותר יהיה להפסיק את העבודה. אין כל הגיון שבבית-חולים ביפו אסור יהיה לשבות, ובבית-חולים "איכילוב" יהיה מותר לשבות. החוק אינו חל על אותם המוסדות. כבר דיברתי קודם על בית-החולים לחולי נפש. אותו הדבר בחיפה — יהיה הבדל בין "דמב"ם" לבין "אלי-שע". בתל-אביב — בין "אסותא" לבין בית-חולים אחר. אין כל הגיון בזה, והחוק הזה, שאינו כל כך קל לעיכול, לפחות יהיה בו הגיון פנימי, שאפשר יהיה להסיר ביר את הדבר. גם זאת אין משתדלים לעשות.

דבר רביעי — בקשר לתחבורה ציבורית. אוסרים על התחבורה האווירית, אבל יש שירות חיוני של תחבורה ציבורית; היא אמנם קואופרטיבית, אבל היא מונופוליסטית בארץ — היא שייכת אך ורק לשניים או שלושה קואופרטיבים. אפשר לחזות מה יקרה בארץ אם לפתע תיפסק העבודה בשירותי התחבורה הציבוריים על-ידי הקואופרטיבים שיש להם מונופול. יטענו לעומתי: אלה הם קואופרטיבים, שיש להם חברים, אלה אינם יחסי עובד ומעסיק. זה איננו ממין הסענה, שהרי השירות כגון הוא חשוב וחיוני. אם אסורו שביטות בתחבורה האווירית, האם נתייר אותה בתחבורה יבשה? והלוואי שלא נתנסה בשביטה מעין זו. בעבר הקרוב היו אימים כאלה מצד הקואופרטיבים לתחבורה. הם איימו שיפסיקו את התחבורה העירונית והבין-עירונית הציבורית אם הממשלה לא תיענה לדרישותיהם להנחות שונות ולסובסידיות. הוראה שאסור להם לשבות איננה כלולה בחוק שלפנינו.

הנושא האחרון מתייחס לאספקת הגז — וכאן איננו מציעים כל חידוש. בכל החוקים הדנים באספקת מים וחשמל נכלל גם הגז, כמו למשל בחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים. זהו שירות חיוני, כי כ-95% מכלל האוכלוסיה משתמשים היום בגז. בענף זה קיים הסכמ עבודה. כ-65% מכלל העובדים באספקת גז הם עובדי דים שכירים, ויש שם יחסי עובד ומעסיק. רק חלק קטן מהעובדים בענף הם עצמאיים, וגם הם עובדים כי הם

שירות של תחבורה ציבורית הוא בבחינת מותרות ביש-ראל? האם איננו עניין חיוני דווקא לשכבות העניות? (קריאה)

מונית — כן, מי שידו משגת יכול לנסוע במונית, אבל מה יעשה אותו נצרך, אותו נזקק, שאין ידו משגת, כיצד יגיע למחוז חפצו? אתה רוצה שהוא ישלם את המחיר של מונית? היכן ההגיון כאן? אני יודע שמה שקשור לאספקת של הקואופרטיב עצמו צריך למצוא פתרון לא במסגרת חוק זה, ואנחנו נציע זאת. אני מת-ייחס לשכירים.

ומכאן לבעיה של ייצור ואספקה של לחם. האם צריך לנמק זאת, רבותי? האם לא היינו עדים בשבועות האחרונים לסנקציות שהיו בענף האפיפה? האם לא כל בית ישראלי סבל מזה? האם אותם סיכסוכים, או אותן בעיות, שהיו מסביב לבעיית השכר במאפיות, לא ניתן היה ליישבם בדרכים אחרות? האם אסור לדרוש ולבקש שעל ענף זה יחול אותו דין החל על החברה למדליות ולמטבעות שכבר הוזכרתי? יישוב הסיכסוך לפי חוק זה הוא על-ידי ועדה פריטטית ובוררות. יישוב הסיכסוך בענף המאפיות — על-ידי שביטה דווקא? איזה הגיון מכתוב לכך זאת? האם קשה לקבל את ההצעה שגם בענף המאפיות יחולו הוראות חוק זה? — שיישוב הסיכסוכים יהיה על-ידי ועדה פריטטית, או על-ידי בוררות, אם ועדה פריטטית לא תצליח ליישב את הסיכסוך. האם זהו מצרך השייך רק למעמד העשירים ביש-ראל? צריך לנמק מי נזקק ביותר ללחם, למי משמש הלחם כמקור המזון העיקרי.

אנחנו מציעים לכלול בחוק את ההפקה, הייצור והאספקה של דלק וגז; אנחנו מציעים לכלול את התחבורה והתובלה הימית; אנחנו מציעים לכלול את התחבורה והתובלה היבשתית; אנחנו מציעים לכלול את הייצור והאספקה של לחם; ואנו מציעים לכלול גם הוראה כוללת וסופת האומרת: כל שירות אחר שוועדת העבודה של הכנסת אישרה אותו לפי הצעת שר העבודה כשירות חיוני לבטחון המדינה, או לשם קיום הצרכים החיוניים שלה, יש בהצעת החוק רשימה. כאשר יש רשימה, הוראות החוק יחולו אך ורק לגבי אותם הענפים הכלולים ברשימה; אבל הנסיון לימד שבעיות מתעוררות וצצות מפעם לפעם מבלי שנותנים את הדעת עליהן.

לפיכך אנו מציעים שלא לנעול את הדלת, שלא להצריך שימוש בפרוצדורה של חקיקה שהיא מסור-בכת יותר, בכל עניין שיתעורר בעתיד. אנחנו מציעים להסמיך את ועדת העבודה של הכנסת, ובכלל שזה יהיה לפי הצעת שר העבודה — וזה כשלעצמו מחסום — לכלול כל שירות נוסף שהוא חיוני, שהוא חיוני לבטחון המדינה, או לשם קיום הצרכים החיוניים של המדינה, כדי שלא נעמוד לפני התפתחות בלתי-נעימות.

ה"נר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעזר שוסטק, להגן מקת הסתייגותי.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הסתייגותי הראשונה — במקום המלים "לרבות מערכת הבטחון" יבוא "לרבות מפעלים המשרתים את מערכת הבטחון". דיבר פה חבר-הכנסת נסים על חוסר כל הגיון בחוק. כיוון

המחירים, אלא גם בגלל הפער ההולך וגדל בין האריות והנמרים שבג'ונגל לבין הטיפוסים התמימים שאינם תוקפים או שאינם נמצאים בעמדות מיקוח כאלה המאפשרות להם לתקוף, להשביח, לשבש את יחסי העבודה ולהחזיק את הציבור כולו בגרון.

מה שחברי ואני הצענו — ואני שמח שחברי אופוזיציה אחרים, ואולי לא רק חברי אופוזיציה, קיבלו זאת, ודומני ששר העבודה לא הציע בשעתו מעל הדוכן הזה להסיר את ההצעה שלי, מכל מקום לא הוצבע על כך — הוא לא להציב גבולות בתוך המשק. היכן שורר משטר כזה של יחסי עבודה, שיש חלק במשק שבו שורר משטר א' של יחסי עבודה, וחלק אחר שבו שורר משטר ב' של יחסי עבודה? יחד עם זאת איננו מציעים לקיים משטר של התערבות מתמדת בכל המשק, וגם איננו ממליצים לקיים משטר של אי-התערבות בכל המשק, אלא לאפשר במקרים קיצוניים, כאשר עניין חיוני עומד בסכנה עקב סיכסוך עבודה גלוי או לטנטי — לאפשר לשר העבודה, באישור ועדת העבודה של הכנסת, להפעיל לגבי הליכים של יישוב סיכסוכי עבודה, הליכים הכוללים, בהתאם לחוק — על דעת הוועדה, על דעת ההסתדרות ועל דעת שר העבודה — בורות חובה.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנרי, להנמקת הסתייגותו.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. צדק חבר הכנסת אביווהר באמרו שכרגע אין התקוממות של המוני פועלים נגד חוק זה, אבל מהסיבה הפשוטה שהמוני הפועלים בארץ אין להם מושג מה גדולה וחמורה הסכנה הטמונה בחוק זה. רק כאשר סכנה זו תתגלה בפועל, רק אז יתקוממו המוני הפועלים. כאשר תשלחו מטעם המדינה מפירי שביתה כדי לשבור שביתה של פועלים — יהיו מהומות בארץ, ואתם לא תעמדו בזה; אתם תתקפלו ולא הפועלים.

חוק מסוג זה לא עמד במבחן המציאות בשום מקום בעולם שבו שורר משטר דמוקרטי. ברוסיה — כן; באיטליה הפאשיסטית — כן; אבל לא במדינה דמוקרטית, לא באמריקה ולא באנגליה. הוא לא יעמד במבחן בארץ. לא תעמדו בפני הפועלים ברגע שתצטרפו לשלוח מפירי שביתה. פעם אחת עשיתם זאת, הבאתם ימאים מקפריסין להפעיל אניות ישראליות, ואתם בוכים על זה עד היום הזה. הימאות הישראלית לא החלימה עד היום מהמכה הזאת.

אני מתנגד לחוק כולו, עקרונית. אם בכלל יש איזון הצדקה להגביל חופש המאבק המקצועי, הרי לדעתנו הנימוק היחיד לכך יכול להיות הנימוק של פיקוח נפש. לכן אמרנו: מערכת הבטחון; שירותי הבריאות; ההפיקה והייצור של דלק — כלומר חשמו; ההפקה וההפיקה של מים. כל שאר הדברים — הציבור יכול לעמוד בהם.

(קריאה: וזה לא יהיה יום שחור?)

גם זה לדעתי יום שחור, אבל השחור הזה נהפוך לאפור כהה. מותר להגביל זכויות דמוקרטיות כאשר יש עניין של סכנת חיים. אבל כשמדובר בעובדים של גנים ציבוריים — והדוגמה הזאת כבר הוזכרה — איזון זכות מוסרית יכולה להיות להכות בשוט של הגבלת

ספקים. אין טעם לא לכלול את אספקת הגז באותה מסגרת של אספקת חשמל ומים, הכלולה בחוק.

אלה הן הסתייגויותי לעניין זה ואבקש את הכנסת לקבל אותן.

הי"ר ט. סנהדראי:

לעניין זה הסתייגות לחבר הכנסת שובל, והיא תנומק על ידי חבר הכנסת אביווהר.

מאיר אביווהר:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הוויכוח הוא בין המצמצמים לבין המרחיבים את תחולת החוק. סעיף זה בא לקבוע על אילו חלקים של המשק יחול החוק. אינני מכחיש שאני בין המרחיבים, ואינני רואה בכך שום פגיעה בעקרון של חופש השביתה וחופש המאבק המקצועי.

מה מציע לנו החוק? (א) הוא אומר שהסכמים בענייני שכר יש לכבד. אני שואל: האם אסור להחיל את העקרון הזה על כל המשק? (ב) הוא אומר ששכר תות שלא בתקופת הסכם תהייה מוגנות רק אם תוכרזנה על דעת אירגון העובדים המוסמך, וברוב המקרים — על דעת ההסתדרות. ואני שואל: האם אי-אפשר להחיל הסדר זה על כל המשק? (ג) החוק אומר ששביתה שלא הודיעה עליה שבועיים מראש, בהתאם לחוק, לא תהיה מוגנת. אני שואל: האם אי-אפשר להחיל את העקרון הזה על כל המשק?

יכול המחוקק להחליט שלא להתערב; יכולה הממשלה לרצות שלא להתערב, אבל אם רוצים להתערב בשלושה דברים אלה: כיבוד הסכמים, הכרזת שביתה על-ידי אירגון מוסמך, וחובת הודעה מראש — בשם איוה עקרון מקודש אומרים שאסור להתערב אלא עד כאן ולא יותר, ושאסור לעבור את הגבול? הגבול שמבקשים לקדש הוא צינור הדלק; מעבר לצינור הדלק מותר לא לכבד הסכם, שם אפשר להכריז שביתה שלא על דעת האירגון המוסמך, שם אפשר שלא להודיע מראש על שביתה. זהו ממש אבסורד. האם אספקת דלק, כפי שהסביר חבר הכנסת שוסטק, איננה נכללת בהגדרה של שירות ציבורי? ייצור דלק — זה שירות ציבורי; רי; הורמת הדלק בצינורות — זה שירות ציבורי; אבל אספקת דלק לציבור — זה איננו שירות ציבורי? האבסורד בקביעת התחומים הוא ממש משווע, אבל הרוב בוועדה, שהיה כבול, קבע כך.

משה נסים (גח"ל):

בוועדה הסכימו דברים מחברי הכנסת להוסיף את אספקת הגז, אבל אחר-כך באה הוראה מגבוה.

מאיר אביווהר:

חברי הכנסת, הברירה איננה בין ג'ונגל ביחס עכו-דה לבין רגולציה מחמירה, הברירה איננה בין "הגח לפעול" לבין מעורבות ממשלתית מרחיקת-לכת.

במציאות שיש בה כוח מיקוח בלתי-מוגבל לקבוצות עובדים בעמדות מפתח, במציאות כזו משטר של ג'ונגל הוא משטר אנטי-פועלי. חבר הכנסת אבנרי אמר שזהו יום שחור לדמוקרטיה, יום שחור לעקרונות האי-גוד המקצועי. הוא מתעלם מהעובדה שהנהלים ממשטר של ג'ונגל, שחבר הכנסת אבנרי וחלק מסייעות ההסתדרות מטיפים לו — הנהלים ממנו הם לא מרבית הפועלים, לא הפועלים הזקוקים להגנה ולהתארגנות. פועלים אלה, כצרכנים, סובלים ממנו לא רק בגלל עליות

זכורת כ"ב, ישיבה רפ"ז

— חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (אבנרי, שערי, סנהדראי, ארבל-אלמוליו, נסים, דיד) —

אותו דבר, חברי הכנסת, כאשר דובר על אספקת גז.

משה נסים (גח"ל):

אספקת דלק, לא רק גז.

שושנה ארבל-אלמוליו (יו"ר ועדת העבודה):

גם דלק. כל אלה שעוסקים באספקה, רובם הם עצמאיים והחוק אינו מתכוון אליהם. מה נבוא עכשיו לכלול בחוק גם עצמאיים? הצעה כזאת לא באה אלינו ולא דנו בה.

חברי הכנסת שוסטק הציע להחיל את הוראת החוק על שירותי הכבאות. עוד לא שמעתי שהיתה שריפה באיזה מקום ולא כיבו אותה כי היתה שביתה. איזו עילה יש לבוא ולהחיל את העניין על שירותי הכבאות?

(קריאה: איזו טענה זו?)

מנחם דיד (גח"ל):

אל תפתחי פה לשטן.

שושנה ארבל-אלמוליו (יו"ר ועדת העבודה):

חברי הכנסת שוסטק אמר: החוק אינו כל כך קל לעיכול. נכון. למציעים להרחיב יש תאבון גדול. הם רוצים לאכול עוד ועוד. וכתוצאה מכך ודאי יהיה קשה לעכל. כאשר אוכלים כל כך הרבה, קשה לעכל את האוכל. אבל יש גם כאלה, שהמעט שנותנים להם קשה להם לעכל אותו. תאבונם של חברי הכנסת שוסטק גדל, אבל יש כאלה שהתאבון שלהם אינו כל כך גדול.

לעומתו מציע חברי הכנסת אבנרי לצמצם את היקף החוק ולכלול בו רק שירותים ציבוריים שלדעתו הם החיוניים ביותר ושאי-הפעלתם עלולה לסכן את שלום הציבור ובטחונו.

היה דיון מיקי סביב הנקודה הזאת של שירות חיוני. לא הקלנו ראש בסוגיה זאת. הוועדה קיבלה הסבר שבמשק מודרני ובמדינה שהרחיבה את מדיניות הסעד שלה קשה להגדיר איזה שירות חיוני יותר או פחות. יש שירות הנחשב פחות חיוני ובעת השבתו מתגלה כחיוני, כגון אספקת חשמל, שירותי התחבורה האווירית — שלא כללת אותם בהצעה שלך — ואפילו שירות נקיון הערים, אומרים שהוא חיוני.

הקריטריון שהחוק מושתת עליו, חברי הכנסת אבנרי, הוא הבעלות ולא אופי השירות.

חברי הכנסת מסיעת גח"ל נשארים נאמנים תמיד לגישתם שיש למיד להעדיף קיצונית, והם מציעים כאל-טרנטיבה ראשונה, שההגדרה תימחק, בלי לציין מה תהייה ההשלכות מכך לגבי החוק. אך במקרה שהצעתם זו לא תתקבל, הם עוברים לקיצוניות שנייה ומציעים שהחוק יחול על רשימה ארוכה מאוד של שירותים, מוסדות מפעלים, תוך עירבוב מין בשאנו מינו, שירותים ציבוריים ושירותים פרטיים, מפעלים חיוניים ולא-חיוניים, ולמעשה הם מדברים על כל המשק.

חברי הכנסת נסים, אתה שואל: איפה השכל הישר? איפה השכל הישר של מי שמציע לכלול זאת וזאת וזאת? אותו שכל ישר שמנחה אותם, אותו שכל ישר הנחה גם את מגישי ההצעה ואת מקבליה בוועדת העבודה. גם הם עקביים בשכל הישר שלהם.

הבאת לדוגמה עניין הלחם. האם לא היינו עדים לתוצאות הסנקציות של פועלי האפייה? האם כל בית היה רעב ללחם, ולא היה בית שלא סבל מכך? אנחנו

זכויות אדם יסודיות כדי למנוע שביתה בגנים ציבוריים? כבר הוזכרה המחלקה למטבעות ומדליות. ואפילו פועלי נקיון. הייתי בבריטניה בזמן השביתה הגדולה של פועלי הנקיון וראיתי את לונדון, וראיתי מה זה ציבור דמוקרטי אמיתי, איך עומד ציבור דמוקרטי אמיתי בשביתה כזאת. שבועות על גבי שבועות שבתו פועלי הנקיון, ביקשו מהאזרחים להתחשב בעובדה שפועלי הנקיון משתמשים בזכות דמוקרטית, וכל הציבור קיבל זאת. יום אחר יום שמו את האשפה בשקיות פלסטיק. שקיות הפלסטיק העלימו בתים, הם היו גבוהים יותר מבתי בני קומה אחת והגיעו עד לקומה שנייה. עברו ברחוב ולא ראו את הבתים. אף איש אחד בציבור לא התקומם, כי הבינו שזה המחיר שציבור דמוקרטי משלם בעד קיום הדמוקרטיה.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

לפעמים יש שביתה בקשר לדרישות חדשות ומשא ומתן חדש, וזה קורה ברוב הארצות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

חברי הכנסת שערי, כבר אמרתי בהסתייגותי הקודמת, שאילו היו הפועלים שותפים באמת לקביעת תנאי העבודה שלהם, אילו היה משהו שואל אותם, אילו היה משהו טורח לקבל הסכמתם, כי אז אולי היתה הצדקה מוסרית לטענה שאתם משמיע עכשיו. אבל בארץ כמו שלנו אין לפועלים שום השפעה לא על חוזים קולקטיביים, לא על מדיניות השכר, לא על שום דבר. הכל נקבע על ידי הביורוקרטיה ההסדרותית הכפופה לממשלה. במציאות הזאת אנחנו פועלים, ולא בחקיקה זו תשנו את המציאות הזאת. היא ישנה. כולנו יודעים זאת. ההסתייגות שלי באה לצמצם באופן דרסטי את ההוראה הכלולה בהצעת החוק, להגביל זאת רק למקרים של פיקוח נפש ממש.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה, לחשובה.

שושנה ארבל-אלמוליו (יו"ר ועדת העבודה):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לגבי הגדרת "שירות ציבורי" מתחלקים הממתייגים לשתי קבוצות: הממתייגים לבית הלל והממתייגים לבית שמאי. הראשונים מציעים לצמצם את השירותים הכוללים במסגרת החוק ועל-ידי כך להקטין את היקפו של מספר העובדים שהחוק חל עליהם. לעומת זאת הקבוצה השנייה מציעה לכלול שירותים וענפי תעסוקה נוספים במסגרת החוק המוצע. יכולתי בפשטות לומר שלמען האי-זון יש לדחות את ההצעות של המרחיבים והממצמצים גם יחד, אך מתוך יחס של כבוד למסתייגים והצעותיהם אעמוד במספר משפטים על ההצעות ומהותן.

חברי הכנסת שוסטק מציע שהחוק יחול על מפעלים המשרתים את מערכת הבטחון, איגודי ערים, בתי חולים פרטיים, תחבורה ימית ותחבורה ציבורית. על-ידי כך הוא רוצה להחיל את החוק על עוד רבבות של עובדים המועסקים בשירותים ומפעלים, לא רק פרטיים, אלא גם קואופרטיביים. ולראשונה, נדמה לי, מוצעת הצעה להכליל חברי קואופרטיבים במסגרת חוקים הממתייחסים לעובדים שכירים. כי הרי רוב העובדים בתחבורה הציבורית הם עצמאיים ולא שכירים, והחוק הזה מתייחס לעובדים שכירים.

— חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (ארבלי-אלמוזינו, הורביץ, ידיד, סנהדראי, נסים, נחושתן) —

היו"ר ט. סנהדראי :

ובכן, נצביע עכשיו על הצעת חברי-הכנסת נסים, ארידור, ידיד ולוי למחוק את ההגדרה של "שירות ציבורי".

יעקב נחושתן (גח"ל) :
אני מבקש למנות.

היו"ר ט. סנהדראי :
בבקשה.

הצבעה

בעד ההצעה של חברי-הכנסת מ. נסים,

י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי למחוק את

ההגדרה של "שירות ציבורי" — 15

נגד — 23

ההצעה למחוק את ההגדרה של "שירות ציבורי" לא נתקבלה.

היו"ר ט. סנהדראי :

חברי הכנסת, אם לא תפריעו יהיה ברור על מה אנחנו מצביעים. אנו ממשיכים בהצבעה על הצעות התיקונים להגדרה של "שירות ציבורי".

הצבעה

התיקונים לחלופין של חברי-הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי לא נתקבלו.

התיקון לחלופי חלופין של חברי-הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי לפיסקה (9) לא נתקבל.

הצעת התוספת אחרי פיסקה (11) של חברי-הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי לא נתקבלה.

התיקונים של חברי-הכנסת א. שוסטק לא נתקבלו.

התיקונים של חברי-הכנסת ז. שובל לא נתקבלו.

התיקונים של חברי-הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבלו.

התיקון של חברי-הכנסת א. אבנרי לא נתקבל.

היו"ר ט. סנהדראי :

עכשיו נצביע על נוסח הוועדה להגדרה של "שירות ציבורי".

יעקב נחושתן (גח"ל) :
אבקש למנות.

הצבעה

בעד ההגדרה של "שירות ציבורי"

בנוסח הוועדה — 25

נגד — 20

ההגדרה של "שירות ציבורי" בנוסח הוועדה נתקבלה.

היו"ר ט. סנהדראי :

אנחנו עוברים להסתייגות של חברי-הכנסת נסים, ארידור, ידיד ולוי בעניין תוספת אחרי ההגדרה של "שירות ציבורי". רשות הדיבור לחברי-הכנסת ארידור, להנמקת ההסתייגות.

צריכים ללמוד להיות קצת סבלניים וסובלניים לגבי תביעות צודקות של עובדים. כאשר נושא זה עלה על במת הכנסת בהצעות לסדר-היום, הרי גם המציעים אמרו שפועלי המאפיות צודקים בתביעותיהם. לדבר כאן בצורה כזאת על אלה ששובחים כתוצאה מתביעות צודקות — אין כל הצדקה. והלא ראינו מה היתה תוצאת הסנקציות האלה. פועלי המאפיות לא קמו לעבודה בשעה 3 לפנות בוקר, אלא התחילו לעבוד בשעה 6 בבוקר. זוהי סנקציה לא כל-כך קיצונית. נלמד קצת מהעם האנגלי —

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית) :
עצה טובה.

שושנה ארבלי-אלמוזינו (יו"ר ועדת העבודה) :
— להיות סובלניים, לא לשלול זכויות.

מנחם ידיד (גח"ל) :

תלמדו לא רק מה שנוח לכם. תלמדו הרבה דברים.

שושנה ארבלי-אלמוזינו (יו"ר ועדת העבודה) :

ובכן, חברי הכנסת, הוא הדין לגבי ההסתייגויות של חברי-הכנסת שובל שגומקו על-ידי חברי-הכנסת אביזוהר.

רבותי, כל ניסיון לצמצם או להרחיב את היקפו של החוק פוגע במבנה הסטרוקטורלי של החוק, דבר העלול לגרום לסיכסוכים בביצועו של החוק, ועל כן אני מציעה לדחות את ההסתייגויות.

היו"ר ט. סנהדראי :

אני רוצה להזכיר, שלא הזכרתי את הסתייגותו של חברי-הכנסת מיקוניס, משום שאינני רואה אותו באולם, אולם נצביע על הסתייגותו.

אנו ניגשים להצבעה על ההסתייגויות להגדרת "שירות ציבורי".

משה נסים (גח"ל) :

אבקש להצביע על כל הסתייגות בנפרד.

היו"ר ט. סנהדראי :

נצביע על כל ההסתייגויות להגדרת "שירות ציבורי".

משה נסים (גח"ל) :
לא.

היו"ר ט. סנהדראי :
אין "לא" ?

משה נסים (גח"ל) :

אני, וכן חברי-הכנסת ידיד, חברי-הכנסת ארידור ואחרים הצענו הרבה הצעות חלופיות, הצענו תיקונים לכל פיסקה. יכול להיות שתיקון לפיסקה אחת יתקבל ואחר — לא.

היו"ר ט. סנהדראי :

אני מעמידה תחילה את הסתייגותכם הראשונה להצבעה.

משה נסים (גח"ל) :
זה בסדר.

חוברת כ"ב, ישיבה רפ"ז

— חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (ארידור, אנקוריון, סנהדראי, ארבל-אלמוזלנו, נסים) —

ללא פתרון, ללא התערבות המדינה — גאו סיכסוכי העבודה עד כדי כך שהטביעו במימיהם גם את האי-דיאלוגיה הסוציאליסטית. בסופו של דבר גם הם הגיעו למסקנה שיש צורך בהתערבות המדינה. אני מניח שגם בתחום השירותים החיוניים עוד יגיעו הסוציאליסטים למסקנה שיש צורך בבוררות ממלכתית שיפוטית. אבל עד אז — את חוסר ההבנה של הרוב הסוציאליסטי ישלם המשק.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם): כמה פעמים "סוציאליסטים" אפשר לומר בחמש דקות?

יורם ארידור (גח"ל): אני מבין שהיום חברי-הכנסת אנקוריון אלרגי למלה "סוציאליסט". אבל זאת הבעיה שלו, לא הבעיה שלי. עד אז, עד שהסוציאליסטים יגיעו למסקנה זו — המשק הציבורי והעובדים גם יחד ישלמו את המחיר.

היו"ר ט. סנהדראי: רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה, לתשובה.

שושנה ארבל-אלמוזלנו (יו"ר ועדת העבודה): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. נכון שהצעת החוק אינה עונה לבעיה זו שעליה עמד חברי-הכנסת ארידור — שירות חיוני. אבל יש עקביות בחוק, יש שכל ישר ויש הגיון. הכותרת שכבר התקבלה, של הפרק הרביעי, הכותרת שכבר עברה קריאה שנייה, למעשה איננה מתייחסת לזה. היא מתייחסת אך ורק לשירות הציבורי. החוק חל על השירותים הציבוריים, ובאותה מידה הוא חל על השירותים החיוניים שהם במסגרת השירות הציבורי. וכמובן לא יחול על אותם שירותים חיוניים שהם בבעלות פרטית והקריטריון הזה לא חל עליהם.

על כן אני מציעה להסיר את ההסתייגות שנומקה על-ידי חברי-הכנסת ארידור.

היו"ר ט. סנהדראי: חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה על ההסתייגות של חברי-הכנסת נסים, ארידור, ידד ודוד לוי בעניין תוספת אחרי ההגדרה של "שירות ציבורי".

ה הצ ב ע ה

ההצעה של חברי-הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידד וד. לוי לא נתקבלה.

יורם ארידור (גח"ל): אתם מתנגדים לבוררות בשירותים חיוניים?

היו"ר ט. סנהדראי: הצבענו. עכשיו אין שאלות. השאלות נתרברו, ונצביע עכשיו על נוסח הוועדה.

משה נסים (גח"ל): אין נוסח הוועדה. זאת היתה הצעת תוספת.

היו"ר ט. סנהדראי: אם כך — איננה קיימת כלל. עכשיו אנו עוברים להגדרה של "אירגון עובדים מוסמך". רשות הדיבור לחברי-הכנסת שוסטק, להנמקת הסתייגותו.

יורם ארידור (גח"ל): אנמק רק את הסתייגות בעניין התוספת אחרי הגדרת "שירות ציבורי".

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה. מה יותר חיוני מאשר שירות חיוני? ובנושא של שירות חיוני הצעת הוועדה היא בבחינת טלאי על בגד שאיננו קיים כלל, טלאי המכסה טפח ומגלה טפחיים.

כיצד ייתכן שחוק הבא להסדיר סיכסוכי עבודה מטפל בשורה של נושאים, אבל בנושא החיוני מכל, דהיינו, הנושא של שירות חיוני — ממנו מתעלם החוק? כמובן, יש שירותים ציבוריים שהם גם שירותים חיוניים. אבל יש שירותים חיוניים שאינם נכללים בהגדרת השירותים הציבוריים. בעייתם של השירותים החיוניים אינה קשורה דווקא בהגדרתם כשירות ציבורי. בעייתם אינה קשורה גם בקיומו של הסכם או באי-קיומו של הסכם. עלינו לדאוג לכך שבשירותים החיוניים ביותר תתקיים עבודה סדירה, ויחד עם זה לתת אפשרות לעובדים להשיג את זכויותיהם שלא בדרך של שביתה.

הצעת החוק אינה עונה על הבעיה הזאת לגבי שירותים חיוניים גם בתקופה שבה קיים הסכם, אבל בייחוד בין הסכם להסכם. למעשה אין הצעת החוק מציעה דבר.

האם ייתכן שכמו שיש שטח ארץ ללא בעלים — *res nullius* — כך תהיה תקופת זמן ללא בעלים, תקופת זמן ללא הסדר, בתקופה שבין הסכם להסכם לגבי שירותים חיוניים? מה יקרה באותה תקופה? האם באותה תקופה אפשר יהיה להשביט שירותים חיוניים, נניח על דעתו של האיגוד המקצועי? האם באותה תקופה אפשר היה להפסיק הפקת מים, להפסיק את הפקת החשמל, להפסיק ייצור ואספקה של נשק וציוד צבאי אחר לצבא הגנה לישראל, להפסיק ייצור ואספקה של דלק וגז, להשביט את התחבורה והתחבולה הימית והאווירית, לרבות שירותי הנמל, להשביט את התחבורה היבשתית והציבורית? לגבי התקופה הזאת ולגבי השירותים האלה באותה תקופה אין הסדר בהצעת הוועדה.

מה צריך לעשות? אם באמת רוצים להסדיר סיכסוכי עבודה — והצעת הוועדה באה לומר שיש צורך בחוק להסדיר סיכסוכי עבודה — הרי צריך לדאוג שההסדר יחול קודם כל על השירותים החיוניים. אם כבר קרתה המפולת באידיאולוגיה הסוציאליסטית, והסוציאליסטים הסכימו לכך שהכנסת לא תהיה מוועה מלהתערב ביחסי עבודה — מדוע לא להטיל את ההתערבות הזאת, את ההסדר הזה, על שירותים חיוניים?

לכן הצענו לגבי אותם השירותים שהזכרתי להגדיר אותם כשירותים חיוניים ולתת להם הסדר של בוררות ממלכתית שיפוטית, נייטרלית, אשר תפתור את הבעיות בשירותים הללו מבלי להיזקק לשביתה. הוועדה לא הציגה זאת. בכך התעלמה הוועדה ומתעלמים בעלי ההצעות אשר שימשו יסוד לנוסח המונח לפנינו מבעיות שהן חיוניות לאומה וחיוניות לעובדים. על-ידי ההתעלמות מהבעיות הללו לא יפתרו סיכסוכי עבודה, לא יסייעו לעובדים להשיג מה שהם ראוים להשיג, אלא יניחו שטח ללא פתרון. כבר ראינו מה קורה כשמניחים שטח ללא פתרון, לא רק בתחום הזה. גם בתחום המדיני, אבל גם בתחום הזה. בתחום הזה ראינו שכאשר במשך שנים ארוכות הסוציאליסטים אצלו הניחו שטח

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש. אני בא להסתייג בסעיף זה מפסקה (4). בסעיף זה אנו מגיעים לשורש הבעיה של סיכסוכי העבודה בארץ.

כל החוק הזה נוצר בעקבות כמה סיכסוכי עבודה שהוטלו על המדינה על-ידי קבוצות לחץ שונות, כפי שנקראו פה בוויכוח, קבוצות לחץ אשר לקחו את הכוח בידיהן והטילו על המדינה את הקשיים של שביתות ושל סיכסוכים. אולם מה עושה החוק בשטח הזה? אני באמת פונה עכשיו ממש לחברי המערך להרהר על חזרה בתשובה בעניין הזה. החוק הזה הופך עכשיו את כל האירגונים בארץ, אשר חותמים על חוזה עבודה, לקבוצות לחץ פראיות. במקום לעודד אותם, במקום לתת להם סמכויות, ומצד שני להטיל עליהם גם חובות ואחריות - הוא הופך את כל האירגונים הללו לקבוצות לחץ. ואלה הם אירגונים גדולים מאוד בארץ, אירגונים מקצועיים. מהיום והלאה אינם עוד אירגונים מוסמכים. וזאת למרות שבפיסקאות הקודמות, (1), (2) ו-(3), כתוב: "(1) בזמן שחל הסכם קיבוצי - האירגון שהוא צד להסכם; (2) בזמן שההסכם הקיבוצי שהיה חל אינו ברתוקף עוד - האירגון שהיה צד להסכם; (3) לא היה הסכם קיבוצי קודם - האירגון שעמו נמנה המספר הגדול ביותר של עובדים מאורגנים שבאותו שירות ציבורי." ברור שמדובר בפיסקאות אלה על האירגון שהיה צד להסכם. אך מיד אחרי זה באה פסקה (4) ובמחיה יד מבטלת את זה. הפסקה אומרת שאם האירגון הוא חלק מאירגון כללי, איננו בבחינת אירגון מוסמך. ובכן, מה הוא? הוא בבחינת קבוצת לחץ. אם הוא צריך להכריז שביתה, הרי הוא בבחינת קבוצת לחץ.

כבר אינני מדבר על כל מבנה האיגודים המקצועיים בארץ, עם הצנטרליזם שישנו בוועד הפועל, שהוא מפ"ר. החוק הזה באמת מטיל אימה. לא לחינם האירגונים המקצועיים, ההסתדרויות המקצועיות, אינם רוצים עכשיו לחתום ברצון על חוזה העבודה. כי הם רק יאשו בחובות, בלי שתהיה להם כל סמכות. ואינני בטוח אם מחד לא ימצאו אירגונים שיגידו שהם מסרבים בכלל לחתום על חוזה עבודה. אם האירגון איננו יכול אחר כך לעשות שום דבר, אין לו סמכויות, למה לו לחתום על חוזה עבודה? מי שיחתום על חוזה עבודה, הוא יהיה אחראי.

את הקושי הזה הבינו גם שר העבודה, גם המזכיר הכללי של ההסתדרות שדיבר פה על החוק. היה קושי בקשר לאירגון המורים. אז טענו: לגבי אירגון המורים זה באמת לא פשוט שניטול ממנו את הסמכויות, כי יש הסכם שקיים כל-כך הרבה שנים, והאירגון הזה הבטיח לעצמו בהסכם שהיה אירגון מוסמך. האם זה יכול להיות נימוק לחסום את הדרך בפני אירגונים אחרים מוסמכים, מפני שלא היה להם הסכם כזה? אירגון המורים היה בחוץ; הוא היה צריך להגיע לידי הסדר עם הוועד הפועל של ההסתדרות לאחר שנכנס להסדר תדרות. אבל אלה הם אירגונים מקצועיים מוסמכים בתוך ההסתדרות הכללית, והם צד להסכם העבודה. איך אפשר לשלול מהם בחוק את כל סמכויותיהם ולומר שאינם בבחינת אירגון מוסמך? איך אפשר לבטל את כל סמכויותיהם?

אני חושב שעוד לא היתה סכנה בחוק הזה כמו הסכנה הזאת. כי מהיום והלאה זוהי פריקת עול. אנחנו כאילו ממליצים לפני כל האירגונים המוסמכים ומוס-

דותיהם המרכזיים לפרוק עול. ואלה אירגונים עצומים, המונים רבבות עובדים. האם לא יהיו בבחינת אירגונים מוסמכים?

בכל אירגון עובדים יש חוקה. החוקה הזאת חייבת אותם, כפי שהיא צריכה לחייב. אני חושב שבדרך כלל החוקה הזאת חייבה את האירגונים האלה. הדיונים היו תמיד פנימיים. החוק הזה רוצה למנוע שביתות פראיות, הוא רוצה למנוע מקבוצות לחץ קטנות אפשרות להטיל את המדינה לתוך מצבים קשים. ופה באים לשלול במחיה יד מעשרה או מחמישה-עשר אירגונים מקצועיים גדולים בארץ את הסמכות להיקרא אירגון מוסמך.

מה הסכנה? סוף סוף בכל חוזה עבודה יש גם סעיפים האומרים שבתוך תקופת ההסכם האירגון בכלל אינו צריך לשבות. הוא צריך למסור את העניין לבוררות וכל"א; יש ועדות פריטטיות. בשביל מה צריך להטיל בחוק זה את הפסול הזה שמטילים באירגונים המוסמכים כיום האלה? הרי אירגון המורים לא יוכל לשבות, אלא לפי סמכות שניתנה לו במיוחד; ואילו אירגון המורים ההתיכוניים יהיה אירגון מוסמך. ההסתדרות המהנדסים - לא תוכל; אגודת המהנדסים - תוכל. איזה טעם יש בזה? אני מציע עכשיו לקבל את הצעת, למען הטלת אחריות גם על האירגונים המקצועיים, למען תת סמכויות יתר כדי שיוכלו באמצעים אירגוניים להשפיע על חבריהם. אני מנבא שאם תהיה קבוצת לחץ באיזה אירגון מקצועי והיא תעשה שביתה - האירגון לא ינקוף אצבע נגד קבוצת הלחץ הזאת, כי הוא אינו מוסמך. הוא יעביר את העניין הזה לוועד הפועל של ההסתדרות, לוועדה המרכזת.

היום, אם פורץ באמת איזה סיכסוך, אם למשל קבוצת לחץ אחת בתוך אירגון האחיות, או כמה אחיות באיזה מקום ירצו להכריז שביתה, הרי יש אירגון אח"ראי ומוסמך של אחיות, הוועד הפועל שלהן יכול באמצעים אירגוניים ועל-ידי השפעה לפתור את הבעיה. מדוע יעשה זאת מחד? להיפך, הוא יאמר: ניטלה מאתנו כל האחריות, ואם יש להן כוח בכמה בתי-חולים - יעשו זאת, ישבתו.

אותו דבר יהיה בהרבה מאוד מקצועות. ותיווכחו שכך יהיה המצב. יסתלקו מאחריות. כבר אינני מדבר על כך שלא ירצו לחתום על חוזה עבודה לשנתיים. למה להם לכבול את ידיהם?

לכן אני פונה אליכם גם עכשיו: אני דואג למשק ולחיסוי עבודה. אינני דואג לבחינה הפנימית, יהיו צרות פנימיות, כגון עזיבות וכו'. אינני דואג לזה, אלא למשק ולחיסוי עבודה. תחזרו בכס מזה ותוציאו את הפיסקה הזאת האומרת שאם היה אירגון חלק מאירגון עובדים כולל יותר - הוא אינו אירגון מוסמך. להיפך, זה צריך להיות כמו שכתוב בפיסקאות (1), (2) ו-(3), שהאירגון המוסמך הוא האירגון שהוא צד להסכם. כמו שניתן הדבר להסתדרות המורים - כך צריך להיות לגבי כל ההסתדרויות המקצועיות.

היו"ר ש. רוון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקוניס, להנמקת הס' תייגותו. איננו באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אב"נר, להנמקת הסתייגותו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כות חדש): כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כל החוק הזה היה נראה שונה אילו היתה לעובדים השפעה ישירה על

נעשו נסיונות לשלול אותו, אלא מכיוון שברגע ששוללים נשק זה מערערים את כל יחסי החברה ויחסי השכבות בתוך החברה. אדם שמפרקים ממנו את נשקו האחרון הוא אדם שהחברה מכריזה עליו מלחמה, והוא רואה את עצמו זכאי להשיב מלחמה בכל השטחים ולא רק ביחסי עבודה. וזו הסכנה הגדולה של חוק מסוג זה. אדם שאינו רשאי לשבות בבית-המועצות רואה את עצמו חפשי מהבחנה המוסרית הפנימית שלו וזכויותיו היסודיות לפעול בכל נגד החברה הסובייטית. אנו יודעים זאת. אנו שומעים מפי העולים החדשים מה קורה שם. אסור להם לשבות. זה נכון. אבל זה אינו אומר שהם חייבים לעבוד כראוי. ובאשר הם עובדים מכיוון שהחוק מחייב אותם לעבוד, או ואולי לצורה זו של עבודה. הם מחבלים בעבודה. הם מרמים בעבודה. כל כלכלתה של ברית-המועצות רצופה גניבות ורמאויות מאונס. זה הנשק היחיד שנשאר לאורח בבית-המועצות ללחום נגד שלילת זכויותיו, שאחת מהן היא הזכות לשבות.

האם לזה אנו רוצים להציע את החברה היש-ראלית? האם אנו רוצים ליצור את התחושה בלב כל עובד במדינה — היום אלה עובדי השירותים הממשלתיים ומחר שאר העובדים — שהוא משולל כל נשק? והרי בנשק זה אין משתמשים להנאה, פרט לכמה סדיסטים. נשק מסוג זה הוא חרב פיפיות. נפגע ממנו גם האיש השובת. הוא נפגע משום שאינו הולך לעבודה ומשום שאינו מפרנס את משפחתו, והוא מסתכן בכל מיני תגובות ציבוריות. כאשר שוללים ממנו את הנשק הזה, אומרים לו: אנו, החברה, מכריזים עליך שאתה מגודה. והמסקנה מצדו היא שהוא רשאי וזכאי לנקוט כל צעד מלחמתי נגד החברה.

אולם אני מרחיק עוד כמה צעדים. במדינת ישראל קיים משטר פרלמנטרי-דמוקרטי. אינני מאמין שהמערך השולט במדינה ירצה להנהיג משטר פאשיסטי, עם כל המשתמע ממנו — חוקי כפייה לא רק בעבודה, גם לבי חופש הייבור, חוקי כפייה למיניהם לגבי כל זכויות האזרח, הקמת מתנות ריכוז והשלכת אלפי ורבבות עובדים למחנות ריכוז מכיוון שהם שובתים. אינני מאמין שהמערך ילך בכיוון זה. אם יבוא המבחן והיה רבבות עובדים שישבתו, מצד אחד, ומנגד — הממשלה שבידה הנשק של החוק הזה, שאנו עומדים להעביר היום, אני מסופק אם הממשלה הזאת תשתמש בנשק זה. היא תשתמש בו רק לעתים רחוקות, כאשר צריך יהיה לשלוח שובתים או לשלוח שוברי שביתה באמצעות לשכת העבודה, וכאשר צריך יהיה להעמיד לדין עובדים במפעל קטן ולהטיל עליהם קנס. אבל בהתמודדות גזולה בין רבבות עובדים ובין הממשלה — אני מפקפק אם תשתמש בחוק זה.

אם כן, מה סכנתו של חוק זה? סכנתו היא בכך שאמנם הוא מתקבל היום, בקונסטלציה הקיימת היום, אבל ניתן להשתמש בו גם לדורות, גם כאשר ישתנה השלטון במדינה. ומי שלא לנו יבוא יום — ואני חרד שהוא עלול לבוא — שבשלטון יהיו אנשים שאינם סוציאליסטים או סוציאלי-דמוקרטים או ליברלים למחצה, כמו אלה השולטים היום במדינה? מניין לנו, מניין לכם, חברי המערך, שאינכם מחשלים נשק שמחר ייטו תמשו בו, לא אתם, אלא הימין, או כוח פאשיסטי שיעלה במדינה או כוח שיהיה מוכן ללכת לפאשיסם? איך לא תרעדו כאשר אתם מחשלים נשק כזה?

(קריאה: ... ויימשך התהווה ובוהו?)

תנאי העבודה שלהם ועל עיצוב החוזה הקולקטיבי של-הם. אבל החוק אינו יוצר מציאות. החוק פועל במציאות קיימת. והמציאות בארץ היא שלעובדים אין השפעה של ממש לא על תנאי עבודתם ולא על החוזה הקולקטיבי שלהם.

הסעיף שלפנינו הוא אכן-הבחון לבעיה זו כולה. אם לא יתקבל העקרון שהעובדים עצמם צריכים לאשר, ברוב דעות ובהצבעה חשאית, את החוזה הקולקטיבי שלהם, הרי לפחות אפשר לדרוש שאירגון העובדים יאשר את החוזה הקולקטיבי ויהיה מוסמך לגבי הפעלתו. זה הסעיף שלדעתי קובע את כל אופיו של החוק הזה. פה ניתנה הסמכות הבלעדית לחוד הצמרת של הביורוקרטיה הציבורית, לקומץ קטן של אנשים המרוחקים מן העובדים אלפי שנות אור, מפאת ההיררכיה, מבחינת המציאות היום-יומית, מבחינה פוליטית; אנשים שהם קרובים לאין שיעור יותר לשר האוצר, למשרד האוצר, לצמרת מפלגת העבודה, מאשר לציבור העובדים. הסתייגותנו באה להוריד את ההכרעה לכל הפחות שכבה אחת מהצמרת האולימפית, הקווית-פועלי, הפועלית לש-עבר, לאירגון המקצועי העומד באיזה מקום במחצית הדרך בין העובדים עצמם ובין הצמרת.

יש הסתדרות עובדים אחת, הסתדרות המורים, שלמענה מצא המוחקק איוו נוסחה מוזרה שבמזורה, פתח חור קטן בחוק, שדרכו יכולה הסתדרות המורים לחמוק איכשהו מחוק דרקוני זה בצורה בלתי-מכובדת. על ההבר עצמו אני שמח, כי חלק ממשפחתי "שייכת" להסתדרות המורים ואולי תימצא נהנית מפסקה זו. אבל כתבר הכבית, הנה אני חושב שפסקה זו היא בלתי-מכובדת. ומה שנוכח לגבי הסתדרות המורים, נכון לגבי כל שאר איגודי העובדים הארציים — איגוד פועלי המ-תכת, איגוד האחיות וכל האיגודים האחרים. אם רוצים ליצור את האשליה שהעובדים עצמם, שהתחייבויות אלו חלות עליהם, שותפים להתחייבותם אלו, לפחות צריכים היו להסכים שאיגוד העובדים הישיר יהיה בעל הסמכויות הקבועות בחוק ולא איוו צמרת-שבצמרת של אנשים שהיו עובדים לפני שלושים או חמישים שנה בימי שלילת הכבישים בעמק אי מי יודע מתי.

אני מציע לקבל לפחות הסתייגות זו. שהיא רחוקה מלתקן את החוק הזה, אבל לכל הפחות את אחת החומרות הקשות ביותר תתקן במקצת.

היו"ר ש. רוזן:

דשות הייבור לחבר-הכנסת שלום כהן, להנמקת הסתייגויותיו.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חוק זה גדון לכ-שלוש. הוא יעבור בכנסת. בכך אין צל של ספק. השאלה היא: איך ניתן לכפות חוק כזה על ציבור הפועלים? כי בסופו של דבר זה הוא חוק לעבודה כפייה. הוא יכפה על אנשים להמשיך לעבוד בניגוד לרצונם. זו המש-מעות האמיתית, הפשוטה והתמציתית של כל עשרות הסעיפים וסעיפי המשנה של הצעת החוק. אי אפשר להכריח בני אדם לעבוד. על כל פנים לא במשטר חפ-שי. ובוהו אחד המבחנים העיקריים של משטר חפשי לעומת משטר טוטליטרי, ולא משנה אם הוא קומוניסטי או פאשיסטי.

זכות השביתה היא נשק שאי-אפשר לשלול אותו, לא מכיוון שאין רוצים לשלול אותו ולא מכיוון שלא

— חוק יישוב סיכוכי עבודה (תיקון מס' 2) (ש. כהן, ברעם, רוזן, ארבל-אלמולינו, שוסטק, אביווה, ורטמן) —

חבר-הכנסת שוסטק אומר שהחוק מטיל אימה. אם הוא מטיל אימה עליך, למה נתת לו ידך בוועדת העבודה?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
אמרתי "הסעיף הזה".

שושנה ארבל-אלמולינו (יו"ר ועדת העבודה):
הסמכות של האידגונים האלה, שאתה מדבר עליהם ושנציגיהם הופיעו בוועדת העבודה והביעו את השגותיהם, מוקנית בחוקה הפנימית של האידגון שאליו הם משתייכים, ואם יש משהו בחוקה שאינו מספק אותם, ינהלו את מאבקם על סמכותם זאת בתוך המסגרת של האידגון הכולל שאליו הם משתייכים, ולא הייתי מציעה שנגדיר בחוק את זכויותיהם של אותם אידגונים. אני מתפלאת על חבר-הכנסת אבנרי המדבר היום, מצד אחד, על אי-התערבות של המדינה בענייני העובדים, ומצד אחר מציע שהחוק יקבע את זכויותיהם של האידגונים הללו ושל העובדים בעניין זה. אני מתפלאת מאוד על כך.

חבר-הכנסת שוסטק, אתה מטיל ספק ואומר שיי"תכן כי מה שנתקבל מעודד פריקת עול. אני מאמינה בזיקתם של האידגונים האלה ושל חבריהם להסתדרות הכללית ולאידגון הכולל, ולא קבלת סעיף זה או אחר תשמש להם עילה לפרוק עול או לפרוש מההסתדרות. נציגי ההסתדרות שהופיעו בוועדה ביקשו האצלת סמכויות; נכון, האצלת סמכויות למרות שאינה מוקנית בחוקה הפנימית שלהם, אבל הרוב בוועדה לא קיבל את הדרישה הזאת, וזאת ראייה לכך, חבר-הכנסת נסים, שלא היתה כניעה להסתדרות בחוק זה.

אני מבינה את החששות של חבר-הכנסת שלום כהן. הוא חושש מהעתיד. הוא מאמין שהמשטר הקיים כיום לא ישתמש בחוק זה, ואני רוצה להאמין שלא יהיה שימוש בו, אבל הוא חושש, כאמור, לגבי העתיד. הוא אומר שיכול לבוא משטר אחר, ואז יהיה שימוש לרעה בחוק. הפתרון היחיד שאני יכולה להציע כאן כדי להפיג את החששות שלך, חבר-הכנסת שלום כהן, הוא שאני רוצה לקוות כי המשטר הזה הקיים היום ימשיך להתקיים, ואז הסכנה שממנה אתה חושש לא תהיה קיימת.

מאיר אביווה (הרשימה הממלכתית):
מה פירוש שלא ישתמשו בחוק? אני רוצה להבין.

שושנה ארבל-אלמולינו (יו"ר ועדת העבודה):
לא יהיה צורך להשתמש בו.

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
חבר-הכנסת אביווה, לא יהיו שביתות ואז לא ישתמשו בחוק.

שושנה ארבל-אלמולינו (יו"ר ועדת העבודה):
החלק השני של הגדרת "אידגון עובדים מוסמך" בא לתת גושפנקה ממלכתית להסדר הקיים בין ההסתדרות הכללית לבין ההסתדרות המורית, ושוב מתוך רצון לא להתערב ולא לשנות הסדרים והסכמים קיימים. אם החוק מדבר על כיבוד הסכמים, הבה נכבד הסכמים קיימים ולא נעזער עליהם. לאור כל זאת, אדוני היושב-ראש, אני מציעה ומבקשת לדחות את ההסתייגויות.

זה איננו תוהו ובוהו. היו שביתות. איפה היה תוהו ובוהו? אני חושב שאזרחי מדינת ישראל הם הממושעים מעים ביותר מבין אזרחי החברה המערבית, ממושעים הרבה יותר מאשר כל חברה תרבותית מערבית. איפה התוהו ובוהו? היו שביתות. מה קרה? האם מתו אנשים בעקבות שביתת האחיות? היתה שביתת האטה של האופים. מה קרה, האם רעבים במדינה הזאת? אילו הייתי יכול להגיש הסתייגויות באופן חפשי, הייתי מס' תייג — ואני מסתייג — מכל החוק הזה, מהרוח הרעה השולטת בו. אני מסתייג מכל דבר בו. אולם הגבילו אותנו להגשת שתי הסתייגויות.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):
סימן שזה חוק טוב אם אתה מסתייג ממנו.

שלום כהן:

חבר-הכנסת ברעם, אני מקווה שלא לכל אורך הקו נבדלים או בכל מה שטוב ומה שרע, כי אחרת... מוטב לא להגיד. מתוך הערכה וכבוד אני מקווה שבתחומים מסויימים לפחות אתה מסכים אתי באשר לדברים טובים ולדברים רעים.

אדוני היושב ראש, לגופה של ההסתייגות — ההסתייגות עצמה ודאי שלא תתקבל, ואני מסכים שהיא מנוגדת לחלוטין לרוח החוק, אבל אסביר את הרוח שלה. הכוונה היא שבכל זאת לא תישלל מהעובדים הזכות לשבות. אולי אפשר להכניס תיקון, גם במסגרת הדקדוקית של החוק הזה, שיאמר כי נציגי העובדים לא יהיו פקידים במקום כלשהו, לא מנגנון שאין לו שום קשר עם העובדים, אלא נציגים במועל של העובדים במקום העבודה. אם תהיה הנהגה מוסכמת של העובדים במקום העבודה, בענף שלהם, ההנהגה תחליט אם ללכת למאבק. זאת ההנהגה ורק היא תייצג את העובדים. יכול הייתי לבקש שהכנסת תקבל סעיף זה, אבל אין לי שום אשליה בנדון ואני יודע שהיא לא תקבל אותו, כשם שהחברה הישראלית לא תקבל את החוק שתעבירו היום.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה, לתשובה.

שושנה ארבל-אלמולינו (יו"ר ועדת העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנני מציעה לדחות את כל ההצעות של המסתייגים בסעיף זה, כי ככולן יש חריגה מהמציאות הקיימת. מי מוגדר כאידגון עובדים מוסמך? — זה אותו האידגון הרשאי לחתום על הסכם קיבוצי, שלמרותו נתונים העובדים והוא המוסמך לייצג את העובדים במקומות העבודה, הנמצאים מבחינה אידגונית במסגרתו ונתונים למרות מוסדותיו. "אידגון עובדים מוסמך", כמוגדר בהצעת החוק, הזה במהותו להגדרה של "אידגון ייצג" המצויה בהרבה חוקים שהכנסת חוקקה עד כה.

ההצעה בעניין זה באה לצלם את המציאות הקיימת בתחום המבנה האידגוני של האידגון המקצועי, ולא ייתכן שתתקבל הצעה שיש בה אפשרות לשנות מבנה אידגוני זה, שלא על-פי רצונם של העובדים, אלא בחוק החלטת של מוסד ממלכתי. ירצו העובדים המאורגנים באותו אידגון לשנות את מבנהו — יעשו זאת בעצמם ומרצונם החפשי. הן עניינם. אלה עניינים שבינם לבין האידגון הכולל שאליו הם משתייכים.

הי"ר ש. רוון:

נעבור להצבעה על ההסתייגויות להגדרה של "איר-גון עובדים מוסמך".

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת א. שוסטק לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. אבנרי לא נתקבל.

התיקונים של חבר-הכנסת ש. כהן לא נתקבלו.

ההגדרה של "אירגון עובדים מוסמך" בנוסח הוועדה נתקבלה.

הי"ר ש. רוון:

אנו עובדים להגדרה של "שביתה או השבתה בלתי-מוגנת". להגדרה זו יש הצעות תיקונים של חברי-הכנסת נסים, ארדור, ידיד ולוי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת נסים.

משה נסים (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כבר הזכרתי כי הממשלה בהצעתה המקורית, לפני הבאת הצעת חוק זו לכנסת, רצתה לקבוע את העקרון כי בתקופת הסכם עבודה אין שובתים מכל סיבה שהיא. אבל גם בעניין זה, כידוע, נכנעה הממשלה ללחצה של ההסתדרות והציעה לכנסת כי שביתה תהיה בלתי-מוגנת בתקופת ההסכם אך ורק אם היא נוגעת לענייני שכר ותנאים סוציאליים. לגבי עניינים אחרים ניתנה הרשות לשבות אם השביתה אושרה על-ידי הוועד הפועל של ההסתדרות. פרצה זו, בראש וראשונה, נוגדת את ההסכמים הקיבוציים עצמם, הכוללים הוראה שאין לשבות בתקופת ההסכם לגבי כל עניין, וכל סיכסוך יבורר בפרוצדורה הקבועה בהסכמים, דהיינו על-ידי הפניית הסיכסוך תחילה לוועדה פריטטית, ואחר-כך, אם ועדה זו לא יישיבה את הסיכסוך, יש להעבירו להכרעת בוררים והיא תהיה סופית.

לא ברור איפוא מה ראתה הממשלה לותר על עניין כה חשוב כמו כיבוד הסכמים, גם בסיכסוכים שאינם נוגעים לשכר ותנאים סוציאליים, ואין לפרש זאת אלא ככניעה ללחץ של ההסתדרות, שסברה כי על-ידי פרצה זו תשמור על יוקרתה בעיני ציבור העובדים. זה מעציב מאוד אם ההסתדרות חושבת שכך תציל את יוקרתה ומרותה שאבדו לה.

מתן הפתח הזה לשבות בתקופת הסכם עבודה טומן בחובו כמה יסודות מסוכנים. הוא קורא לשביתות מוס-וות בשל ענייני שכר בעילות אחרות לחלוטין. הוא יג-רום גם ליצירה מלאכותית של סיכסוכים כדי לפתור בעיות שכר וישובש את יחסי העבודה גם במקומות שבהם היה שקט יחסי. הוא פורץ פרץ של שביתות על רקע פוליטי, שאנו שוללים אותן לחלוטין. מה הועילו חכמים בתקנתם אם יוסיפו לשבות בענייני שכר? והלא אינכם רוצים בשביתות בענייני שכר במסווה של עילות אחרות.

לא מובן ואין כל טעם והגיון להבדיל בתקופת הסכם עבודה בין ענייני שכר לעניינים אחרים. אם אתם מציעים את הפתרון של יישוב הסיכסוך בבוררות בענייני שכר, מדוע לא תהיה כשרה דרך זו לברר את הסיכסוך גם בשאר העניינים?

היינו עדים באחרונה לכמה שביתות מוזרות שלא על

ענייני שכר, הראויות לגיוני בכל פה. לא נחל מלהזכיר את השביתה של כל עובדי עריית ראשון-לציון והשבתת כל השירותים העירוניים החיוניים ביותר לכמה ימים, והכל בגלל נוסח של שלט. אנה נגיע אם זו תהיה העילה של שביתה? האם עניין פעוט-ערך כזה של שלט לא היה ניתן ליישוב על-ידי בוררות?

אנו מציעים איפוא למחוק בסעיף זה את המלים "למעט שביתה שאינה קשורה בשכר עבודה או בתנאים סוציאליים ושהמוסד המנהל המרכזי הארצי של אירגון העובדים המוסמך הכריז או אישר אותה". על-ידי כך תחול הוראת החוק על כל עניין ועל כל סיכסוך בתקופת הסכם עבודה.

יחד עם הסתייגות זו יש לנו הסתייגויות נוספות הנובעות מההסתייגות הראשונה, שאותה כבר נימקתי, ולכן ההנמקה להסתייגות הראשונה תחול גם על שאר ההסתייגויות להגדרה הזאת.

הי"ר ש. רוון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארדור, להנמקת הסתייגותו.

יורם ארדור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. קשה לרדת לעומק דעתם של בעלי ההצעה שלפיה שביתה בניגוד להסכם בענייני שכר ותנאים סוציאליים פסולה, אך שביתה אחרת מותרת. אם החוק הזה כל-כך טוב, כל-כך דרוש, וההסדרים בו כל-כך חיוניים, מדוע לא ניתן ליהנות מההסדרים האלה לגבי כל סוגי השביתות? מדוע נוציא מכלל השביתות, שעליהן חל החוק הזה, את השביתות שאינן קשורות בשכר ובתנאים סוציאליים? מצד שני, אם החוק הזה איננו טוב, אם איננו רצוי לגבי שביתות שאינן קשורות בשכר ובתנאים סוציאליים — מדוע נחיל אותו על שביתות אחרות? אי-אפשר ליישב את הסתירה הזאת, אלא אם היא נובעת מדברים שאינם קשורים במטרתו של החוק הזה ובמהותו.

יש כאן מכשיר לבטל את החוק. אמנם החוק חל על שביתות בענייני שכר או תנאים סוציאליים, אך אפשר יהיה לבטל אותו על-ידי ניצול עילה אחרת לשביתה. כלומר, יש כאן המשך של הקו הבלוט בכנסת הזאת, קו המתחזק ומתעצם, שלפיו הסיעה הגדולה ביותר בכנסת סבורה שהיא יכולה לעמוד מעל לחוק, מעל להסכם ומעל לתקנון ולעשות בהם כעולה על רוחה. יש תקנון, אבל יש מי שהוא מעל לתקנון. יש חוק, אבל יש מי שהוא מעל לחוק. יש הסכם, ההסכם מחייב, אבל יש מי שזוכאי בתנאים הקבועים בהצעת הרוב, לבטל הסכם מחייב. זהו מוסר. כפול.

ובנראה הבעיה של מוסר כפול היא בעיה מידבקת. היא החלה במפ"ם, אבל מפ"ם מדייקה את המעריך כולו. זה ביטוי להתנשאות מעל לכנסת, מעל לחוקים של הכנסת. זהו ביטוי לרצון השתלטות. השתלטות לא רק על יסוד המונח "שלטון", אלא גם על יסוד המונח "שלט". שביתה על שלט, על גדלה, על תכנו, על צבעו תהיה שביתה שהשלטון מכיר בה.

זהו דבר שהדעת איננה סובלת אותו, אבל לצערי נוכחתי בכנסת, בעיקר בזמן האחרון, ששורה של דברים שהדעת איננה סובלת אותם, הרוב יוזם וכופה אותם. זה לגבי הנקודה הראשונה בהסתייגותי.

הנקודה השנייה קשורה במה שכבר נימקתי בהסתייגות הקודמת, דהיינו הצורך בהסדר בוררות ממלכתית

כזה לא יוכלו העובדים לשבות, כפי שזה ניתן בדרך כלל ברשות, לפי התקנון, לפי החוקה ולפי כל הסדרים. לכן, אדוני היושב-ראש, במקרה זה מוכרח להיות במפורש בחוק סייג, שאם המעסיק הפר את החוזה על-ידי שינוי תנאי החוזה, הרי במקרה כזה השביתה צריכה להיות מוגנת.

אני מבין שאני צריך לנמק גם הסתייגותי לפסקה (3). פסקה זו אומרת שביתה מה היא. זו הפעם הראשונה שבעצם אנו מגדירים בחוק שביתה מה היא, וזה החידוש הגדול ביותר בחוק: שביתה מה היא במדינת ישראל. לעניין הגדרה זו רואים בשביתה גם הפסקת עבודה מאורגנת, מלאה, או חלקית של קבוצת עובדים, גם שביתת האטה וגם הפרעה מאורגנת אחרת של מהלך העבודה התקין. אכן, פירוש מוסמך של החוק — שביתה מה היא. אולם אין כל זה מבטיח שאם השביתה, ההפסקה, הפסקת העבודה המאורגנת נעשתה שלא בקשר לסיכסוך עבודה בכלל, והיא לגמרי לא קשורה עם האמור בחוק יישוב סיכסוכי עבודה — למשל, אם יש איוז הפסקת עבודה לשעתיים לאות סולידריות עם איוז עניין חשוב מאוד שכל המדינה מסכימה שבעניין כזה יש צורך בהזדהות — הרי לפי החוק היבש הזה אסורה הפסקת עבודה כזאת, גם כשאיננה קשורה כלל לסיכסוך עבודה.

שיקשתי בהסתייגותי הוא להבהיר שמתכוונים לשביתות הנוגעות לסיכסוך עבודה, ואין מתכוונים בזה להפסקות עבודה שאינן קשורות לסיכסוך עבודה.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אביזורה, להנמקת הסתייגותי.

מאיר אביזורה:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. יושבת-ראש הוועדה חילקה אותנו כאן לבית הלל ולבית שמאי. אני מבקש כאן בנושא הזה, כמו קודמי בנושא הקודם, זכות כניסה לבית הלל. אינני תומך בנושא הקיצוני הנוקשה, שבפי השמועה הציעה אותו הממשלה: שבזמן הסכמים אין שום שביתות. אני מציע שיאמר כי אין שביתות על מה שהוסכם, על תנאי מתנאיו של הסכם עבודה שהוסכם עליו; אם השביתה פורצת על עניין שלא הוסכם עליו בהסכם, בכך אין להתערב. לפיכך ההרחבה שאני מציע אינה מרחיקה לכת. כל מה שאני מציע הוא שידובר לא רק בענייני שכר ולא רק בתנאים סוציאליים, אלא בכל עניין שהוסכם עליו בהסכם. זה לא רק דבר עקרוני, שהסכמים יש לכבד, אלא זה גם עניין מעשי. וכבר דובר על כך בדיון זה. לפי הגושת הקיים בחלק הזה של החוק אפשר יהיה להשאיר פרצה שלמעשה תשים לאל חובת כיבוד הסכמים.

אין אני אומר שלא יישאר בחוק שום דבר. יש עניין האישור של אירגון עובדים מוסמך; יש חובת הודעה מראש; יש המושג "שביתה בלתי-מוגנת", מושג שהוא גורם חשוב ביותר בחוק, חידוש בחוק, חידוש שמחנך, חידוש שמנחה את יחסי העבודה, שייבחן לא רק בשביתות שפורצות, הוא ייבחן גם בשביתות שלא יפרצו בגלל. אי-אפשר למדוד את החוק רק בסעיפי העונשין ובסנקציות שלו; כל זה יישאר. אבל אי-אפשר יהיה לבוא ולומר שהחוק מה מיישם את העקרון שהסכמים יש לכבד; *pacta sunt servanda* — העקרון הזה בחוק זה איננו.

שיפוטית לגבי שירותים חיוניים. נכחתי בזמן ההצבעה על ההסתייגות הקודמת. מסתבר שכל הסיעות הקואליציוניות המחייבות את ההסדר הזה — סיעת המפלגה הדתית-לאומית וסיעת הליברלים העצמאיים — שוכחות את עקרונותיהן כאשר העקרונות האלה מובאים להצבעה. הן כנראה שביות בידי הרוב הקואליציוני; ממש שבויים קואליציוניים.

מאיר אביזורה:

ממש כפי שאתה היית.

יורם ארידור (גח"ל):

סלח לי, חבר-הכנסת אביזורה, כאשר היינו בקואליציה שמענו לא פעם טענות על כך שאנחנו עומדים על עקרונותינו, ודווקא מחוגי הקואליציה עצמה. יש בהחלט עקרונות שגם הקואליציה איננה יכולה לבטל אותם.

יש אפוא שהי סיעות שהן בבחינת שבויים קואליציוניים. לגבי אחת מהן — המפלגה הדתית-לאומית. צריך כנראה להתקיים "פדיון שבויים", פדיון מהשבוי הקואליציוני.

גדעון פת (גח"ל):

גם זה לא כדאי לעשות.

יורם ארידור (גח"ל):

לגבי הליברלים העצמאיים — הם כנראה נשואים לקואליציה נישואין כאלה, שבהם גט הוא בגד דבר בלתי-אפשרי ובלתי-קיים.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק, להנמקת הסתייגותי.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בפסקה (2) נאמר שיהיה אסור לשבות, אף בזמן שההסכם הקיבוצי לא חל על העובדים, אלא באישור המוסד העליון; ובפסקה (1) נאמר שאסור לשבות בזמן קיום הסכם, חוץ משביתה שאינה נוגעת לשכר ולתנאים סוציאליים.

הצעתי תוספת לפסקה (2) כדלהלן: "הגדרה זו לא תחול על שביתה הקשורה בשינויים יסודיים במדיניות הכלכלית, הפיסקלית והמוניטרית של הממשלה. במקרים אלה השביתה תהיה מוגנת". הפירוש הוא פשוט מאוד, אדוני היושב-ראש. יש לנו פה עניין במעסיק בשירות ציבורי, שהוא התותם על חוזה עבודה עם העובדים. יש לו עדיפות על כל מעסיק אחר במדינה. אם מעסיק אחר במדינה חותם על הסכם העבודה, על תנאים מסויימים — שכר ותנאים סוציאליים — הרי אנחנו אומרים שבמקרים כאלה אם יש חוזה אסור לשבות. כאשר הם תוקף ההסכם, יכול המרכז להחליט על שביתה; אבל אין ספק שאם המעסיק עצמו משנה את התנאים שהוא חתם עליהם, כלומר, הוא מפר את הסכם העבודה, אין כל ויכוח שכיוון שכל הרי ההסכם הזה אינו מחייב גם את הצד השני. וכאשר הממשלה היא המחייבת והתומכת על חוזה עבודה, הרי היא יכולה לעשות גם את תנאי העבודה על-ידי מדיניות פיסקלית, על-ידי מדיניות מוניטרית, כגון פירות, העלאת מחירים, ובכך יישמו לאל כל תנאי העבודה שחתמו עליהם. ואין אותה יכול אפילו להגיד שהפרו את החוזה, ובמקרה

טחות או התחייבויות הן מצד המעבידים והן מצד נציגי ההסתדרות והממשלה.

ומה היו התביעות של הפועלים? — העלאת שכר, או, ברוב המקרים, כמו התביעות של עובדי בתי-החור לים, פועלי "כבלים וחוט חשמל" בחיפה, היו אלה תביעות שהוכרו עלי ידי נציגי ההסתדרות כצודקות. לא חר שהפניות למוסדות ההסתדרות לאשר את השביתה נתקלו בסירוב, לא נשארה ברירה לפועלים אלא להכריז שביתה, בלי אישורה של ההסתדרות, ועל כך בא החוק המוצע להעניש אותם.

מה דורשים הפועלים? — חסד הם מבקשים, מו- תרות הם מבקשים? הם דורשים שלפחות חלק מהער- כים שהם יוצרים יוחזר להם. הפועלים היוצרים בעמל כפיהם את רוב הנכסים במדינה, ומפרי עמלם יש כאלה המרוויחים מיליונים — רשאים לתמורה כזו בעד עבודתם המבטיחה קיום הוגן למשפחותיהם. הם זכאים לחופש המאבק המקצועי להשגת תביעותיהם הצודקות.

לכן אנו מציעים למחוק את כל ההגדרות — לא רק מה שכתוב בפיסקאות (1), (2) ו-(3) — של שביתה או השבתה בלתי-מוגנת. במקום זה יבוא הנוסח שהצענו בהסתייגות שלנו האומר: "שביתה או השבתה של עוב- דים בשירות ציבורי בזמן שחל עליהם הסכם קיבוצי, למעט שביתה שהוכרזה כתוצאה משינויים כלכליים הפוגעים בערך השכר הריאלי ובתנאים הסוציאליים, ולמעט שביתה שאינה קשורה בשכר או בתנאים הסוצ- יאליים".

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא עלי-ידי חוקים ולא עלי-ידי צעדים אדמיניסטרטיביים אפשר ליישב סיכ- סוכי עבודה. ציבור הפועלים הביע בצורות שונות את התנגדותו לחוק זה. גם אתמול היתה בכנסת משלחת של ועדה ליוזמת מטעם ועדי עובדים בסביבות דמת-גן, אשר הביאה חתימות של עשרת אלפים פועלים מכל הארץ, המתנגדים לחוק זה.

לא חוקים ולא צעדים אדמיניסטרטיביים ימנעו מציבור הפועלים האלה לצאת למאבק. אם תימשך המדיניות הכללית של הממשלה, המביאה למדיניות כל- כלית היוצרת ומחריפה את הפער החברתי ופוגעת בה- עלאת רמת החיים של העמלים — לא תהיה כל אפ- שרות למנוע מציבור הפועלים לנהל את המאבק הזה.

על כן צריך לפחות לאפשר לציבור הפועלים לנהל באופן חפשי את מאבקו הצודק — ולמטרה זו מכוונת ההסתייגות שלנו.

היו"ר ש. רוון :

רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה, לדברי תשובה למסתייגים.

שושנה ארבל-אלמוזליו (יו"ר ועדת העבודה) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. גם בסעיף זה, המתייחס להגדרה של שביתה או השבתה בלתי-מוגנת, מתחלקים המסתייגים לשתי קבוצות: חלק מציע ששבי- תה תהיה מוגנת בתקופה של קיום הסכם לא רק בנוש- אים הקשורים לשכר ותנאים סוציאליים, אלא בכל העניינים שהוסכם עליהם או שאינם כלולים בהסכם. לעומתם מציעים חברי-כנסת אחרים, בעיקר מסיעת גח"ל, ששביתה תהיה בלתי-מוגנת אם מכריזים עליה בתקופת ההסכם על כל עניין, ולא רק אותה שביתה הקשורה לשכר ותנאים סוציאליים.

אני מבקש לומר עוד משהו כלפי ההערות הכלליות של יושבת-ראש הוועדה בקשר לזה. היא ביקשה שנלמד מאנגליה. מה נלמד? — את לקח הקטסטרופה המש- קית של שביתת הכורים האחרונה? כל מי שיוזע את המאבק המקצועי של הכורים לא יכול היה שלבו לא ירחב ולא יחדד כאחד. מה קרה לאחרונה באנגליה בשביתת הכורים? ציבור עובדים שניהל מאבק מ- ממושך, עקשני וצודק, אך מלא תבוסות במשך עשרות שנים — הגה עכשיו ניצח נצחון מכריע. זה עשוי להר- חיב את לבו של כל עובד שכיר, כל עובד שהוא חבר באיגוד מקצועי; אך זה עלול להחריד כל אזרח של מדינה שיש בה תעסוקה מלאה ותהליכים אינפלציוניים. הגה מה שיכול לחולל כיום ציבור עובדים החולש על עמדה חיונית. לפני שלושים או ארבעים שנה לא יכול היה לעשות כן. היום, בגלל מחסור בעובדים, בגלל מציאות משקית המשותפת לישראל ולאנגליה ולהרבה ארצות — ואצילו היא תמורה יותר — קבוצה כזו יכולה לכפות את דעתה על הממשלה, ותהא זו ממשלה פוע- לית או שמרנית, על הציבור כולה, על המדינה כולה.

הלקח שאנו יכולים ללמוד מכך הוא, שאם אין סייגים להכרזת שביתה, אין הישג בעולם בנוגע לכסף ולשכר גומילי, שציבור עובדים החולש על עמדה ציבו- רית וחיונית לא יוכל להשיג.

במבצ כזה יש להשתמש בסנקציות ביחסי עבודה בגבולות שנקבעו בחוק. מכאן שהמושג "שביתה בלתי- מוגנת" יש להחילו על כל המשק, והסתייגויות מכוונות בין השאר לעניין זה. אני מציע למחוק את המלים "שבירות ציבורי" בכל מקום שהן מופיעות בהגדרה של "שביתה בלתי-מוגנת", כי לדעתי המושג הזה כוחו יפה עקרונית, מבחינת העקרונות של האיגוד המקצועי וההסתדרות, לכלל המשק, כשם שהוא יפה לגבי אותו חלק של המשק שהחוק מבקש לתחום אותו.

היו"ר ש. רוון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לבנבראון, להנמקת הסתייגותו של חבר-הכנסת טובי.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה) : אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנו מתנגדים לחוק יישוב סיכסוכי עבודה בכללו, מתנגדים לו באופן מוחלט, באופן עקרוני. חוק זה לא בא ליישב סיכסוכי עבודה, אלא למנוע, בלבדם את חופש המאבק המעמדי. זהו חוק דרווני, אנטי-פועלי, שאין דומה לו אפילו באר- צות הקפיטליסטיות והריאקציוניות ביותר.

רצוני לנמק את הסתייגותנו להגדרה של "שביתה או השבתה בלתי-מוגנת". בשנת 1971 עלה מספר הש- ביתות המלאות ב-10%. 57% מהשביתות היו בסקטור הציבורי, 11% בסקטור ההסתדרותי ו-32% בסקטור הפרטי. מתוך 120 שביתות שההסתדרות נתבקשה לא- שר, רק 44 אושרו. 60% מהשביתות לא אושרו. הפו- עלים אינם ששים לשבות, אלא לאחר סחבת ממושכת, לאחר שפנו מספר פעמים לנציגי ההסתדרות ולא נענו, רק אז אחזו באמצעי האחרון שנשאר להם למען הגן על האינטרסים שלהם והכריזו על שביתה.

על מה שבתו העובדים בבתי-החולים הממשלתיים, או עובדי הדואר, או פועלי המלים, או פועלי "כבלים וחוט חשמל" בחיפה, או פועלי המפעלים תי"ל ואוטו- קרס? כל השביתות פרצו על-פי רוב על אי-מילוי הב-

— חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (לגדאן, ארבל-אלמוזלינו, הורביץ, רוון, ארידור, שוסטק, אביזוהר, ורטמן) —

חיים לגדאן (גח"ל):

ואם תתעורר בעיה של התייקרות מיוחדת במינה?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

אשר לבעיה של שינויים במדיניות כלכלית או מדיניות פיסקלית — הוועדה לא התעלמה מנקודה זו והתייחסה אליה. אנו סבורים שהאיגודים המקצועיים יידעו לשמור על זכויות העובדים ולהגן עליהם, והם יגלו עיר-גותית לבעיה כאשר יבואו לחתום על ההסכמים. בבואם לחתום על הסכם קיבוצי, או כאשר יגישו תביעות לקראת חידוש ההסכמים — חזקה עליהם שיביאו בחשבון את האפשרות שיכולים לחול שינויים במדיניות הכלכלית או הפיסקלית של הממשלה. חזקה עליהם שיידעו לעמוד על כך. אי-אפשר לבוא ולהכניס דבר כזה לחוק. הנני של שינויים במדיניות כלכלית ופיסקלית יהיה שוב עניין הנתון לסמכותם הבלעדית של האיגוד המקצועי ושל העובדים גם יחד.

לא שמעתי עד כה מחבר-הכנסת נסים על שביתה שהגן עליה. הוא תמיד גינה כל שביתה שפרצה, אף אם היתה מוצדקת.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

איזו שביתה את גינת?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

אני רוצה לומר שלא ייתכן שהחוק הזה, שבא להגביל לגבי שביתה הקשורה בשכר ובתנאים סוציאליים, יגביל לאורך כל החזית, ואז העובד יהיה מופקר לרשות לבו של אותו מנהל, אותו מעסיק שהוא עובד אצל, בלי שתהיה הגנה מסוימת על דברים אחרים. אין אני רוצה לפרט. פירטנו את הדברים והתייחסנו לכך רבות בוועדת העבודה.

חבר-הכנסת ארידור מדבר היום כל-כך מעט, ולא יכולתי להבין מדבריו למה הוא מתכוון ומה הוא רוצה. הוא דיבר על סתירות ואפשרויות שונות, אבל לא הבהיר את עמדתו בדבר. הוא דיבר על שבויים בקואליציה. כנראה דעתו היום שבוי ועל כן אינו יכול לבטא אותה באופן חפשי. ועל כך אני מצטער.

(חבר-הכנסת י. ארידור קורא קרי')

את-ביניים)

אני מציעה להסיר את ההסתייגויות.

היו"ר ש. רוון:

אנחנו עוברים להצבעה על ההגדרה של "שביתה או השבתה בלתי-מוגנת".

הצבעה

התיקונים של חברי-הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי לא נתקבלו.

התיקונים של חברי-הכנסת מ. נסים ומ. ידיד לא נתקבלו.

התיקונים של חברי-הכנסת א. שוסטק לא נתקבלו.

התיקונים של חברי-הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבלו.

התיקונים של חברי-הכנסת מ. אביזוהר לא נתקבלו.

התיקון של חברי-הכנסת ת. טובי לא נתקבל. ההגדרה של "שביתה או השבתה בלתי-מוגנת" בנוסח הוועדה נתקבלה.

היו"ר ש. רוון:

אנחנו עוברים להסתייגויות לסעיף 37. יש כאן הסתייגות של חברי-הכנסת נסים, ארידור, ידיד וד.

יורם ארידור (גח"ל):

אנחנו מוותרים על ההנמקה.

היו"ר ש. רוון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק, להנמקת הסתייגויותיו.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אני מוותר על ההנמקה.

היו"ר ש. רוון:

יש כאן הסתייגות של חברי-הכנסת מיקוניס. איננו רשות הדיבור לחבר-הכנסת אביזוהר, להנמקת הסתייגותו של חברי-הכנסת שובל.

מאיר אביזוהר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתנצל בפני החברים העייפים, אבל בנקודה זו איני רוצה לוותר על ההנמקה. כאן יש עניין העומד בניגוד משווע לשכל הישר ולמי שעוסק בשכל הישר. יושבת-ראש הוועדה דיברה בשם השכל הישר. ברור לי שהשכל הישר מנחה אותה, ברור לי שהשכל הישר מנחה את משרד העבודה, את שר העבודה, ברור לי שהשכל הישר מנחה את ההסתדרות וכן את כל מי שדיבר כאן בשם השכל הישר, אבל השכל הישר הנחה את הגורמים השונים לא באותו כיוון, ומה שקרה בחוק שלנו הוא שניסו לחבר, או יותר נכון, לקצץ הגיונות שונים, באשר הגיון אחד מקצץ את משגהו. התוצאה היא לעתים קרובות מנוגדת לשכל הישר.

אני שואל בשם השכל הישר: כיצד אפשר להחיל על עובדים אחריות לתשלום נזיקין בעד שביתה, ובאותו זמן לשלם להם דמי שביתה על שביתה בלתי-מוגנת, על תקופה שבה לא רק שלא עבדו כל עבודה, אלא אף גרמו נזק ופעלו בניגוד לחוק? אני שואל בשם השכל הישר, כיצד אפשר שמעביד ציבורי ישלם מכספי...

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

לא ישלמו.

מאיר אביזוהר:

לא ישלמו — אם כך, למה לא תצביע בעד ההצעה שלי, האומרת שבעד שביתה בלתי-מוגנת לא ישלמו דמי שביתה? גם חברי-הכנסת ברעם אומר שלא ישלמו למה תצביע אפוא נגד ההסתייגות שלי?

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

בעד שביתה מוגנת לשלם?

מאיר אביזוהר:

בעד שביתה בלתי-מוגנת...

(חבר-הכנסת מ. סורקיס קורא קרי' את-ביניים)

היו"ר ש. רוון:

אי-אפשר לברר את הבעיות בקריאות-ביניים. זה כבר לא יועיל.

מאיר אביזוהר:

אינני בא וטוען מעל דוכן הכנסת שבשום מקרה של שביתה או השבתה לא ישלמו דמי שביתה. למשל,

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

בסדר.

אני מציעה לדחות את ההסתייגויות.

היו"ר ש. רוזן:

נצביע על סעיף 337.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי לסעיף 337 לא נתקבל.

התיקונים של חברי-הכנסת א. שוסטק לא נתקבלו.

ההצעה של חברי-הכנסת ש. מיקוניס למחוק את סעיף 337 לא נתקבלה.

התיקון של חברי-הכנסת ז. שובל לא נתקבל. סעיף 337, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש. רוזן:

אנחנו עוברים לסעיף 337. הסתייגות לחברי-הכנסת שוסטק. האם אתה רוצה לנמקה?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

לא.

היו"ר ש. רוזן:

אין עוד הסתייגויות לסעיף זה ואנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת א. שוסטק לסעיף 337 לא נתקבל.

סעיף 337, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר ש. רוזן:

לסעיף 337 הסתייגות לחברי-הכנסת נסים וידיד — אינם באולם. לאותו סעיף הסתייגות לחברי-הכנסת שוסטק. האם אתה רוצה לנמקה?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

לא.

היו"ר ש. רוזן:

נצביע על סעיף 337.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת מ. נסים ומ. ידיד לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת א. שוסטק לא נתקבל. סעיף 337, בנוסח הוועדה, נתקבל.

משה נסים (גח"ל):

יש פה אי-הבנה.

היו"ר ש. רוזן:

אין שום אי-הבנה. יש הצעה של חברי-הכנסת נסים, ארידור, ידיד ולוי בדבר תוספת אחרי סעיף 337. רשות ודיבור לחברי-הכנסת נסים, להנמקת ההצעה.

משה נסים (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, את ההנמקה להסתייגות הקודמת, שהצבעת עליה, כבר נימקתי כאשר דיברתי על ההסתייגות הראשונה.

עכשיו אני מבקש לנמק את ההסתייגות שלנו, והיא

קבוצת עובדים שמצבה הכלכלי אינו מאפשר לה לשלם או לקיים את עצמה למשך תקופה של שביתה ממושכת וצודקת — או יש הגיון שהמעביד שיוכל לשלם, ישלם לעובדים דמי שביתה. אינני אומר שיש להוציא מהחוק את האפשרות של תשלום דמי שביתה. אני מדבר על חוסר ההגיון בחוק, שמאפשר לתבוע גזיקין בסכומים ניכרים מעובדים שהכריזו שביתה בלתי-מוגנת, שביתה בלתי-חוקית, שביתה אוטו-ציבורית, בניגוד להסכמים, בניגוד לאירגון שלהם, ויחד עם זאת לשלם להם דמי שביתה. זה עומד בניגוד לכל הגיון, ואדוני היושב-ראש, אני חוזר ומתנצל על כך שבכל זאת ביקשתי להכניס את דברי אלה לפרוטוקול של הישיבה הזאת.

היו"ר ש. רוזן:

אני רוצה להודיע כי חברי-הכנסת אביוהר נימק את הסתייגויותיו של חברי-הכנסת שובל על-פי בקשה מיוחדת שנשלחה ליושב-ראש הכנסת.

(חברי-הכנסת מ. סורקיס קורא קריאת-ביניים)

רשות הדיבור ליושבת-ראש הוועדה, לתשובה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. באשר להסתייגות של חברי-הכנסת שובל, שנימק אותה חברי-הכנסת אביוהר, אותה הסתייגות המכוונת להחמיר בסנקציות ומונע בה שהחוק יאסור תשלום דמי שביתה בעד הזמן שבו התקיימה שביתה בלתי-מוגנת — רצוני להעיר כי תשלום דמי שביתה הוא עניין למשא-ומתן בין העובדים לבין המעסיקים. רשאות ממשלת ישראל כמעסיק, כמו כלל המעסיקים הציבוריים, לא לשלם דמי שביתה על השתתפות בשביתה בלתי-מוגנת מתוך החלטתה שלה, ואיש לא מחייב אותה בכך. ועל כן אין צורך שנבוא ונקבע בחוק שלא ישולמו דמי שביתה על השתתפות בשביתה.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אבל חוקה שמתכוונת לשלם.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):
כאשר תהיה שביתה אצלך —

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
את תשלמי גם מכסף.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):
— ולא תרצה לשלם, לא תשלם.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
מה אעשה בכסף, זה ענייני.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):
איש לא חייב את ממשלת ישראל לשלם דמי

שביתה למורים כאשר היתה שביתה. את זה לא צריך לקבוע בחוק. זה עניין למשא-ומתן. ירצה המעסיק לשלם — ישלם; לא ירצה — לא ישלם. יש די סנקציות בחוק, ואל נקל ראש בסנקציות שיש בחוק. אל גוסיף עליהן.

למרות מה שחברי-הכנסת שוסטק לא נימק את הסתייגותו, אני רואה חובה לעצמי לתת תשובה.

היו"ר ש. רוזן:

אם אין הנמקה — אין תשובה. זהו הסדר הטוב בכנסת. אין תשובה להסתייגות שלא גומקה.

שיפוטית תכריע בשאלה זו לפי האינטרס המשקי, לפי דמת השכר של ציבורי עובדים מסוימים. אני מניח שציבור עובדים שתנאי השכר שלו הם טובים — אם יהיה פחות או שינוי אחד בעל משמעות, אזי הבוררות תקבע בוודאי שציבור עובדים כזה יוכל לספוג את הפיחות או את השינוי. ואם אנו מציעים הצעה זו, כוונתנו במיוחד לאותם ציבורי עובדים שרמת הכנסתם דלה, אותם עובדים שהמתנה במשך שנה או יותר, עד לסיום תקפו של ההסכם הקיבוצי, תוכל לגרום להם קשיים כלכליים חמורים.

אני פונה בזה לחברי הכנסת, ובמיוחד לחברי סיעת המערך, שבתוכם היו רבים שהתנגדו עקרונית לחוק הזה והם סבורים שמותר לשבות גם בתקופת הסכם עבודה; אנו באים ומציעים דבר שאינו יכול להיות אלא הגיוני לכל הדעות. צודק, מתאים והולם את תנאי המשק והארץ. אנו מציעים אפשרות של בדיקת עניין השכר באופן אוניקסטיבי, לא לפי דרישה חד-צדדית, לא לפי קביעה והכרעה חד-צדדית. אני שואל: כיצד תוכלו להרים ידכם נגד הצעה נכונה ונבונה כזאת, נגד הצעה צודקת כזאת? כיצד תוכלו להרים ידכם נגד האינטרסים האמיתיים, האובייקטיביים והצודקים של ציבורי העובד? דיוקא לא אלה שהם בעלי רמת הכנסה גבוהה?

אני חושב שאין שום סתירה בין הצעת התוספת הזאת שהצענו לבין העקרונות של הצעת החוק, אפילו אותם עקרונות שאתם עומדים עליהם ושומרים עליהם מכל משמר. זהו עקרון שראוי שייכלל בחוק. אני פונה לכל חברי הכנסת לתת ידם לקבלת התוספת הזאת.

מנחם בגין (גח"ל):

אני שוכנעתי. אני אצביע בעד הצעה זו.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת ארידור.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לסעיף המוצע על ידינו, 37ה, יש את המעלות, אבל חסרון אחד גדול: הסעיף הזה מוצע על-ידי גח"ל. ומכיוון שהסעיף הזה מוצע על-ידי גח"ל — הרוב הקואליציוני יוריד אותו מסדר-היום ויכשיל אותו.

אבל אם נתעלם מן החסרון הזה של הסעיף ונבדוק אותו לגופו של עניין — איך אפשר להכשיל סעיף כזה? כאשר מאמיר היוקר, כאשר יורד עדכו הריאלי של השכר, כאשר לא רק הלירות מכורסמות אלא אפילו האגורות — מה צריכים לעשות נציגי העובדים כאשר ההסכם שנחתם בעבר, לפני שנה, לפני שנה וחצי, אינו עומד מבחן השינויים השונים בתנאים הכלכליים?

לפי הצעת החוק המתקבלת היום בכנסת חייבים שני הצדדים לכבד את ההסכם. ההסכם הזה אינו מתיר להם לשבות. במיוחד אין הוא מתיר להם לשבות בענייני שכר ותנאים סוציאליים. הוא מתיר לשבות בעניינים אחרים, שאינם קשורים בשכר ובתנאים סוציאליים, למרות ההסכם. אבל בענייני שכר ותנאים סוציאליים אין הוא מתיר לשבות. מצד אחד יש האיסור הזה, מצד שני יש ההסכם. אם כן, צריך למצוא פתרון שיביא בחשבון את התנאים המשתנים, יעלה בקנה אחד עם כיבוד ההסכם, ויעלה בקנה אחד גם עם אי-השביטה. אין פתרון אחר אלא — כאשר משתנים באופן יסודי התנאים הכלכליים — להביא את חילוקי הדעות לבוררות. שאם לא כן מה יקרה? האם האלטרנטיבה היא

להוסיף אחרי סעיף 37 סעיף 37ה בזה הלשון: "על אף האמור בהסכם קיבוצי, אירגון שהוא צד להסכם קיבוצי רשאי לתבוע בבוררות, כאמור בתוספת, שינוי תנאי ההסכם בענייני שכר ותנאים סוציאליים, אם נשתנו באופן יסודי התנאים הכלכליים שהיו קיימים בזמן חתימת ההסכם הקיבוצי".

כבר הבענו דעתנו שבתקופת הסכם העבודה יש לשמור אותו ולכבדו, בין שמדובר בענייני שכר ובין שמדובר בעניינים שאינם נוגעים לשכר. סברנו שיש לשמור על הסכם מכוח היותו הסכם, ויש לכבדו לא משום שאנחנו מבקשים לשלול מן העובד את זכותו למאבק מקצועי צודק, אלא משום שאנחנו סבורים שאת זכותו למאבק מקצועי הוא יכול למצות על-ידי ניצול מכשירי רים שהחוק נותן לו כדי להשיג את זכויותיו, דהיינו ועדה פריטטית ואחר-כך בוררות — אם הוועדה הפריטטית אינה מצליחה ליישב את הסיכסוך.

הסתייגות זו שלנו היא בעלת משמעות מיוחדת בפני עצמה. אנחנו יודעים שהסכם קיבוצי הוא לתקופה של שנתיים ימים. תקופה של שנתיים ימים במשק הישראלי היא תקופה הרת שינויים. במשק הישראלי מתחוללים שינויים משמעותיים לעתים אפילו כל כמה חודשים או בכל שנה. כבר ידוע שפיחות בישראל נעשה אחת לשנתיים, ואם פיחות חל בתוך תקופת ההסכם הקיבוצי, יש גם האמרת מחירים בעלת משמעות גדולה. אי אפשר לדרוש מהעובד ששנתיים ימים ימתין עד שתיתם תקופת ההסכם הקיבוצי, ורק אז יבקש או יתבע להעלות את שכרו, על מנת שיתאם לרמת המחירים שהאמירה, או לפחות את השינויים הכלכליים היסודיים אשר התחוללו מאז ההסכם נחתם. לפיכך, נאמנים לדרך כנו שכל סיכסוך צריך להיות מוכרע בתקופת ההסכם בבוררות, אנחנו מציעים כי במשק משתנה כמו שלנו רשאי צד להסכם לתבוע שינויים בתנאי השכר אם יתחוללו שינויים כלכליים יסודיים.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

מי קובע מה הם שינויים יסודיים?

משה נסים (גח"ל):

אדוני, אנחנו סומכים על בתי-המשפט. אם זו הקושיה שלך — אני עוד יכול להבין. אבל אני רוצה לדעת, האם עקרונית אתה תומך בהצעה שלנו אם לא? האם כל הקושי שלך הוא מי יקבע מה הם שינויים יסודיים? האם זהו הסעיף היחיד בחוקי המדינה, שאיננו מגדירים אותו? האם איננו משאירים לבתי-המשפט לקבוע פירושם של מונחים מהותיים ביותר? וכאן בהצעתנו נאמר במפורש, שרשאי צד להסכם לתבוע זאת בבוררות. אנחנו קובעים, שהמסד שיכריע בשאלה זו הוא מוסד הבוררות, והוא אשר יקבע אם באמת נחתו ללו שינויים יסודיים במשק המצדיקים תביעה מחודשת של הצד להסכם, אשר בדרך כלל יהיה, בוודאי, ציבור העובדים, לשינוי תנאי השכר. אי-אפשר לדרוש מציבור העובדים לפגר שנתיים אחרי "ההתקדמות" בהכנסות של ציבורים אחרים, להמתין עד שישתנים תקפו של ההסכם הקיבוצי, ואחר-כך לקבל בעתיד מה שפיגר בעבר. ידוע שקיימים ציבורים שתנאי השכר שלהם אינם מהטובים ביותר. למעשה אנחנו משאירים להכרעת הבוררות, שהיא תקבע איזה ציבור של עובדים ראוי לזכות בשינוי תנאי השכר. חברי, חברי-הכנסת יורם ארידור, עוד יגמק בהרבה איזה טיב של בוררות אנחנו מציעים. אנחנו מציעים בוררות גייטרלית, שיפוטית, ואנחנו יודעים שבוררות

תנו באופן יסודי התנאים הכלכליים שהיו קיימים בזמן חתימת ההסכם הקיבוצי.

אני קורא לסיעת המערך, אשר דוממות הדאגה לעובד בפיח וחרב החוק לקיום הסכמים קיבוציים בידיה, בידי הרוב בבית הזה — אנא, למען יצירת תנאים הוגנים ליחסי עבודה תקינים, קבלו את הצעת התיקון המסמיכה אירגון שהוא צד להסכם קיבוצי לתבוע תביעות מסוימות בבוררות רק אם נשתנו באופן יסודי תנאי ההסכם בענייני שכר ותנאים סוציאליים.

אני קורא לחברי הכנסת להצביע בעד סעיף זה שהוא כה חיוני וחשוב לקיומו ועתידו של העובד, על-ידי פתרון נאות ומכשיר ממלכתי, באמצעות בוררות שיפוטית שתקבע על-ידי החוק.

הי"ר י. נבון :

רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה, לתשובה.

יושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת העבודה) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. מגמת ההסתייגות, שנומקה על-ידי חברי הכנסת הנכבדים נסים, ארי-דור, וידיד, היא נסיון להעביר בצורה אלגנטית, על-ידי תיקון בחוק המוצע, את תפיסתם שיש להנהיג בוררות חובה במדינה כהסדר ליחסי עבודה.

מנחם בגין (גח"ל) :

בשירותים חיוניים.

משה נסים (גח"ל) :

האם את מתנגדת שתהיה תביעה לשינוי בתנאי השכר כאשר מתחוללים שינויים מהותיים ביותר?

יושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת העבודה) :

ועדת העבודה גורסת שיחסי העבודה צריכים להיות מושתתים על בסיס של משא-ומתן חפשי בין מעסיקים לעובדים, ואין מקום להנהיג בוררות חובה שיש בה פגיעה בחופש המאבק המקצועי של העובדים. אם רוצונם, חברי גח"ל היקרים, בבוררות חובה, זכותכם להציע זאת. איש אינו יכול לאסור זאת עליכם. תציעו, תגישו הצעת חוק.

מנחם בגין (גח"ל) :

עוד נציע ועוד תקבלו את זה.

יושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת העבודה) :

אך זה לא סביר לנסות להעביר שינוי מהותי ועקרוני במסכת יחסי העבודה באמצעות חוק זה, שלא לכך התכוונו מציעיו ולא זאת היא מגמתו.

מנחם בגין (גח"ל) :

מה מגמתו של החוק? תסביר לי במלים פשוטות מה מגמתו.

יושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת העבודה) :

על מגמתו אנו מדברים כבר משעה אחת-עשרה. כל הסעיפים הללו מדברים על מגמתו. אתה רוצה שעכשיו אחזור על זה? האם נחזיר את הישיבה מחדש לשעה אחת-עשרה ונתחיל הכל מחדש?

הוראות להכרעה בסיכסוכים כלולות בדרך כלל בהסכם קיבוצי. ובמקרה שיהיו הסכמים שאין בהם הוראות, בא החוק וקבע, בתוספת לסעיף 37 לחוק, הוראות מחייבות לגבי סיכסוכים שנתגלעו. החוק קובע

הפרת ההסכם? האם האלטרנטיבה היא שביתה? מדוע לא נפעיל את הכלל היסודי הקיים לגבי הסכמים, שכ-אשר משתנים התנאים, אפשר לבדוק אותם מחדש?

אנו מציעים שהנושא הזה של בדיקה מחדש לא יהיה עניין שרירותי, לא יהיה נתון להכרעה חד-צדדית של צד אחד להסכם, אלא — במקרה של חילוקי דעות ביניהם — יהיה נתון להכרעה בבוררות ממלכתית, שיפוטית, נייטרלית. בצורה כזאת לא רק שנקטין את המתח ביחסי העבודה — ומתח זה הולך וגובר ומתעצם ככל שהלירה הולכת ויורדת — אלא ניתן גם פתרון ובחוק הוא אחד הדברים היסודיים ביותר, אחד הדברים העקרוניים והחשובים ביותר, הוא מתן מכשיר לעובדים שבעזרתו יוכלו להשיג שינוי בתנאי ההסכם, עם שינוי יסודי בתנאים הכלכליים.

זהו הפתרון שאנו מציעים. מולו לא מוצע על-ידי המערך הסוציאליסטי שום פתרון. שטח ריק, ללא שום הצעה. האלטרנטיבה איננה קיימת מצד הקואליציה. האופוזיציה היא המציעה את ההצעה, ומולה אין מענה.

הי"ר י. נבון :

האם עוד משהו רוצה לנמק את ההצעה? רשות הדיבור לחברי הכנסת ידיד.

מנחם ידיד (גח"ל) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. כבר אמרו חברי לסיעה שאנו מחייבים כיבוד כל הסכם שנעשה ונחתם על-ידי הצדדים. אולם הואיל וחזו העבודה והסכמים קיבוציים נחתמים לתקופה של שנתיים, מן הדין שניתן דעתנו למצב כשהחוק בא מצד אחד, ובצדק, לתבוע קיום ההסכם הקיבוצי ובתקופת ההסכם הקיבוצי לא לקיים שביתה או השבתה שעילתה שכר עבודה ותנאים סוציאליים, ומצד שני יש תווה במשק והשלכות רציניות על יוקר החיים ושינויים ריאליים בשכר העבודה.

גשאלת השאלה: מדוע ניתן ידנו לכך ונמנע מהעובדים להעניק להם לפי חוק את הזכות לתבוע על-ידי בוררות את שינוי ההסכם בענייני שכר ותנאים סוציאליים, אם נשתנו באופן יסודי התנאים הכלכליים שהיו קיימים בזמן חתימת ההסכם הקיבוצי? אנו סבורים שהיה תביעה הגיונית וצודקת, לטובת העובדים ובמיוחד לגבי בעלי ההכנסות והשכר הנמוך.

על מנת להדגיש את הבעיה, ניתן תיאורטית לתאר את המצב כך, רבותי חברי הכנסת: תקופה קצרה לאחר חתימת ההסכם יתחוללו במשק שינויים רציניים, על-ידי האמרת מחירים או פיחות, דבר שבהכרח יביא לשינוי ריאלי בשכר העבודה. ובכן, מה מציעים לנו לומר לעובדים? בתקופת ההסכם הקיבוצי יש לשלול מהם את הזכות לשביתה, ומעל לכל למנוע מהם, על-פי חוק, הטבת תנאי השכר והזכויות הסוציאליות.

לכן, חברי הכנסת, נגיב לעשות אם נבטיח מראש, בדרך של בוררות, ונעניק לעובדים בגוף החוק את האפשרות לתבוע שינוי ההסכם הקיבוצי ששאלת השכר והתנאים הסוציאליים, וזאת כדי למנוע זעזועים במשק ובחיסי העבודה, מתוך מגמה לכבד הסכם קיבוצי, שאנו מחייבים אותו, וההכרעה תהיה בדרך של בוררות.

לכן אנו מציעים שאחרי סעיף 37 יבוא: "על אף האמור בהסכם קיבוצי, אירגון שהוא צד להסכם קיבוצי רשאי לתבוע בבוררות, כאמור בתוספת, שינוי תנאי ההסכם בענייני שכר ותנאים סוציאליים, אם נש-

קואליציוניים. אבל יש הזדמנות לשבויים הקואליציוניים האלה להשתחרר לפחות בעניין כל-כך חשוב וכל-כך יסודי כמו בוררות חובה ולהצביע בעד החלת עקרון זה על שירותים חיוניים.

(חבר הכנסת י. שערי קורא קריאת ביניים)

אני מבין, חבר הכנסת שערי, ואמרת זאת בהעדף, שאתם כנראה נשואים לקואליציה בנישואין שבהם אין גט ולא יהיה בהם גט.

(קריאה: נישואין אזרחיים.)

אינני יודע אם אלה נישואין אזרחיים, אבל אלה בודאי נישואין שלא ינתקו.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית): אל תעשה לעצמך מלאכה קלה. אתה יודע שהיה היא אם יהיה חוק כזה או לא כלום.

יורם ארידור (גח"ל):

החוק בודאי יהיה. עכשיו יש הסתייגות, והבעיה היא, אם תהיה ההסתייגות או לא כלום. חבר הכנסת שערי, יש לך עכשיו הזדמנות לפעול לפי העקרונות שלך או לפי העקרונות של מפ"ם, והבחירה בידך.

אני מציע איפוא, לאור הנמקתי שבה הסברתי מדוע חשובה בוררות בשירותים חיוניים, שהבוררות בשירותים חיוניים תוכרע כאמור בתוספת.

מנחם בגין (גח"ל):

חבר הכנסת שערי, מדוע לא תצביע בעד זה?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

כי אני אישית מעוניין שחוק זה יעבור.

היו"ר י. נבון:

חברי הכנסת בגין ושערי, אני מבקש להפנות קריאת הביניים הנה, לנואם.

יורם ארידור (גח"ל):

אני מציע איפוא, אדוני היושב-ראש, לקבל את הסתייגות.

היו"ר י. נבון:

האם המסתייגים האחרים רוצים לנמק הסתייגותם? (קריאות: לא.)

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת העבודה.

זושנה ארבלי-אלמולינו (יו"ר ועדת העבודה): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההנמקה שבה הסברתי מדוע אנו שוללים בוררות חובה לגבי הסעיף הקודם חלה גם על בוררות חובה בשירותים חיוניים. מאותם נימוקים והסברים שנתתי לגבי הסעיף הקודם, אנו מתנגדים לבוררות חובה בשירותים חיוניים. לכן אני מבקשת לדחות את ההסתייגות.

היו"ר י. נבון:

נצביע על ההצעה של חברי הכנסת נסים, ארידור, ידיד ולוי להוסיף סעיף 137.

הצבעה

בעד ההצעה של חברי הכנסת נ. נסים,

י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי להוסיף

סעיף 137

נגד

ההצעה לא נתקבלה.

הוראות לגבי ועדה פריטטית. אם היא לא הצליחה לסיים את הסיכסוך, יבוא העניין להכרעת בוררות, בדרך אחד או יותר, כפי שיוסכם. נקבע גם שהבוררות תסתיים תוך תקופה מוגבלת של 30 יום מיום הבקשה לקיום הבוררות. מדוע לא יהיה מוסד קבוע לגבי אותם עניינים שהחוק הזה בא לאסור עליהם שביתת, לגבי שכר ותנאים סוציאליים? מדוע צריך בית-משפט להכריע בדברים הללו? האם עניינים כאלה צריכים להיות נתונים להכרעתו של בית-משפט, להכרעתו של שופט? העניינים הללו הם עניינים בלעדיים של העובדים ושל ארגון המעבידים והמעסיקים. יישבו הם ויתדיינו עליהם. מדוע צריך בית-משפט להכריע בזה?

משה נסים (גח"ל):

לא אמרנו בית-משפט. אמרנו בוררות שתקבע על-ידי בית-משפט, נניח בוררות וכל"א.

זושנה ארבלי-אלמולינו (יו"ר ועדת העבודה):

אני שוללת את הגישה הזאת. אינני חושבת שצריכה להיות בוררות שתקבע על-ידי בית-משפט. יש מוסדות קבועים שזה תפקידם, והם עושים אותו נאמנה. אין לבוא להחליף אותם לא בשופט, עם כל הכבוד לו, ולא במישהו אחר שיעמוד בראש ועדת בוררות כזאת.

אני שמחה שהבדל הכנסת נסים גילה דאגה לציבור העובדים. אני מאמינה שדבריו נאמרו בכנות. אנחנו בעד הגנה ושמירה על האינטרסים של העובדים, וכפי שאמרתי, חזקה על האיגוד המקצועי ועל ההסתדרות שיעמדו על משמר זכויותיהם של העובדים. אך אני מציעה לכנסת להצביע נגד הנהגת בוררות חובה.

לאור כל הנימוקים, אדוני היושב-ראש, אני מציעה לדחות את ההסתייגות.

היו"ר י. נבון:

נצביע על ההצעה של חברי הכנסת נסים, ארידור, ידיד ולוי להוסיף סעיף 137.

הצבעה

בעד ההצעה של חברי הכנסת נ. נסים,

י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי להוסיף

סעיף 137

נגד

ההצעה לא נתקבלה.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחברי הכנסת ארידור, להנמקת ההצעה להוסיף סעיף 137.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצענו להרחיב את תחולת החוק על שירותים חיוניים, שהגדרנו אותם בחוק. לגבי שירותים אלה אנו מציעים שההכרעה בסיכסוכים בהם תהיה בבוררות חובה, בוררות ממלכתית שיפוטית כאמור בתוספת שאנו מציעים.

הגישה שיש לפתור סיכסוכי עבודה בשירותים חיוניים על-ידי בוררות איננה נחלתה של סיעת גח"ל בלבד. זוהי גם הגישה המקובלת על המפלגה הדתית-לאומית וגם על המפלגה הליברלית העצמאית, שמפעם לפעם משמיעות קולן בעד בוררות חובה בשירותים חיוניים. היום ניתנת הזדמנות לשתי מפלגות אלו לא רק להשמיע קולן, אלא גם להרים ידיהן. אמנם כפי שאמרתי בהנמקתי להסתייגותי הקודמת, הם היום בבחינת שבויים

היו"ר י. נבון:

לסעיפים 2 עד 5 ועד בכלל אין הסתייגויות. אני מעמידם להצבעה.

ה הצבעה

סעיפים 2–5 נחקבלו.

היו"ר י. נבון:

לסעיף 6 הסתייגות לחברי-הכנסת נסים, ארידור, ידיד ולוי. רשות הדיבור לחברי-הכנסת ארידור.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעתנו לסעיף 444 אומרת: "לעניין חוק זה דין המדינה כמעביד כדן כל מעביד אחר".

הצעת הרוב בוועדה הולכת בתלם שנחרש על-ידי סיעת המערך, על-ידי ועדת הכנסת שבראשה עומד איש סיעת המערך ועל-ידי סעיפים אחרים בחוק. זהו תלם שמשמעותו היא: יש תקנון של הכנסת, אבל יש מי שמעבר לתקנון; יש הסכם, אבל יש מי שמעל ההסכם; יש חוק אבל יש מי שמעל החוק.

בסיכסוך בין עובדים ובין מעביד צריכים שני הצדדים להיות שווים. בסיכסוך כזה המדינה היא צד לסיכסוך. היא איננה בעלת זכויות עודפות על פני זכויות העובדים. ואותו הסדר שקיים בחוק, אם הוא טוב, מדוע לא יהיה טוב גם לגבי סיכסוך שהמדינה היא צד לו? אם הסדר זה אינו טוב, מדוע הוא מוצע בכלל? אין ייתכן לעשות הסדר שלפיו יש רשימה מוסכמת של מתווכים, ואם הצדדים הסכימו על מתווך מתוך הרשימה, יהיה הוא המתווך בסיכסוך; אבל אם לא הסכימו, ימנה שר העבודה מתווך? יש מתווך שהוא המונה על יחסי העבודה והוא מתווך בכל הסיכסוכים. מדוע אינו יכול לתווך גם בסיכסוך זה? מדוע צריך לעשות יוצא מן הכלל? מדוע צריך שר העבודה להביע אי-אמון באדם שהוא מינה אותו כממונה הראשי על יחסי העבודה וצריך חוק מיוחד שיאפשר לשר העבודה למנות מתווך על דעת עצמו? אני חושב שלא ייתכן שהיה יוצא מן הכלל. בעניין התיווך, כמו בכל עניין אחר שבו המדינה מופיעה כמעביד, צריך להיות דין המדינה כדן כל מעביד אחר. ולכן במקום כל ההצעה המסורבלת הזאת אנו מציעים להסתפק ברישה האומרת את הדברים שאמרת בתחילת הנמקתי.

היו"ר י. נבון:

באותו סעיף הסתייגות לחברי-הכנסת שוסטק.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע שבמקרה זה לא יהיה דין המדינה בסיכסוכים כדן כל מעביד בארץ. אין פירוש הדבר שאני מקל בעניין זה, אלא להיפך. מה הדין עכשיו בסיכסוך עם כל מעביד בארץ? — אין שום חובה לתווך בסיכסוך עבודה. הסיכסוך יכול להתקיים, צריך למסור הודעה מוקדמת ואז יואיל המתווך בטובו להחליט: רוצה, הוא מתווך; אינו רוצה, אינו מתווך. אם ייקבע כאן שדין המדינה כדן כל מעביד סיק אחר, הרי כמתווך בסיכסוך יוכל לשמש בדך כלל גם הממונה על יחסי העבודה ולא דווקא השר, אבל חובת תיווך לא תהיה.

כל החוק הזה נועד למנוע סיכסוכי עבודה. אני נכנס עכשיו לסוגיה של המכשיר הנקרא בוררות בתור

פסיקה ביחסי עבודה. על זה נדבר כשנדון בתוספת. אם אינכם מקבלים את הדעה בדבר בוררות חובה בשי-רותים היוניים, האם בעניין זה לא תהיה אפילו חובת תיווך? יש מדינות רבות בעולם — ואדוני שר העבודה יודע זאת — שאינן מקבלות את העקרון של בוררות חובה לפסיקה ביחסי עבודה, אבל הן קבעו חובת תיווך בסיכסוכים בין המדינה לבין אירגון מסוים של עובדי מדינה. מה פירוש הדבר? היה סיכסוך בין המורים לבין המדינה; היה סיכסוך בין האחיות לבין המדינה; היה סיכסוך בין עובדי בתי-החולים לבין המדינה. האם הדין בעניין זה צריך להיות בדיוק כמו בכל סיכסוך אחר ואין לקבוע חובת תיווך? קודם כל צריך שהחוק יחייב את המתווך, כדי שהדבר לא יהיה תלוי בדצונו. אם כן, הדבר הראשון שאני מציע הוא חובת תיווך.

נוסף לזה אני מציע שעניין זה לא יהיה בידי המ-תווך הרגיל בסיכסוך עבודה במפעל שיש בו מספר פועלים, אלא שר העבודה יהיה חייב לתווך, אבל לא דווקא תמיד בעצמו, אלא גם מי שמונה על-ידיו לצורך זה יוכל לתווך. מה אנו עושים בעניין זה? ראו נא לאיזה אבסורד אנו מגיעים בסעיף זה. נניח שכבר הוסמך אדם לעניין התיווך. לפי מה שאתם מציעים הרי הוא צריך לבוא בדברים עם הצדדים על המתווכים. איפה ראייתם דבר כזה? כדי לתווך בסיכסוך חמור שהמדינה נתונה בו הוא צריך לבוא בדברים עם הצדדים. האם הוא ממנה להם בורר? כדי לתווך בין המדינה לבין אירגון העובדים צריך המתווך להיות כלול ברשימה שהוסכמה בין המדינה לבין אירגון העובדים. אפילו על זה צריך שהיה משא-ומתן. האם כך רוצים להסדיר סיכסוכים במהירות ולמנוע שיפוצ? זה ממש מצחיק. ואני מנתק לגמרי את הוויכוח הזה מהסוגיה של הכרעה בסיכסוך על-ידי בוררות.

לכן אומר אני שאם אמנם מתכוונים לא להשתמש תמיד בצווי דיתוק, אלא רוצים להסדיר את העניינים, הרי כאשר פורץ סיכסוך וצד אחד מודיע למשרד העבו-דה שהוא עומד להכריז על סיכסוך תוך חמשה-עשר יום, חייב להיות תיווך תיכף ומיד כדי שהסיכסוך לא יפרוץ ולא להניח שעניין זה יהיה בגדר הפקר. לכן הצעתי בעניין זה שבמקום אותם הסדרים המוצעים כאן שאינם יעילים, תחול חובת תיווך על שר העבודה או על מי שהוא הסמך אותו לכך.

היו"ר י. נבון:

לסעיף 6 יש הסתייגות לחברי-הכנסת מיקוניס. אני רואה שאיננו. גם חברי-הכנסת שלום כהן איננו. רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה.

שושנה ארבל-אלמוליו (יו"ר ועדת העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. סעיף זה, הבא לקבוע שדין המדינה כמעביד כדן מעביד אחר, הוא דבר חדש. הוא לא היה קיים עד כה. לגבי המדינה לא היה ההסדר הזה של תיווך, ואם כבר יש דבר שהוא חיובי ושצריך לברך עליו, איני חושבת שצריך לבוא ולבקד בצורה כל-כך חריפה את מה שמציעים במסגרת החוק.

לשר העבודה אין, כנראה, די עבודה ודואגים שתהיה לו עבודה. די בכך שהחוק קובע כי שר העבודה יחליט אם יש צורך בתיווך. ייתכן שהיו סיכסוכים כל כך רציניים שתהיה דרושה התערבותו של שר העבודה, אבל די בכך שיהיה אם יש צורך לתווך. מדוע פסולה בעי-ניך, חברי-הכנסת שוסטק, העובדה שצריכה להיות רשימה

צריך לדאוג לא רק לכך שיהיה פסק בוררות מהיר, אלא גם לכך שפסק הבוררות יתקבל על-ידי הצדדים כצדק. מן הראוי, במקרה כזה, להפקיד את הבוררות בידי אדם נייטרלי, שאיננו לצד זה או לצד זה, ואשר החלטתו תהיה משוחררת — ותיראה משוחררת — מכל שיקול צדדי. אנו מוסרים למערכת המשפטית בישראל הכרעות בדברים חשובים לאין ערוך. אנו סומכים עליה ויודעים שהיא מערכת בלתי-תלויה וראויה לשבח. מדוע דווקא בעניין סיכסוך עבודה לא נוכל לסמוך על המערכת המשפטית בישראל, שתמנה את הבורר באותו סיכסוך, והוא שיקבע? כאשר כבר נתגלע הסיכסוך, כאשר ועדה פריטטית של שני הצדדים לא הגיעה להסכם, מדוע איננו יכולים להעביר זאת לבוררות נייטרלית, שתמנה על-ידי בית-המשפט? אם לא בית-משפט מחוזי, זה יכול להיות בית-דין לענייני עבודה.

ההסתייגות שלנו בנושא זה אומרת: או בית-משפט מחוזי או בית-דין לענייני עבודה. אבל הסיכסוך על-פי רובו של הסכם, על תנאים של הסכם, מן הראוי שיוכרע בדרך שיפוטית על-ידי מוסד ממלכתי.

לפיכך אנו מציעים, גם לגבי הנושאים שאלהם מתייחסת הצעת החוק וגם לגבי הנושאים הנוספים שלגביהם אנו מציעים להרחיב את התייחסותה של הצעת החוק, לפתור את הסיכסוכים בבוררות ממלכתית-שיפוטית.

ה"ז' י. גבון:

לאותו סעיף הסתייגות לחבר-הכנסת שוסטק.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. התוספת באה כביכול להסדיר עניינים שבחוקים. ומה ההסדר? הסיכסוך יובא, לפי בקשת אחד הצדדים, להכרעה בבוררות, והבוררות תהיה בפני בורר אחד או שניים. את הבוררות יש לסיים תוך שלושים יום.

אלא מה? חסר העיקר. מה הדין אם אין פנייה כזו בכלל? מה אם הצדדים אינם רוצים למסור את העניין לבוררות ואין פנייה משום צד? וגם אם יש פנייה מצד אחד, מה לפי כאשר מתחילה השקלא-וטרוא, או יותר גרוע, המחלוקת סביב עצם מינוי הבורר? לזה אין שום פתרון. לא הסכימו הצדדים — אין בורר; כבר הסכימו על בוררים, אך הבוררים לא הגיעו לידי הסכם כלשהו — עוברים שלושים יום ואין שום דבר.

מה המצב? למשל, המדינה נתונה בסיכסוך עבודה עם בתי-החולים. אסרת עליהם בחוק את השביתה. האם מסרת את עניינם לידיים בטוחות? האם מכשיר זה באמת יכול למנוע סיכסוכים ויכול באמת להשפיע על עובדים שיאמינו שעניינם יוסדר בלי שביתה, בלי הפסקת עבודה, בלי הפסקת שירותים? הרי בחוק זה אנו ממש יוצרים תמריצים. וכך היו העניינים במצב-אות: אם צד אחד יראה שדבר זה אינו נוח לו, לא יתנגד לשום דבר, אלא לבורר; או יצווה לנציגו בבוררות לא להסכים לשום דבר. בינתיים אי-אפשר לעשות דבר. ואם יכריזו שביתה, תהיה תביעת נזיקין. אני חושב שלא לזה התכוונו. ופה יש לנו עסק במעסיק שהוא הממשלה. המעסיק הזה עומד על דליו. והיו דברים מעולם, בחודשים האחרונים, בשנתיים האחרונות.

אני יודע שיש בתי-משפט בארץ ויש בתי-דין לענייני עבודה. אבל יחסי עבודה הם סוגיה מיוחדת

של מתווכים המוסכמת על-ידי שני הצדדים, גם המעביד וגם אירגון העובדים? האם זה פסול? לדעתי זה חיובי מאוד, כי הם מייצגים את העובדים והם יתנו הסכמתם לרשימה של המתווכים. אולם לא נשללת משר העבודה הזכות למנות מתווך אם צד אחד לא ציין שמות לרשימה הזאת. במקרה כזה נאמר ששר העבודה רשאי למנות מתווך מתוך הרשימה המוסכמת מראש.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אחר-כך דרושה הסכמת שני הצדדים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

ההסכמה נתונה מראש. זו צורה של הסכמה. לא תבוא לכפות על צד אחד את הצורה הזאת של הסדר הסיכסוך.

על כן, חברי הכנסת, גם הסייג הזה שנבקע שלא יהיו עובדי מדינה בתוך הרשימה הזאת אינו, חס וחלילה, בגדר הבעת אי-אמון לשום עובד מעובדי המדינה. כל הכבוד וההערכה לתפקידים שממלאים עובדי המדינה, ואין לייחס את הדברים, כפי שאמר חבר-הכנסת ארידור, לעובד מדינה בתפקיד זה או אחר. על כן אני חושבת שהפרוצדורה המוצעת לגבי הסדר סיכסוכי עבודה, אם יתגלו, עם המדינה כמעביד, מניחה את הדעת ואני מציעה לקבל אותה ולדחות את ההסתייגויות.

ה"ז' י. גבון:

נעבור להצבעה על סעיף 6.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת מ. נסים, י. ארידור, מ. ידיד וד. לוי לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. שוסטק לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת ש. כהן לא נתקבל.

סעיף 6, בנוסח הוועדה, נתקבל.

ה"ז' י. גבון:

אנו עוברים לסעיף 7. רשומה הסתייגות לחברי-הכנסת נסים, ארידור ולוי. מי מנמק אותה? רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארידור.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנו מציעים שהבוררות בסיכסוכי עבודה, שביחס אליהם מובא החוק הזה, תהיה בוררות ממלכתית-שיפוטית. פירוש הדבר שבבוררות זו לא יהיו נציגים אינטרסטיים בעלי דעות קדומות, שיעלו כשליחים של הצדדים ולא כבוררים נייטרליים ובלתי-תלויים. לכן הצעתנו היא שכל צד לסיכסוך, וכן שר העבודה — במקרה שהסיכסוך לא יפתר על-ידי הוועדה הפריטטית — יהיה רשאי לפנות לבית-המשפט המחוזי אשר באזור שיפוטו נתגלע הסיכסוך ולבקש בדרך המרצה למנות בורר או ועדת בוררים לדון ולפסוק בסיכסוך העבודה. הצעה זו תאפשר קיצור תקופת הבוררות, תאפשר ייעול וזירוז הפתרון של סיכסוכי העבודה.

לפי הצעת הרוב בוועדה צריך להסכים על הבוררות הזאת, ובמקרה שאין מסכימים על בורר אחד, יש להסכים על שני בוררים, ושני הבוררים מייצגים את שני הצדדים, ואז יש צורך למנות בורר נוסף שיהיה היושב-ראש. ברור שבמקרה כזה יכולה להיות סחבת.

אני מתייחס, אדוני היושב-ראש, לסעיף 5 שבתו-ספת. הייתי רושם בשולי הסעיף "סחבת מאורגנת" או "סחבת ממוסדת", מפני שנאמר כך: התוספת כוללת הגבלות זמן — 30 יום, 7 ימים, ושוב 30 יום, ואחרי כך יש סעיף 5 האומר: התקופות האמורות בתוספת ניתנות להארכה בידי הצדדים. התקופה האמורה בסעיף 3 ניתנת להארכה גם בידי הוועדה הפריטטית; והתקופה האמורה בסעיף 4 — גם בידי הבורר או הבוררים; אם כן, בש-ביל מה הגבלת הזמן? למה נאמר בכלל 30 יום? חבל על המקום שהמלים תופסות בספר החוקים. אילו הייתי מציע כל אותן ההסתייגויות שיש לפי דעתי להציען, היו כאורך החוק ואף יותר; אבל הסתפקתי בהסתייגויות לאותם ליקויים בהצעת החוק המגיעים עד כדי אבסורד. והרי לפנינו אחד האבסורדים: ועדה פריטטית — זהו המקום שבו העניין יכול להיתקע מפני שיש שני צדדים: זה בשלו זה בשלו, והעניין הגיע למבוי סתום. מה יהיה אם הוועדה הפריטטית תאריך עוד פעם ועוד פעם? לה הצעתי הצעה מתונה מאוד: שיהיה כתוב: "סחבת כה אחת", זאת אומרת: שההארכה תהיה מוגבלת, אולם כפי שנאמר בתוספת המוצעת לנו על-ידי הרוכז בוועדה אפשר יהיה להאריך עד אין קץ, והעניין יגיע לדי אב-סורד. אמנם יש פה ושם תרופות אחרות. אני מודה בדיוני הוועדה הופנתה תשומת-לבו לכך, אבל עד כה כל התרופות לא הועילו.

היו"ר י. נבון:

לאותו סעיף הסתייגות של חברי-הכנסת תופי טובי.

תופי טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעתנו הקומו-ניסטית מציעה למחוק את הסעיף הזה — התוספת — כדי לבטל את שיטת בוררות החובה. סעיף זה הוא צעד נוסף בחקיקה האנטי-פועלית, בחקיקה נגד חופש המא-בק של האיגוד המקצועי, בבואו לכפות בוררות חובה. מפלגות המערך הפועלי צעדו בסעיף הזה צעד נוסף בלחץ הימין הבורגני. במשך שנים מנהלות גח"ל ויתר מפלגות הימין מאבק נגד חופש השביתה ולחקיקת חוק בוררות חובה ומשיגות תוצאות לרעת ציבור הפועלים. עתה, היום, הם חוגגים עוד הישג. נציגי גח"ל ממשיכים לתקוף, להגיד שמה שמוצעת עתה לא מספיק ושצריך להרחיק לכת עוד יותר ולהחיל את איסור השביתות והבוררות על כל סוגי העובדים. נציגי המערך עונים וכאילו משיבים מחלמה שערה לימין, מצד אחד, ול-שמאל, הפורק עול, כביכול, מצד אחר. אך האמת היא שהנהגת המערך ושריה בממשלה, במתן יד לחוק הזה, עשו למעשה את מלאכתו האנטי-פועלית של הימין הבורגני, בניגוד לדעת ציבור הפועלים כולו, בניגוד לאי-גודים מקצועיים רבים, אשר גילו את התנגדותם לחוק הזה ולבוררות חובה; בניגוד לרוב רובם של חברי ההס-תדרות שהביעו את התנגדותם הנמצצת לחוק יישוב סיכסוכי עבודה, לחוק איסור שביתות.

בפתח דבריה אמרה יושבת-ראש הוועדה, בהגישה את החוק המוצע לקריאה שלישית, שלשמחתה החוק מובא כשקיימת רגיעה ביחסי העבודה. אבל מדיניות הממשלה, מדיניות העלאת המחירים, ריבוי המסים, ההתרוששות הנמשכת של המוני העמלים והורדת שכרם הריאלי, לא תישאר בלי תגובה. יושבת-ראש הוועדה יכולה לדבר על רגיעה ביחסי עבודה, אך תקופה זו מצו-יטנית, לאמיתו של דבר, בעליית הרווחים של החברות,

במינה. כל בית-משפט מבדר תביעות של צדדים הטו-ענים שנפגעו במשהו. לזה מספיקים בתי-המשפט. יש לי אתך חוזה, יש לי אתך הסכם ונפגעתי; אתה חייב לי כסף ואינך משלם — אני בא לבית-המשפט לממש את זכויותי. אבל יחסי עבודה הם סוגיה אחרת. הלא כאן הבעיה אינה שפגעו בזכויות ואני רוצה להביא את העניין לבית-דין כלשהו, אלא כאן אני רוצה לרכוש זכות. מקובל בעולם, שיחסי עבודה מסתדרים או על-ידי משא-ומתן הדדי או על-ידי איזו הכרעה. אם אנחנו רוצים שמישהו יכריע בסיכסוך שבין שני צדדים לחוזה או במקום שלא קיים חוזה, הרי לפחות צריכים הייתם להבין שאין דרך אחרת מאשר מוסד קבוע לבוררות בסיכסוכים כאלה. עצם הרכב המוסד ייקבע בחוק. נציגי העובדים, נציגי המעסיקים, שופט — כל זה צריך להיות מוסדר בחוק. אבל בסוגיה זו משאיר החוק חלל ריק; ממש חלל ריק. יחד עם זאת הוא קובע סנקציות נגד הפועלים, ודק נגדם, שלא יוכלו אפילו להילחם למען רכישת זכויותיהם. הם יוכלו לפנות לבית-דין לעבודה רק במקרה שיש פגיעה בזכויות שכבר רכשו בהסכם, אבל לא כשהם רוצים תנאים חדשים; כגון בתקופה זו שבה אנו נמצאים עכשיו, שצריכים עכשיו לחתום על החוזה, בעניין זה אין בית-דין לעבודה יכול לפסוק. שום בית-משפט איננו יכול לפסוק בעניין זה. העובד עומד עכשיו על תביעותיו; הוא רוצה להשיג משהו. מי יחליט בעניין זה? לשבות — אתה אומר — אסור זה גם בזמן שאין הסכם, ואתה משאיר לו חלל ריק כזה של הסכמת הצדדים לבורר, ואחר-כך, אם שום דבר לא יקרה תוך 30 יום, הוא עומד במקום שעמד קודם.

משום זה חושב אני שבנקודה זו, בתוספת הזאת, צריך להיות בהחלט ברור: עניין זה, סיכסוכים אלה, חייבים לבוא להכרעה במוסד של בוררות, אשר הרכבו ומבנהו ייקבע בחוק, וזה צריך מוסד בעל סמכות של פסיקה והכרעה.

היו"ר י. נבון:

לאותו סעיף — הסתייגות של חברי-הכנסת זלמן שובל. ינמק את ההסתייגות חברי-הכנסת מאיר אביזרה, שהיה באותה סיעה בזמן הכנת ההסתייגות. אינני רוצה לקבוע הלכה אם מותר או אסור לחבר סיעה פלוגית לנמק בשם חבר סיעה אחרת.

מאיר אביזרה:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה.

מנחם בגין (גח"ל):

אני יכול לבקש מחברי-הכנסת אליאב לנמק את הסתייגויותי.

מאיר אביזרה:

כן, בהחלט. ההסתייגויות הן בשם חברי הכנסת. לא כתוב כאן: הסתייגות הרשימה הממלכתית, אלא כתוב: הסתייגויות של חבר כנסת פלוגי, ואני לא ראייתי בתקנון איסור שמישהו אחר ינמק את ההסתייגות.

היו"ר י. נבון:

אין בתקנון.

מאיר אביזרה:

הנימוק, כפי שהזכיר היושב-ראש, הוא נכון; אבל גם בלעדיו היינו ודאי מוצאים שפה משותפת.

לפסול בודרות מוסכמת על הצדדים. אתם מציעים שכל סיכסוך בין הצדדים יידון בבית-המשפט, או בבית-דין לעבודה. האם לבתי-המשפט או לבתי-הדין לעבודה אין מה לעשות? האם הוקמו למטרה זו, ליישב סיכסוכים לפני פרוץ שביתה? מדוע נעמים עליהם תפקידים נוספים בעוד שהם עמוסים בלאו הכי בתפקידים המוטלים עליהם כיום?

אילו היו פונים מעל במת הכנסת לשר המשפטים ולשר העבודה שיחזקו את בתי-הדין לעבודה, שימנו שופטים נוספים לבתי-דין אלה, שיתנו להם את הכלים הדרושים לביצוע תפקידם — היינו תומכים בכך. בתי-דין אלה ממלאים תפקידים חשובים ביותר. האם נבוא להציע להעמיס עליהם תפקידים, שגם חוק בתי-הדין לעבודה, אשר נתקבל לפני שנתיים, לא קבע ולא הטיל עליהם? לשם מה זה דרוש?

נוסף לכך, הרי התקופה שנקבעה בחוק מאפשרת לצדדים להגיע להסכם ולחסל את הסיכסוך בלי להכריז על שביתה.

אני מציעה, על כן, לקבל את הנוסח המוצע ולדחות את ההסתייגויות.

הי"ר י. נבון:

אנו עוברים להצבעה על סעיף 7.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת י. ארידור לא נתקבל.

התיקון לחלופין של חבר-הכנסת י. ארידור לא נתקבל.

התיקונים של חבר-הכנסת א. שושטק לא נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת ז. שובל לא נתקבל.

התיקונים של חבר-הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבלו.

ההצעה של חבר-הכנסת ת. טובי למחוק את סעיף 7 לא נתקבלה.

סעיף 7, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ר י. נבון:

לסעיף 8 הסתייגות לחבר-הכנסת מיקוניס. אינו נוכח באולם. לסעיף זה הסתייגות לחבר-הכנסת טובי, וינמק אותה חבר-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בסעיף 8 לחוק אנו מציעים כי במקום פיסקה (1) תבוא הפיסקה הבאה: השתתפות בשביתה כלשהי לא תהיה עילה לתובענה אם בפני בית-הדין לעבודה ואם בפני בית-דין אחר.

כידוע, אנו מתנגדים לחוק כולו. הסתייגות זו, אם תתקבל, תחליש במקצת את חריפות החוק כנשק בידי הממשלה והמעבידים נגד חופש השביתה של הפועלים. סעיף זה חשוב במיוחד כיוון שהוא מאפשר להביא פועלים בפני בית-דין. חוק זה, כפי שהוא מנוסח, הוא צעד ראשון לקראת הרחבת התחיקה נגד חופש השביתה. נכון שיש בחוק כמה סייגים, אבל זהו רק התחלה. אם סעיף זה יתקבל, יבואו בעקבותיו סעיפים נוספים. הנסיון שלנו בכנסת מלמד, שלאחר שנעשה הצעד הראשון באים אחריו צעדים נוספים, אשר ירחיבו את המסגרת ויחילו את החוק על סוגי עובדים נוספים וגם יטילו

של בעלי ההון, מצד אחד, ובהורדת רמת השכר וההכנסה הריאלית של ציבור הפועלים, מצד אחר.

רווחי בנק לאומי ב-1971, למשל, הסתכמו ב-57 מיליון לירות — גידול של 54% לעומת שנת 1970; רווחי בנק דיסקונט הגיעו ל-53 מיליון לירות — גידול של 60% לעומת שנת 1970; וכך גם בנק הפועלים, שרווחיו הגיעו ל-33 מיליון לירות — גידול של 73% לעומת שנת 1970. כאלה הם הרווחים של כל בעלי ההון, וכדי לשמור רמת רווחים זו מחוקקים חוק זה.

מצד אחד נמשכת ההתדרשנות של מעמד הפועלים וגמשת מדיניות הממשלה בשירות ההון לפגוע בהתמנהגות של המוני העם. ב-1966 היה חלק השכר בהכנסה הלאומית 63.2%; בשנת 1968 ירד ל-56.5%, ובשנת 1969 הגיע ל-55%. ירידה כזו עוד תצוין בשנים 1970 ו-1971. הרי ברור שציבור הפועלים הנפגע מהעלאת המחירים, ששכרו הריאלי ירד ב-10% מ-1969 עד 1971, בעוד שהמחירים עלו למעלה מ-30% — ברור שהוא לא ישלים והוא יגיב. כפי שהגיב בעבר יגיב גם להבא על הפגיעות בזכותו ולא יתחשב בשום חוקים הכובלים את ידיו. אנו רואים כי בשנת 1969 הגיע מספר השביתות ל-144, ובשנת 1971 הגיע מספרן ל-169. מספר ימי העבודה שהכלו לאיבוד בגלל שביתות הגיע ל-102,000 בשנת 1969, ובשנת 1971 גדל המספר ל-178,600. מספר השביתות בשנת 1969 היה 44,500 ובשנת 1971 הגיע ל-88,500.

כל זה מעיד שציבור הפועלים הגיב ויגיב גם להבא על הפגיעות בזכויותיו וברמת החיים שלו. זה מלמד שציבור הפועלים יקום בכל התנאים ויגן על האינטרסים שלו ואף יאחו בנשק השביתה, גם אם החוק אוסר זאת. כי שום חוק השולל ממנו את זכותו לשבות ושום סעיף המטיל עליו בודרות חובה לא יצליחו לשחק את מאבקו של ציבור הפועלים על זכויותיו.

הנסיון הזה גם ילמד את ציבור הפועלים, שאותה מדיניות הגזולת ממנו את פת לחמו, אותה מדיניות המרוששת אותו ומעבירה את הנכסים וההון לכיסיהם של בעלי ההון והבנקים — היא גם אותה המדיניות של מלחמה וכיבוש, המשרתת את המונופוליסטים והאימפריאליסטים האמריקאיים.

יבוא יום וציבור הפועלים יידע איך להגן על האינטרסים היום-יומיים שלו, תוך כדי מאבק נגד מדיניות המלחמה ולמען השלום.

אנו מציעים לבטל את הסעיף המטיל בודרות חובה.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה, לתשובה.

שושנה ארבל-אלמוזילנו (י"ר ועדת העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההסתייגויות שהוגשו לתוספת מתייחסות כמובן לאותה התנגדות לשיטת הקיימת לגבי בודרות מוסכמת, הנהוגה כיום במשק. אני סבורה ששיטה זו, הכלולה בהסכמים קיבוציים — ובמקרה שאיננה כלולה בהסכמים, החוק בא להחיל אותה — היא שיטה אשר עמדה במבחן בסיכסוכים רבים. באמצעות שיטה זו הצליחו ליישב סיכסוכים לפני פרוץ שביתה. מדוע נבוא לפסול אותה בודרות מוסכמת, בעוד שהתחליפים שמציעים כאן בשמות שונים, כגון בודרות חובה ותיווך חובה, אינם טובים יותר ואינם יעילים יותר מאשר שיטה זו? אינני מבינה מדוע תבוא

עליהם עונשי מאסר. אין לי טענות לחרות ולגח"ל בכלל ולמפלגות אחרות, שידוע שהן נגד הפועלים. זו מהותם. אבל חברי המערך, מפלגת העבודה, מפ"ם, איך אתם יכולים להצביע בעד העמדת פועלים לדיון — עם עונש מאסר או בלי עונש מאסר — על השתתפות בשביתה? המצב החוקי שיווצר במדינת ישראל אחרי קבלת הסעיף הזה יהיה גרוע יותר מאשר המצב החוקי של הפועלים לגבי זכות השביתה שלהם שהיה קיים בזמן השלטון הקולוניאלי הבריטי. אתמול הביאה —

(קריאה: מה המצב החוקי ברוסיה?)

— לכאן משלחת חתימות של אלפי עובדים נגד חוק זה לאיסור שביתות. רוב החתימות הן מאגשים השייכים למפלגות שלכם, שמבחינה פוליטית תומכים בכם, אבל חתמו על קריאתו של הוועד היוזם ממקומות עבודה שונים נגד הצעת החוק לאיסור שביתות. מה זה מראה? זה מראה שכבר עכשיו הרבה מאוד פועלים מכל ההשקפות האידיאולוגיות והפוליטיות מתקוממים ומתנגדים לתוצאות של מדיניותכם. אבל עדיין לא כולם. ועדיין הרוב אינו רואה את הקשר שבין המדיניות הכוללת של הממשלה, של אותן המפלגות התומכות בהצעת החוק, לבין התוצאות הכלכליות והסוציאליות. עדיין לא כולם רואים את הקשר בין התקציב הצבאי לבין הרווחים העצומים של בעלי ההון והבנקים, השתלטות ההון הזר על המשק הישראלי, השחיתות, הגניבות והאלימות המתפשטות בארץ. יש קשר בין כל אלה. אין לי כל ספק בכך שהפועלים יבינו את הקשר, ואז לא רק יתנגדו לחוק האוסר שביתות, אלא גם יפרו את החוק כדי להגן על פת לחמם.

משה נסים (גח"ל):

מה אתה מטיף להפרת חוקים?

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אתה נבהל מזה?

משה נסים (גח"ל):

אתה קורא להפרת חוקים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני לא נרתע אם תקרא לי קריאות-ביניים כאלה. יחד עם זאת, הניסוח שלי היה, שהפועלים יפרו; אם מתוך עצה שלי או לא, זה נושא אחר. אני חושב שלא נחוצה עצה שלי או של מישהו אחר. הפועלים יפרו את החוק הזה, מפני שעליית המחירים והמסים היא בלתי-נסבלת והשכר הריאלי יורד.

משה נסים (גח"ל):

זו הסתה להפרת חוקים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אתה שומר חוק כל כך גדול. אם נחוץ לך, אתה מפר, ועוד איך.

משה נסים (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש את הגנת היושב-ראש לתשובה תפלה כזאת של חבר-הכנסת וילנר, מפני האש-מה המורה וגסה של חבר-הכנסת וילנר.

היו"ר י. נבון:

חשיב לו תשובת ביניים ונמשיך.

משה נסים (גח"ל):

אני לא מוכן להאשים חבר כנסת בהאשמות דומות לאלה.

היו"ר י. נבון:

חבר-הכנסת וילנר, אתה מאשים חבר כנסת בהפרת חוק. אתה אמנם מחוסך, אבל זה לא נוסח הולם.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

סיעת גח"ל, סיעה זו ותנועת החרות, לא פעם הפרו את החוקים. למשל, הם היו אלה במדינת ישראל שתקפו את הכנסת בשעתם, כאשר חשבו שזה נחוץ...

מנחם ידיד (גח"ל):

זו עלילה.

משה נסים (גח"ל):

אלה דברי הבל.

מנחם ידיד (גח"ל):

אתם רגילים לעלילות.

משה ורטמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת נסים, מדובר בחרות ולא בליברלים.

מנחם ידיד (גח"ל):

מדובר בכל מי שלא יהיה. זו עלילה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

ידוע שחרות ניהלה הפגנה נגד הכנסת...

היו"ר י. נבון:

חבר-הכנסת וילנר, אתה פטור עכשיו מהדגמות ונימוקים. אבקשך להתרכז בנושא. אני משחרר אותך מן הצורך ביוזיח.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

רציתי להדגים שדברי מבוססים מאוד.

אני רואה את הדבר העיקרי בזה שמנהיגי מפלגות הפועלים, שמבחינה פוליטית אנחנו רחוקים מהם, הולכים ומתרחקים מהמוני העמלים. רצוני לומר לכם, ואולי תחשבו על כך, שאתם מנתקים את עצמכם מתהליכים חברתיים, מרחשי הציבור, מרחשי הציבור שגם בחר בכם. אתם כנראה לא מרגישים, לא מבינים, מה מתרחש עכשיו בין הפועלים, בין השכבות הסוציאליות השונות.

(קריאה: הם זקוקים להגנה שלך.)

העמלים אומרים לכם בסימנים ובאותות אזהרה עקה רציניים ביותר — ולא רק בתחום השכר, — שאתם עוברים את הגבול. העם הזה, חלק גדול ממנו, אינו רוצה לא במלחמה ולא בכיבוש ולא בתוצאות הכלכליות והסוציאליות של המלחמה והכיבוש. ואם אתם לא שמים לב, ואם קורה משהו עכשיו, דווקא במפ"ם, הרי זה לא רק עניין קונקרטי של התנגדות לצעד אכזרי של גירוש אלפי אנשים —

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

ברוסיה מיליונים גירשו.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

— זה סימן שגם במפלגות המשתתפות בקואליציה הממשלתית —

— חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (סורקיס, וילגר, ידיד, גבון, אבנרי, שוסטק) —

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
תבטיו ותראו.

אדוני, הצעות האלה "די", תשאיר להם, לגח"ל. זו לא סיסמה של דמוקרט לצעוק "די". "די" — זה לא ארגומנט.

הי"ר י. גבון:
חברי הכנסת, די.

מנחם ידד (גח"ל):
זה לא לעניין ולא לנושא.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
— מתחילים לא להסכים למדיניות זו.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
עמים שלמים גורשו ברוסיה.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
השבתות של הפועלים אינן מנותקות מהמאבק של חברי הקיבוצים של השומר הצעיר, מהמאבק של תושבי שכונות העוני נגד תנאי חיים אימים ונגד הדרישות שהמדינה דורשת מהם אחרי שמעמידים אותם בתנאים כאלה.

מנחם ידד (גח"ל):
לא נתנו...

(קריאה: זה כל מה שהם צריכים, תמיכה שלך.)

(קריאה: אל תפריעו, זה הנאום האחרון שלו.)

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אתם עלולים להפסיד בכל הפוליטיקה הזאת שלכם. אתם מזלזלים בפועלים.

(קריאה: מזלזלים בך.)

אתם, אנשי המערך, תחזקו אותם, את גח"ל, הם עלולים להרוויח בפוליטיקה שלכם.

(חברי הכנסת מ. נסים קורא קריאת ביניים)

יכול לבוא רגע שתצטערו, באשר הגוש הזה, גח"ל, שמעולם לא הגיע לשלטון מלא בישראל, אם כי הכנסתם אותו כבר פעם לקואליציה ונתתם לו כשרות מבחינה זו, הרי אתם עלולים להביאו לשלטון מלא.

(קריאה: בכל זאת למד משהו בנסיעתו למוסט קבה. הוא משלם להם בעד הכרטיס.)

החוק הזה הוא צעד נגד הפועלים ומבחינה פוליטית וחברתית אתם עלולים לחזק את הימין שהוא נגד ההסתדרות, שהוא נגד ציבור הפועלים, שהוא נגד הדמוקרטיה בישראל.

(קריאות: ...נגד מדינת ישראל.)

לכן, לא בחפזה. לא נגד מדינת ישראל יקומו פועלים.

מנחם ידד (גח"ל):
אתה צדיק הדור.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הקיצוניות שלכם, אנשי גח"ל, המיליטריזם שלכם, עלול להביא אסון על מדינת ישראל.

(קריאה: טול קורה מבין עיניך.)

אם אנחנו מתנגדים להם, הרי זה לא רק בשאלות השכר, ולא רק מפני שהם נגד ההסתדרות והפועלים. אנחנו מתנגדים להם כי הפוליטיקה שלהם, למרות הדימוי האומניטי, עלולה להביא אסון על העם שלנו, על עם ישראל.

(קריאה: מספיק, די.)

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אני רוצה לסיים ולהציע: במקום חוקים נגד פועלים — תפעלו נגד מתעשרים במיליונים, נגד מושחתים הצוברים הון; תפתרו בעיות סוציאליות, תפתרו בעיות כלכליות, ומעל לכל, תנהלו מדיניות של שלום, ואז גם יותר קל יהיה לפתור את השאלות החברתיות והסוציאליות.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
זה דמוקרט.

הי"ר י. גבון:
חברי הכנסת, לסעיף 9 הסתייגות לחברי הכנסת מיקוויס. איננו. לאותו סעיף הסתייגות לחברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הסתייגותי היא פשוטה בתכלית: "לא יוטלו מאסר או קנס על-פי כל דין — —". חברי הכנסת סורקיס יצא — אפשר להמשיך?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
הוא אוהב רק את וילגר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
זהו קיפוח שלא קשה לעמוד בו.

"— — בעבירה על פי חוק זה". הוועדה הציעה "לא יוטל מאסר"; אנחנו מוסיפים "או קנס".

כבר הושמעו מעל הדוכן הזה הרבה אזהרות בדיון זה.

מנחם ידד (גח"ל):
אל תלך בעקבות וילגר, חברי הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבר הושמעו הרבה אזהרות מעל הדוכן הזה נגד החוק הזה. אדוני היושב-ראש, אמרת קודם בסארקאס, שחברי כנסת אינם צריכים למנוע מעצמם להשתכנע. זו היתה הערה סארקאסטית. אבל רצוי לכל הפחות להעמיד פנים כאילו מקשיבים להנמקת ההסתייגות.

חברי הכנסת, כאשר יטילו בתי-המשפט קנסות על פועלים בעוון הפרת החוק הזה, איזה מצב ייווצר במדינה? איך יגבו את הקנסות האלה?

(קריאה: בתשלומים.)

(קריאה: עלי-ידי השבועון "העולם הזה").
הערה זו משקפת אולי את כל הדיון ומצביעה על הריגות שבה מתייחסים לחוק זה.

אם תטילו קנסות המוניים על פועלים — מה תעשו? האם תגבו את הקנסות האלה? איך? בדרך של מאסר — אתם אומרים — לא.

היו"ר י. נבון:

חברי הכנסת, גם מימין וגם משמאל, אני מבקש להפסיק את השיחות. חברי הכנסת בגין וחברי הכנסת קלינגהופר, אני מבקש סליחה, אבל זה מפריע.

מנחם בגין (גח"ל):

זה עניין דחוף. אני מבקש סליחה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

או שגובים קנס בדרך של מאסר או שאין גובים אותו בדרך של מאסר. אם כתוב בהצעתכם: לא בדרך של מאסר — איך תגבו את הקנס הזה? או שתטילו סנקציות על פועלים או שלא תטילו סנקציות על פועל, לם, וכאן אני רוצה להעיר הערה עקרונית למהותו של החוק.

מדברים במליאה, אבל מדברים גם במזנון. ובמזנון אומרים: מה אתם מתרגשים מהחוק? זהו חוק חסר ערך, חוק חסר תוקף, מלים ריקות, סעיפים ריקים. זהו חוק שאיננו ניתן לביצוע ושאין כוונה לבצעו. כי מה הסקציה שלו? למאסר — אי-אפשר לשלוח. אפשר להגיש תביעה לנזיקין. זה נמשך ארבע-חמש שנים בבית-המשפט. אחרי חמש שנים מי יגבה את הנזיקין? לכן כל החוק הוא הפגנה ריקה מתוכן, תשלום מס שפתיים לימין, אבל לא צריך להתייחס לזה ברצינות.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה—מפ"ם):

אבל הימין מתנגד לחוק זה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מפני שאתם נותנים לו 80% ממה שהוא רוצה ולא 100%. הוא תמיד ידרוש יותר. אתם תאסרו שביתות בשירותים ציבוריים — הוא יתבע לאסור שביתות בשי-רותים חיוניים; אתם תאסרו שביתות בשירותים חיוניים — הוא יתבע לאסור שביתות בכל המשק. אחר-כך ירצה בכל העולם. התנגדות הימין לחוק איננה מעניקה לו שום כשרות, לא מוסרית ולא מעשית.

אני רוצה לחזור לטענה שזהו חוק בלי סנקציות, בלי "שיניים", איננו ניתן להפעלה, אין כוונה להפעילו, הפגנה ריקה מתוכן. אני אומר שזו טענה מסוכנת מאוד משתי בחינות. זו טענה מסוכנת מפני שאם זה נכון, אילו זה היה נכון, כי אז לחוק חוק שאין כוונה ואין אפשרות להפעילו — זה דבר מסוכן מאוד, זה דבר הזורע זילזול ובו לחוקי המדינה ומרגיל אזרחים — והפעם לא מדובר על שוליים של מפירי חוק מועטים, כי אם על מיטב האזרחים של המדינה, העובדים על כל סוגיהם — שחוק הוא לתפארת המליצה, לא להפעלה, חוק בלי סנקציות, חוק בלי כל אפשרות לבצעו. זה דבר מסוכן בפני עצמו.

אבל יש בזה סכנה שנייה, והיא: גם אילו היה זה נכון שזהו חוק שאיננו ניתן להפעלה, ושבעצם אין כוונה להפעילו — חוק זה הוא הכשרת הקרקע לחוקים שיבואו בהכרח בעקבותיו. כאשר המחוקקים היושבים באולם הזה קובעים שחובת המדינה לשלוח עובדים להפר שביתות — אני חושב שזה הדבר התמור ביותר שיש בכל החוק הזה. גם זו, אולי, סנקציה שאיננה ניתנת להפעלה, כאשר אומרים: אינך חייב להפר שביתה; כאשר אומרים לפועל שאינו חייב לקבל את ההפניה של לשכת העבודה להפר שביתה וכאשר יש תעסוקה מלאה במדינה הרי זו אולי סנקציה ריקה. אבל מחר יכולים להיות

ימי מיתון, יכולים להיות תנאי מצוקה במדינה ויהיו מפירי שביתה.

זאב הרינג (המערך, עבודה—מפ"ם):

זאת אומרים במזנון? כלומר, יש משהו בחוק. אתה אומר דבר והיפוכו. ובכן, מה אומרים במזנון?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני שמח על שאלה זו, מפני שהיא מוכיחה שיש לפחות משהו המקשיב. אסביר לך למה דבר והיפוכו — שניהם נכונים במקרה זה. באשר אומרים שחוק זה אין לו סנקציות והוא ריק מתוכן. ואני אומר שכל חוק שאין בו תוכן הוא רע, באשר הוא עושה את כל מבנה החוק לקלס. אבל גם חוק שאין בו תוכן, כשיש בו הצהרה עקרונית שהמדינה יכולה, ואולי חייבת, להזדקק למפירי שביתה, לשלוח מפירי שביתה ולהעניש עובדים על הפעלת זכויותיהם הדמוקרטיות המקובלות בכל העולם הדמוקרטי — זה רע, אפילו אין בו סנקציות. שני הדברים כאחד, שהם דבר והיפוכו, שניהם רעים. רע לחוק חוק שאין אפשרות ואין כוונה להפעילו; ורע לחוק חוק שיש בו עקרון המביא לראשית הדרך להידרדרות, אפילו כשאין כוונה להפעילו.

זו הסתייגותי האחרונה לחוק רב-משמעותי זה ואני רוצה לסיים.

אדוני היושב-ראש, יש בכנסת הזאת — וכן בכנסת הקודמת — התדרדרות מתמדת אל הפילוסופיה של הימין. אני רוצה להפנות את דברי אלה גם אל ספסלי המערך. אתם לא מרגישים בזה, כי אתם מתדרדרים בצעדים קטנים מאוד, וכל צעד נראה לכם כדבר קטן. אבל אם תסתכלו אחורנית ותראו היכן עמדתם לפני עשר שנים, שלא לומר לפני עשרים שנה, תיווכחו לדעת שהלכתם דרך ארוכה-ארוכה.

אני זוכר נאומיו של שר העבודה יוסף אלמוגי לפני שהיה שר העבודה, שצעדין היה חבר רפ"י, אני זוכר היטב את נאומיו בראשית הכנסת הקודמת. בין עמדתך העקרונית אז, אדוני שר העבודה, כשהיית באו-פוזיציה של רפ"י...

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אז היה באגף השמאלי של רפ"י, עכשיו הוא באגף הימני של המערך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אז, כשהיה באגף השמאלי של רפ"י, היה שמאלי לאין שיעור יותר משהוא עכשיו כשהוא שר העבודה של מפלגת העבודה. אפילו אתה, אדוני שר העבודה, אפילו אתה גלשת בשש-שבע שנים אלו מרחק רב, ואני חושב שכל המערך הולך וגולש בעניינים סוציאליים, בענייני דת ומדינה, בענייני שלום ומלחמה, מילימטר אחרי מילימטר, אל עבר הימין, מבלי להרגיש בזה בכל פעם שמזכירים לכם את זה, אתם מתרגמים ומת-קוממים.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):

אבל "העולם הזה" בסדר?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כש"העולם הזה" יהיה בשלטון, תהיה לך אפשרות למתוח עליו את הביקורת. כיום, למרבה הצער, לא דברנו קובע.

(קריאות)

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
אני מסיים, אדוני היושב-ראש, אני בוודאי שמח
שנימה יותר קלה מתגנבת לוויכוח הזה.

הי"ר י. נבון:

לא מתגנבת; היא פורצת ושוטפת.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
היא פורצת ושוטפת גם את הוויכוח הזה.

אבל לסיום דברי, למרות הנימה הקלה, אדוני
היושב-ראש, אציין כי החוק הזה הוא חוק חמור מאין
כמוהו, עם סנקציות ובלו סנקציות, עם שינויים ובלו
שינויים. אתם, אנשי המערך והממשלה של המערך, עו-
לים כאן על דרך שהיא דרכו הקלאסית של הימין בעולם
הדמוקרטי. וצר לי לחזור על מה שאמרתי בהתחלה:
היום שבו מתקבל החוק הזה הוא לדעתי יום שחור
בדברי הימים של הכנסת, יום שחור בדברי הימים של
המדינה.

מדרכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
תמיד "יום שחור". עוד לא שמעתי ממך שום דבר
חוק מ"יום שחור".

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור ליושבת-ראש ועדת העבודה.

שושנה ארבל-אלמוליו (י"ר ועדת העבודה):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. חלק מדבריו של
חבר-הכנסת וילנר אינם ראויים כלל לתשובה, ולא את-
ייחס אליהם. אבל לגבי חלק — פשוט התקוממתי מצו-
רת הבעת הדברים ואמירתם: שהפועלים יפרו את החוק.
אינני יודעת בשם מי באת לדבר, חבר-הכנסת
וילנר. מי הסמיך אותך לכך? מי הסמיך אותך לבוא
ולדבר בשם הפועלים ולומר שהם יפרו את החוק? האם
אתה יכול לומר זאת בשמם, ומראש? אני חושבת
שציבור הפועלים הוא נבון וחכם עד כדי כך שיידע לכל-
כל את ענייניו בדרך כזאת שלא יאמרו עליו שהוא מפר
חוק. ואז גם אתה יעמידו במצב כזה שתצטרך להת-
חר על מה שאמרתי כאן.

אני רוצה גם להזכיר לך, חבר-הכנסת וילנר, שבחוק
יש סעיף מפורש, סעיף 37, שלא התייחסת אליו, על
זכות לפיצויים מוקדמים לעובדים שהמעסיק מפר את
הסכם העבודה אתם. זהו סעיף חשוב, שאולי לא היה
קיים כמעט עד כה. וכך אנו "מקילים ראש" בחשיבותם
של סעיפים חשובים שנוכלו בחוק ואשר באו להגן על
העובדים. לזה לא התייחסת ולו גם במלה אחת.

עוד דבר. סעיף 9 לא היה בהצעת החוק המקורית.
חלק מחברי הכנסת שהשתתפו בוויכוח בקריאה הראש-
נה טענו שאין סנקציות מספיקות בחוק, אף שסעיף זה
עדיין לא היה בהצעה המקורית, והם דרשו שיהיו לו
עניינים חדות. והיו כאלה שדרשו שיהיו מאסרים. ובאה
ועדת העבודה ובאה הממשלה, וקובעות — ואת זה אנו
מציגים לכנסת לקבל — שלא יוטל מאסר. היה ויכוח
סוער ורציני בוועדת העבודה בעניין זה, חבר-הכנסת
אבגרי, אם להטיל קנס או לא, והיו שיקולים שונים. חב-
רים רבים בוועדה סברו שקנס — כן, ולו רק כדי שיהיה
גורם מרתיע לגבי עובדים, שיידעו לכלכל בתבונה את מע-
שיהם ושיימנעו מדברים שלא צריך לעשותם. יתר על כן,
אפילו אם לא יגבו את הקנס ולא ישלמו אותו — מאסר
לא יוטל. זאת משמעותו של הסעיף. כפי שהתבטא כאן

אפשר להתקומם נגד זה, כי לא נעים לשמוע את
זה. אבל אני אומר לכם: אתם גולשים ואינכם מרגישים
שאתם גולשים. כי הגלישה היא בכל פעם צעד קטן:
עוד החלטה של הכנסת, עוד סעיף של חוק. כל החלטה
היא החלטה קטנה, וכל סעיף הוא סעיף קטן. אבל
כאשר רואים את הצטברות מעשיכם בשש-שבע הש-
נים האחרונות, מבחינים בכך שאתם נמצאים בגלישה
מתמדת ימינה, והימין יכול להתברך בהישגיו גם בת-
חום זה, גם בתחומים אחרים, באשר הוא מושך אתכם.

מנחם בגין (גח"ל):

אפשר לשאול שאלה: אבין מה שאתה אומר אם
תסביר לי מה ההבדל בין האגף השמאלי של פועלי-
ציון ימין ובין האגף הימני של פועלי-ציון שמאל.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
אם אדוני היושב-ראש יתן לי די זמן להשיב על כך,
אני מוכן בהחלט להשיב על כך בדיסרטציה היסטורית.

הי"ר י. נבון:

זה — במזנון.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
אבל, אדוני חבר-הכנסת בגין, אם מותר לי לפשט
את שאלתך ולעשות לה אקטואליזציה, אנסח אותה
כך: מה ההבדל בין הימין שאתה מייצג אותו בבית
הזה לבין הימין של המערך? — אין שום הבדל. ההבדל
היחיד הוא שהימין של המערך יכול לבצע דברים,
והימין הקלאסי בבית הזה לא יכול לבצע דברים; הוא
רק יכול, על-ידי משחק פרלמנטרי, להביא לכך שהימין
של המערך, הכולל את הימין של מפ"ם, יבצע את הד-
ברים שאתם רוצים.

מנחם בגין (גח"ל):

מה זה ימין ומה זה שמאל? אני רוצה לומר לך
את ההבדל. כשאני הייתי צעיר, ואתה היית ילד, היה מי
שהסביר את ההבדל בין הימין והשמאל, פועלי-ציון
ימין ושמאל. היה מי שהסביר זאת. עכשיו אינך יודע
להסביר מה ההבדל בין המערך וגח"ל.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
למדתי שהיית חבר "השומר הצעיר" בימים ההם.

מנחם בגין (גח"ל):

עד גיל בר-מצווה.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):
עד גיל בר-מצווה. בוודאי אתה מצוי בזה יותר
ממני. אני אחד המעטים בבית הזה שמעולם לא היה
חבר "השומר הצעיר", אבל הייתי חבר האירגון שחבר
הכנסת בגין עמד לאחר מכן בראשו.

מנחם בגין (גח"ל):

לאחר מכן.

אורי אבגרי (העולם הזה—כוח חדש):

לאחר מכן.

הי"ר י. נבון:

חברי הכנסת, הדו-שיח הזה ייפסק עכשיו. כל
האלמנטים האוטוביוגרפיים — במזנון. עכשיו יש לך דקה
אחת לסיים. חבר-הכנסת בגין, עם כל הכבוד — אני
מבקש להפסיק.

שביתה. זה היה עקרון חשוב להסתדרות הכללית, שלש-
כת העבודה לא תשלח פועלים למקום שביתה, ואפילו
תהא הבלתי-צודקת ביותר. וכמובן הסכמנו לדבר הזה,
כי חשבנו, ואנו חושבים גם היום, שאין כל יסוד מוצדק
להפרת שביתה כלכלית על-ידי פועלים שוברי שביתה.
אם היו בארץ שביתות שהפרנו אותן, הרי היו אלה שבי-
תות על רקע אירגוני, שלא רצו להכיר בזכות העבודה
של עובדים מאורגנים בהסתדרות העובדים הלאומית,
אבל מעולם לא בשל עניינים כלכליים.

ובכן, מתוך מבוכה הלכן בכפיפה כזאת לצד זה,
עד כדי כך שאפילו לשכת העבודה הנייטרלית תהיה
הפעם בלתי-נייטרלית, היא תתערב בסיכסוכי עבודה.
והואיל ומדברים על כך שהחוק הזה מגן בפני מאסר,
הרי אני יכול להעלות על הדעת שמאסר בשל אי-
תשלום קנס באמת לא יהיה, מאסר בשל השתתפות
בשביתה לא יהיה; אבל אותם הפועלים שישתתפו ב-
ביתה עלולים להיאסר בשל תגרה פשוטה, למשל כאשר
יעמדו ליד מקום העבודה ולא יתנו להיכנס לעבודה
לפועלים שנשלחו באופן הכשר ביותר והחוקי ביותר,
על-ידי לשכת העבודה, כלומר מטעם שירות תעסוקה
ממלכתי.

אני חושב שזאת היא גזירה שקשה מאוד יהיה
לעמוד בה. כבר שמעתי מפי היושבת-ראש, שהבטיחו
כי פועל שיתנגד ללכת למקום עבודה שבו יש שביתה,
יוכל לא ללכת. אך זוהי העמדת העובד בנסיון קשה
מאוד. אנחנו נמצאים עכשיו בתקופה של תעסוקה
מלאה, כשיש מחסור בפועלים. אבל בדרך כלל הפרת
שביתות על-ידי פועלים אחרים אינה נעשית מתוך נחת.
כשיש חוסר עבודה, ואדם זקוק ליום עבודה, והלשכה
שולחת אותו למקום עבודה שהוא פנוי בגלל שביתה
בלתי-מוגנת, לאחר שאותו אדם מחוסר עבודה במשך
חודש ימים — זה יעמיד אותו בנסיון קשה. הוא יעשה
לעצמו חשבון נפש. האם לא ילך למקום זה משום שיש
בו שביתה? למה לא? הרי הלשכה שלחה אותו, הרי
הממשלה התירה זאת, הרי החוק מכיר זאת. מתוך גישה
זו מרוקנים את הכל.

בחוק זה מדובר על השבתה או שביתה בלתי-
מוגנת. ואנחנו מציינים ואומרים: "שביתה של עובדים
בשירות ציבורי בומן שלא חל עליהם הסכם קיבוצי, או
שההסכם הקיבוצי שהיה חל עליהם אינו בר-תוקף עוד,
והשביתה לא הוכרזה או אושרה בידי המוסד או המוס-
דית המוסמכים לכך ובהליכים הקבועים לכך, הכל לפי
תקנונו של אירגון העובדים המוסמך". אם כן, מה הבושה
להגיד בחוק זה את הדבר שאותם תמיד דורשים אותו
בכל החוקים, והוא שאין בחוק זה משום פגיעה ביסוד-
דיות האירגון, בחובת האירגון המקצועי ובתקנון שלו?

תמכתי בחוק זה, אני תומך בו גם עכשיו, לא
משום שהמעקב מתקרב לימין, כפי שצויין כאן בוויכוח,
אלא משום שהמציאות מלמדת את כולנו לקבל דברים
שלפני שנים לא הבאנו אותם בחשבון. לא הבינו
דברים הרבה יותר אלמנטריים. למשל, כל רעיון הצב-
איות היה פסול. הרבה דברים לא הבינו. כל העניין של
חינוך מפלגתי, ולא ממלכתי, היה בבחינת פרה קדושה;
לשכות העבודה ההסתדרותיות והמפלגתיות היו גם הן
בבחינת פרה קדושה. במשך הזמן למדו. ועוד נלמד
אתכם להבין גם את עניין הבוררות הממלכתית. אני
אומר: עוד יגיע הזמן שתכירו גם בעניין הבוררות המ-
לכתית כמוסד להכרעה בסיכסוכי עבודה.

שר העבודה בדיון בקריאה הראשונה, סורגים לא יהיו.
זו כוונת הסעיף. זה סעיף חשוב ממדרגה ראשונה. אין
איש רוצה שעובד, כתוצאה ממאבק מקצועי שלו, ילך
לבית-הסוהר. אבל מכאן ועד להקל ראש ולא לכלכל
את העניינים בתבונה יש מרחק.

על כן, חברי הכנסת, אני מציעה לדחות את ההס-
תייגיות.

היו"ר י. נבון:

אנו עוברים להצבעה על סעיף 8.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת ש. מיקוניס

לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת ת. טובי לא נתקבל.

סעיף 8, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. נבון:

אנו עוברים להצבעה על סעיף 9.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת ש. מיקוניס

לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. אבנרי לא נתקבל.

היו"ר י. נבון:

בהסתייגות של חבר-הכנסת טובי נפלה טעות דפוס.
יש לקרוא את המשפט האחרון כלהלן: "... גם אם
המאסר עלול להיות תוצאה של אי-תשלום קנס או
נוזקין". המלה "אי" היתה חסרה. אני מעמיד להצבעה
את ההסתייגות עם התיקון.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת ת. טובי לא נתקבל.

סעיף 9, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 10 נתקבל.

היו"ר י. נבון:

אחרי סעיף 10 — הצעת תוספת של חבר-הכנסת
שוסטק.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע את
התוספת האומרת: אין בחוק זה כדי לגרוע מכל זיקה
וחובה לחוקה ולתקנון הקיימים של אירגון העובדים
בקשר להשתתפות בשביתה.

החוק הזה בדרך כלל נוסח מתוך מבוכה. היו חש-
שות מפני אבדן השפעת ההסתדרות, היו חששות מפני
ביטול סמכות ההסתדרות ולכן ניסחו אותו בחפז
ובמבוכה, עד כדי כפיפה כזאת לצד אחד, שממש קשה
אפילו להכיר את אלה שמציעים את החוק הזה.

אני זוכר הסכמי עבודה בארץ בינינו, בין הסתדרות
העובדים הלאומית לבין ההסתדרות הכללית, בקשר
להקמת לשכות העבודה. אחד הסעיפים העקרוניים שה-
וועד הפועל של ההסתדרות הכללית העמיד בהסכם
בינינו היה שאין לשכת העבודה שולחת פועלים למקום

הצבעה

ההצעה של חבר-הכנסת א. שוסטק להוסיף
סעיף 11 לא נתקבלה.

הי"ר י. גבון :

אני מעמיד עתה את החוק להצבעה בקריאה
שלישית.

הצבעה

בעד חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב-1972	— 26
נגד	— 5
נמנעים	— 14
חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2), תשל"ב-1972, נתקבל.	

הי"ר י. גבון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נסים, להודעה על
הימנעות סיעתו מהצבעה.

משה נסים (גח"ל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעת גח"ל סבורה
כי יחסי עבודה צריכים להיות מוסדרים בחוק. איננו
רואים בהתערבות המחוקק בשאלת יחסי העבודה הת-
ערבות בעניין לא לו. התערבות המחוקק אינה נועדת,
חלילה, להצר צעדיו של ציבור העובדים או למנוע ממנו
כלים למאבק מקצועי. הצורך בחוק הוא תיוג בימינו,
כדי לקבוע תרבות ודפוסים של יחסי עבודה, להציע
כלים ומכשירים מתאימים למאבק המקצועי, כדי למ-
נוע תופעות חריגות וכדי למנוע התמוטטות משקית.

נאמנים להשקפתנו הצענו בכנסת כמה הצעות חוק
הבאות להסדיר את יחסי העבודה בישראל. אך הממ-
שלה הציעה תמיד להסירן מוסדר-היום. כמה צודקת
עמדתנו תוכיח העובדה שהממשלה עצמה הגישה לכנסת
הצעת חוק זו שנעשתה עתה חוק. אבל היא עשתה זאת
כמאולצת, תחת לחץ כבד של שבתות פראיות שהספיקו
לכרסם במשק וגרמו, לפי התבטאויות בכירי השרים
בממשלה, ל"מפולת", "אבדון" ו"התפוררות הממשלה".

הצעת חוק זו טומן ביסודה עקרון חיובי שהוא
חלק מהשקפת עולמנו, עקרון הקובע את חובת כיבוד
ההסכם ואת החובה להיזקק לבדורות כדי ליישב סיכ-
סוכי עבודה במקום שבינה בתקופת ההסכם, והיא קו-
בעת סנקציות במקרה של שבינה בלתי-מוגנת. אבל
לצערנו, בלחצה של ההסתדרות נסוגה הממשלה והגישו
לכנסת הצעת חוק מקומעת שאינה פותרת את כל
בעיות השירותים החיוניים גם בתקופת הסכם העבודה,
הצעה המפלה בין משק ציבורי למשק פרטי ועלולה
להגביר את סיכסוכי העבודה במשק הפרטי הרגוע כיום
יחסית; הצעה הפותחת פתח ומוצאת פרוצט לשביתות
שכר במסווה של עניינים מקצועיים אחרים ולשביתות
פוליטיות.

הצעת חוק זו גם לא כללה את האפשרות לחבוע,
בבדורות, שינוי בתנאי השכר במקרה של שינויים כל-
כלים יסודיים בתקופת ההסכם, כפי שהצענו.

מתמת מגרעותיה הממשיות של הצעת החוק צרי-
כים היינו להצביע נגדה, כדי להביע את מחאתנו על
הליקויים שבה, על שהפרוך בה מרובה על העומד. אבל

אני משוכנע שחוק זה הוא רק צעד ראשון בת-
חום הסדר יחסי העבודה. ובדואי עוד נתקדם. לכן
תמכתי בחוק זה. אבל אני מציע להבטיח בחוק, שהוא
אינו בא לגרוע מהחובות והזכויות של העובדים וזיקתם
לאירגוניהם.

הי"ר י. גבון :

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת העבודה.

יושנה ארבל-אלמוזלינג (יו"ר ועדת העבודה) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. התיקון שמציע
חבר-הכנסת שוסטק כוונתו למנוע כל שינוי בחוקה
ובתקנונים הקיימים של אירגוני העובדים בכל הקשור
לסדרי הכרות שביניהם. אילו היתה מתקבלת הקונצפציה
של חבר-הכנסת שוסטק, לא היה צורך בחוק זה ואפשר
היה להסתפק במתן גושפנקה ממלכתית לחוקה ולתק-
נונים של אירגוני העובדים, גדולים וקטנים, בכל הקשור
בסדרי הכרות שביניהם. אבל נוכח העובדה המשפטית,
שבכל מקרה שחוק ממלכתי מתנגש בחוק פנימי של
אירגון וולונטרי חייב האירגון הוולונטרי לעדכן את חו-
קתו ותקנוניו בהתאם לרוח סעיפי החוק הממלכתי למען
לא ייווצר מצב של הפרת חוק — יצטרכו לנהוג כך
אירגוני העובדים לאחר שחוק זה יאושר על-ידי הכנסת.
לכן למעשה התכווננו מציעי החוק, לכך התכוונה הממ-
שלה ולכן מתכוונת הוועדה בהביאה חוק זה.

עם כל הבנתי לגישתו של חבר-הכנסת שוסטק,
אני מציעה לדחות את הסתייגותו.

אגב, אני רק אינני יכולה להבין את דבריו בקשר
לתקנונים ולחוקות הפנימיות של אירגוני העובדים במק-
רה ששירות התעסוקה ישלח פועל למקום עבודה שבו
מתקיימת שבינה בלתי-מוגנת. במקרה זה העניין איננו
עניין של הבטחה. קבענו זאת בחוק. אנא, עיין בסעיף
37, שם נאמר שעובד כזה לא ישלל זכויותיו על-פי
תקנות שירות התעסוקה ועל פי סעיף 37 לחוק זה. זו
איננה הבטחה. זה נקבע בחוק וזה יקוים.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר, שגם
לאחר קבלתו של חוק זה היום אין לראות בו את
תרופת-הפלא שבמחיי יד תפתור כל סכך בעיות יחסי
העבודה הקיימות בכל משטר דמוקרטי. זהו תחום רגיש
הדורש אוויר רוח, הידברות, הבנה ונכונות לחפש פשרה
ולהגיע להסדר.

רצוני לפנות מעל במה זו הן למעסיקים הציבוריים
והן לאירגוני העובדים, שיעשו כל היום אין לראות
את הממשלה להשתמש בחוק זה, על-ידי כך שיעשו
כל אשר ביכולתם להגיע להידברות, להבנה ולהסדרת
עניינים השנויים במחלוקת באמצעות משא-ומתן חפשי.

וברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה להודות
ליועצים המשפטיים של משרד העבודה, ליועצים המשפ-
טיים של משרד המשפטים ולנציגי נציבות שירות המ-
דינה, שליוו את הוועדה בעבודתה בחוק זה. וכן נתונה
תודתי למוזכר ועדת העבודה ולמזכירות הטכנית של
הכנסת על העבודה המואצת שהשקיעו בהכנת החוק
שהבאנו היום לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר י. גבון :

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את ההצעה
של חבר-הכנסת שוסטק להוסיף סעיף 11.

חוברת כ"ב, ישיבה רפ"ז

— חוק יישוב סיכסוכי עבודה (תיקון מס' 2) (נסים, נבון); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (ביבי, ליאור); חוק הסיוע המשפטי (ביבי, גולדשמידט) —

יבואו חוקים נוספים להסדרת יחסי עבודה בישראל — ואנחנו מאמינים שיהיו ברוח השקפת עולמנו — החלי- טה סיעת גח"ל להימנע מהצבעה על הצעת חוק זו.

היו"ר י. נבון:

אני מכריז בזאת על הפסקה של חצי שעה, עד 16.30.

כפי שכבר אמרתי, איננו יכולים להתעלם מהעקרון הבסיסי החיוני שבחוק זה; ויותר מזה, איננו יכולים להתעלם מהחוב שבעצם הגשתה של הצעת חוק להסדרת יחסי העבודה, המהווה מפנה חיובי בעמדתה השמרנית הדוקטרינרית והמוקיה של הממשלה. מתוך תקווה שהממשלה תראה מעתה את הבעיה בדרך מפוכחת וריאלית יותר, ומתוך הנחה שבעקבות הצעת חוק זו

(הישיבה הופסקה בשעה 16.01 וחודשה בשעה 16.30)

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ושלישית: חוק לימוד חובה (תיקון מס' 8), תשל"ב-1972 — שחזר מוועדת החינוך והתרבות.

כן הונחו: מסקנות ועדת הכספים בעניין "מינהל מקרקעי ישראל — שינוי דמי הסכמה ודמי חכירה".

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, אני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת. נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ת. ליאור:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונח

ו. חוק הסיוע המשפטי, תשל"ב-1972 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

ועל כן איננה קובעת את הקמת הלשכות האלה כשירות שהממשלה חייבת בו בלעדית. לשינוי הקל הזה יש משמעות לגבי האפשרות לקבל ממקורות מסוימים סיוע להקמת לשכות נוספות, אולי מעבר ליכולתה הכספית התקציבית של המדינה; ולכן התקבל השינוי הזה על דעת הוועדה.

בסעיף קטן 1 (א) של החוק המוצע שינתה הוועדה את הנוסח "בציון מענה של הלשכה" במלים "בציון מקום מושבה ואזור פעולתה", מפני שזהו בדיוק הביטוי אשר נמצא בחוק בתי-המשפט לגבי פירסום על הקמת בית-משפט שלום, או בית-משפט מחוזי, והוועדה מצאה לנכון לשמור עד כמה שאפשר על אחדות המינוח בחוקיה.

גם בסעיף 1 (ב) יש שינוי בנוסח בלבד, בלי לשנות משהו מהותי.

בסעיף 2 הוספו את המלים "לרבות ההוצאות הכרוכות בו", מפני שמתן השירות אמנם מכון בעיקר להופעה לפני בית-המשפט, אבל ניהול משפט גורם לעתים קרובות להוצאות נוספות, כגון השגת חקיקה, העתקת מסמכים, הבאת עדים וכדומה, ורצונו שיהיה ברור שהשירות יכלול גם את ההוצאות האלה.

ואשר לחוספת השנייה שבסעיף 2, בסיפה — "או על-ידי אדם אחר הכשיר כדין ליתן את השירות" — גם כאן היתה לוועדה כוונה מיוחדת. מצד אחד זה יאפשר לתת את הסיוע המשפטי על-ידי מתאמן אצל עורך-דין אחר, על כל פנים במחצית השנה האחרונה של השירות; מצד אחר, הואיל ומקרים רבים של הסיוע המשפטי יידונו לפני בתי-דין רבניים, הניסוח הזה רומז על כך שהטוען הרבני, המוכר לפי תקנות שתיוקן שר

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ט"ו של סדר-היום: חוק הסיוע המשפטי, תשל"ב-1972, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולדשמידט, יושב-ראש הוועדה המשותפת של ועדת החוקה, חוק ומשפט, וועדת השירותים הציבוריים.

יוסף גולדשמידט (יו"ר הוועדה המשותפת):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת חוק זו הובאה לכנסת בשעתה, לפני שנה ורבע, בשם שונה קצת — "חוק הסעד המשפטי", והשינוי הראשון שאני רוצה להזכיר הוא, שהוועדה מצאה לנכון לתת לחוק את השם "חוק הסיוע המשפטי" ובעקבות שינוי זה בכל מקום שבו מדובר על המוסד אשר יתן את הסעד המשפטי ידובר על לשכת הסיוע המשפטי.

בהזדמנות זו רוצה אני להזכיר שהטיפול בחוק, אחרי הקריאה הראשונה, התחיל בוועדה משותפת לועדת החוקה, חוק ומשפט, וועדת השירותים הציבוריים ובראשה עמד חבר-הכנסת ישראל שלמה בן-מאיר וזכרוננו לברכה, שיום השנה לפטירתו יחול בעוד יומיים ויכרו מלווה אותנו בעבודה זאת.

היום הונח החוק בצורתו הסופית לקריאה שנייה ושלישית. אעמוד בקיצור על השינויים אשר חלו בחוק הזה עקב דיוני הוועדה.

בסעיף 1 — במקום הנוסח המקורי, שבו נאמר ששר המשפטים "רשאי" להקים לשכות סיוע משפטי, נאמר כאן שהוא "מוסמך" להקים. ההבדל הוא בזה, שהביטוי "רשאי" למרות משמעותו העממית מתפרש בדרך כלל כעין חובה; ואילו הביטוי "מוסמך" שומר על החופש הנתון לשר המשפטים להקים לשכה כזאת,

מדובר על "נסיבות" במקום "תנאים" וגאמר בה: "והנ" סיבות שבהן חייב המקבל שירות משפטי להחזיר הוצ"אות". לדוגמה, יכול להיות שנודע לראש הלשכה שהמבקש זכה ביתניים בסכום ניכר במפעל הפיס ואינו זקוק עוד לעזרה, או שכונע לו כי ירדשה גדולה נפלה לידיה, או שנודע לו כי בתצהיר לא מסר המבקש את האינפורמציה המלאה ובאמת אין לראות בו אדם הראוי לסיוע משפטי לפי חוק זה. בכל המקרים האלה נכון יותר לדבר על נסיבות מאשר על תנאים.

פיסקה (5) היתה קודם סעיף 8. המטרה היתה כאמור לכלול בסעיף אחד את כל הנושאים שלגביהם יותקנו תקנות. אנו קובעים כאן שאת התקנות לעניין פסקאות (1) עד (4) יתקין שר המשפטים בהתייעצות עם שר האוצר, וזאת כיוון שמשמעותן היא כספית. שר האוצר ביקש לראותו שותף להכרעות אלה בטרם יתחייב שר המשפטים להוצאות האמורות. לגבי פסקאות (3) ו-(5) קיבלה הוועדה את אשר הוצע על-ידי שר המשפטים וגם מה שביקשה לשכת עורכי-הדין, שבעניינים אלה תהיה התייעצות עם לשכת עורכי-הדין. האמת היא שהלשכה ביקשה כי תקנות אלה יותקנו בהסכמתה, אבל אנו קיבלנו את ההצעה שזה ייעשה בהתייעצות עם הלשכה. לוועדה נראה שההתייעצות זו היא צודקת ומתחייבת מתוך העניין.

בסעיף 8, שהיה קודם סעיף 10, אין שינוי. אני מבא את הצעת החוק בנוסח המונח לפניכם לקריאה שנייה ושלישית. מבקש את היושב-ראש להזמין את המסתייגים לגמק את הסתייגויותיהם, וכן את שתי הגדרות סאות לסעיף 3(א).

היו"ר מ. ביבי:

אנו עוברים להנמקת ההסתייגויות לסעיפי החוק. רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולדשמידט, להסתייגותו לשם החוק ולסעיפים 1, 2, 3, 6 ו-7.

יוסף גולדשמידט (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני סבור ששם החוק, כפי שהופיע בחוברת הכחולה - חוק הסעד המשפטי - הולם את הנושא ותואם את הנוהג הלשוני בחוקי המדינה.

סביב שאלה זו התנהל ויכוח ער בוועדה. כמה מהחברים שהתנגדו לשם המקורי של החוק - חוק הסעד המשפטי - גילו רתיעה מכך שהביטוי "סעד" יופיע בחוק זה. הם טענו שמלה זו מזכירה את הנזקקות של אדם שאיננו יכול לפרנס את משפחתו. הם אמרו שאדם כזה הוא בין אלה שצריכים להשכים לפתחה של לשכת הסעד ולבקש עזרה. עוד אמרו, שיתכן מאוד שאדם איננו נמנה עם לקוחותיה הקבויים של לשכת הסעד המקומית, הוא מפרנס את משפחתו בכבוד, אולי בצמצום, אך בלי להזדקק לכל עזרה אחרת, אבל כאשר הוא צריך להגן על עצמו בפני הערבות המשפטיות ולנהל משפט אין בידי האמצעים הדרושים לניהול מערכה זו והוא נאלץ לבקש עזרה. האם גם לאדם כזה נדיב את התו שהוא מקבל סעד?

אני אומר בפירוש שאינני רואה כל בוששה, כתם או פגם מוסרי או חברתי בכך שאדם נזקק ללשכת הסעד. מקובל בעם ישראל, שכשם שאדם חייב להושיט סעד למי שזקוק לכך, כך אדם הזקוק לעזרה חייב לבקש והוא ראוי לקבל אותה. מי שזקוק לעזרה ואינו מבקש אותה ועל-ידי כך מקפח את צרכיו החיוניים שלו ושל

הדתות לפני שנים מועטות, גם הוא יכול להיות מוזמן על-ידי לשכת סיוע משפטי לתת את העזרה בבתי-הדין הרבניים.

בסעיף 3 יש לעומת הנוסח שבחוברת הכחולה הבדל גדול, חשוב ומהותי, ואני חייב לעמוד בכמה משפטים על ההבדל הזה. בחוברת הכחולה נקרא סעיף 3 בכך: תרת שבשוליים "תעודת נזקקות" וההצעה המקורית דרשה שהמבקש את הסיוע המשפטי מאת הלשכה חייב לצרף לבקשתו תעודת נזקקות. איך מקבל אדם תעודת נזקקות כזאת? על כך דיבר החוק בנוסח הראשון בסעיף 9, באמרו ששר הסעד רשאי לקבוע בתקנות את המוסדות שיתנו תעודת נזקקות לעניין החוק ואת המב"חנים שלפיהם יפעלו מוסדות אלה. הוועדה, ברובה הגדולה, היתה סבורה שיש להקל על מבקש הסיוע על-ידי כך שימנעו ממנו או יחסכו לו את הטורח להפנות את בקשתו ליותר ממקום אחד; הוועדה היתה סבורה שעל המבקש לבוא במגע עם מוסד אחד בלבד - הלשכה לסיוע משפטי. הלשכה הזאת הוא מגיש את בקשתו כפי שנאמר בסעיף 3(א): "המבקש שירות משפטי יגיש ללשכת סיוע משפטי בקשה על כך בכתב". גם השאלה אם הוא ראוי לכך מבחינת מצבו החמרי, אם הוא באמת נזקק לקבל מן המדינה את העזרה הזאת חנים - את ההכרעה בעניין זה תקבל הלשכה, או ראש הלשכה. דרך אגב, מובן שסעיף 9 מיותר, אבל על-ידי זה משתנה סעיף 3 והוא אומר בסעיף 3(א) מה שציינתי; ואילו לגבי ההוראה שבסעיף קטן (ב) מוצאים אתם בהצעה שלפניכם שתי גירסאות: גירסה א' וגירסה ב', ובוודאי יהיו שני חבדי כנסת אשר יגנו האחד על גירסה א' והאחר על גירסה ב'.

אשר להוראות של סעיפים קטנים (ג) ו-(ד): הללו אינו שנויות במחלוקת ויש להן דק גירסה אחת.

סעיף 4 כולל תוספת בסיפה האומרת שראש הלשכה רשאי להורות שיופסק שירות שהוחלט בו, אבל דבר זה ייקבע בתקנות, כפי שנמצא אחר-כך בסעיף 7, המונה את הנושאים שבהם יותקנו תקנות.

לגבי סעיף 5 רוצה אני ראשית כל לבקש תיקון לשוני קטן: בסעיף 1(ג) מבקש אני למחוק את האות "ב" של המלה "בענייני" ולקרוא "את ענייני".

במקום הנוסח הקודם: "בית-המשפט יהא רשאי לשקול שנית את ההנחיות" מציעה הוועדה שייאמר בחוק: "בית-המשפט רשאי לשקול מחדש את ענייניו של המערער על סמך ההנחיות". דומני שהדבר הזה היגיוני ומתקבל על הדעת.

בסעיף 6, שבו מדובר על הוצאות המשפט שגפסקו לטובת אדם שיתן לו סיוע משפטי, נאמר שמתוך הסכום שנפסק בבית-המשפט אפשר גם לשלם למבקש הוצאות שהוא עצמו הוציא למען עניינו. הוועדה הוסיפה את המלה "סבירות". אם המבקש הוציא הוצאות בלתי סבירות שלא בא עליהן אישור, ובעניין ראש הלשכה אינו נראות נכונות וסבירות, אין הלשכה רואה עצמה חייבת לפי החוק לסייע בכיסוי הוצאות אלה.

סעיף 7 מאחד כמה הוראות שהיו קודם בשני סעיפים. הוועדה אמרה בסעיף זה, שכל התקנות שיותקנו לביצוע החוק יובאו לאישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

בפיסקה (3) לסעיף 7 שינתה הוועדה את הנוסח וכתבה "הכללים" במקום "התנאים". בפיסקה (4)

אלא כאן הכוונה גם לעזרה רחבה יותר, לא רק לאנשים הנזקקים ללשכת הסעד. יכול להיות סוחר או בעל מק- צוע חפשי וכיוצא בזה שירד מנכסיו והוא זקוק לעזרה משפטית. הוא אינו "קליינט" של לשכת הסעד. הוא זקוק לעזרה והוא יקבל את העזרה, אם לא יוכל לממן את הוצאותיו המשפטיות אלא בעזרת הלשכה הזאת. לא רצינו לקשור זאת למושג של סעד. ולפיכך חיפשנו שם אחר. הדבר הפשוט ביותר וההגיוני ביותר היה השי- מוש במלה הפשוטה "עזרה", כלומר "חוק העזרה מש- פטית". מדוע לא עשינו זאת? — כיוון שמבחינה טכנית המלה "עזרה משפטית" קשורה למושג של עזרה משפ- טית המושטת לארצות אחרות שאותן יש לנו קשר והן מושיטות לנו עזרה משפטית, על בסיס של הדדיות, ולא רצינו שהיה ערוב מושגים. משום כך לא קיבלנו את השם הפשוט הזה.

אינני מרוצה מהמלה "סיוע". יש אנשים שזוכרים עדיין פרשות סיוע שהיו בשנות העשרים והשלושים, היינו לאו דווקא בשנים האחרונות, שיש בהן איוון קונו- טציה לא כל-כך מצויינת. אבל ככלות הכל סיוע משפטי הוא דבר שונה בהחלט מהמושג "סעד", ועובדה היא, שכמעט כל חברי הוועדה, אולי להוציא אחד או שניים, קיבלו את ההצעה שנקרא לחוק הזה "חוק הסיוע המש- פטי" וללשכות "לשכות סיוע משפטי".

משום כך אני מבקש לדחות את הסתייגותו של חבר-הכנסת גולדשמידט.

ה"ר מ. ביבי:

נעבור להצבעה. אני מעמיד להצבעה את הסתיי- גותו של חבר-הכנסת גולדשמידט לשם החוק ולסעיפים 1, 2, 3, 6 ו-7.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת י. גולדשמידט לא נתקבל.

ה"ר מ. ביבי:

אני מעמיד להצבעה את שם החוק לפי הצעת הוועדה.

הצבעה

שם החוק, בנוסח הוועדה, נתקבל.

ה"ר מ. ביבי:

ההסתייגות של חבר-הכנסת גולדשמידט נדחתה לא רק לגבי שם החוק. היא גם מכוננת לסעיפים 1, 2, 3, 6 ו-7, ולכן לא נצביע שוב על ההסתייגות הזאת בכל אחד מהסעיפים האלה.

הצבעה

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

ה"ר מ. ביבי:

לסעיף 3 שתי גירסאות. גירסה א' תנומק עלי-די חבר-הכנסת ארידור.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני שותף לתשבחות שהשמיע חבר-הכנסת אנקוריון ליושב-ראש הוועדה. אין ספק שהחוק הזה יצא מהוועדה כשהוא

התלויים בו נחשב כמי שעבר עבירה בכך שלא קיים את החובות המוטלות עליו.

על כן הביטוי "סעד" אין בו שום פגם מוסרי, ואי- גני מוכן להסכים לשינוי שמו של החוק, היינו חוק הסיוע המשפטי, ולהכתים בכך בעקיפין את כל מי שבא לבקש עזרה של משרד הסעד או שירותי הסעד במדינה, שעושים גדולות כדי להילחם בעוני, בדחוקות ובמצוקה. לכן נראה לי שגם בתחום העזרה המשפטית אנו רשאים לדבר על סעד.

אוסף ואומר כי בית-המשפט העליון דן בהרבה פסקי-דין בשאלה אם להגיש סעד משפטי למי שמופיע לפניו, בעיקר בעניינים הקשורים בפניות לבית-המשפט הגבוה לצדק.

בחוק לשכת עורכי-הדין, בסעיף 3, נזכרות כמה פעולות שהלשכה רשאית לעשות וביניהן מתן סעד משפטי לאלה הנזקקים לו באשר אין ביכלתם לממן את ההוצאות הכרוכות בהשגת סעד משפטי לעצמם.

מתוך רצון לשמור על הנוסח הקיים בחקיקה הישראלית, ומתוך הסתייגות מכך ששירות הסעד שנו- תנת המדינה יצויין על-ידי שינוי שם החוק כדבר נחות, שיש בו פגיעה מוסרית — אני מבקש לשמור על השם המקורי של החוק ולכנותו חוק הסעד המשפטי.

כן אני מציע שהמילים המופיעות בכותרת של החוק, "חוק הסעד המשפטי", תיכללנה גם באותם סעיפים המדברים על הלשכה, והם הסעיפים 1, 2, 3, 6 ו-7. אני מציע איפוא כי במקום הנוסח "סיוע משפטי" יבוא "סעד משפטי".

ה"ר מ. ביבי:

בשם הרוב בוועדה ישיב חבר-הכנסת אנקוריון.

ארי אנקוריון (בשם הוועדה המשותפת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בפתח דברי אני רוצה להביע הערכה לחבר-הכנסת גולדשמידט, יושב- ראש הוועדה המשותפת, על סבלנותו הרבה בניהול הדיונים בוועדה, בתקופה ארוכה למדי, והוא יודע והיה עד לכך שחברים בוועדה, רבים מהחברים בוועדה, הלכו גם הם דרך ארוכה לקראתו במציאת פשרות. בתור דוגמה הייתי אומר שאנוכי באופן אישי אצביע בעד גירסה ב' לסעיף 3, אם כי לבי לא כל כך שלם עם גירסה זו ונראית בעיני יותר גירסה א', בכל זאת אעשה זאת משום שהגענו לפשרה שאין להוציא לגמרי את שר הסעד מתחום העניינים הכרוכים בחוק הזה ויש צורך שתהיה התייעצות של שר המשפטים עכ שר הסעד.

אני מצטער שיושב-ראש הוועדה, חבר-הכנסת גולד- שמידט, דבק בהסתייגותו בעניין השם לחוק. אני רוצה להסביר מדוע לא קיבל הרוב בוועדה את דעתו. במפורש רצינו שהמושג של עזרה משפטית שיקבל האזרח הנזק מאת המדינה יופרד מהמושג הכללי של סעד, של לשכת הסעד, פנייה ללשכת הסעד, קבלת עזרה מלשכת הסעד.

גם לגבי עניין הנזקקות לא אמרנו שהמבקש יופנה ללשכת הסעד, אלא אם אדם יביא תעודה מלשכת הסעד הרי היא תשמש תוכחה לכאורה. אבל בדרך כלל אמרנו שראש הלשכה המשפטית עצמו יכדד אם המב- קש אמנם נזקק לעזרה או לא. לכן, כפי שאמרתי, רצינו שעניין העזרה המשפטית יופרד מעניין הסעד הכללי, שהוא מושג מקובל וקשור ללשכת הסעד. אין אני רוצה לומר שיש בזה סיווג מסוים של אנשים הפונים לסעד,

חסר כמה מהליקויים שהיו מצויים בחוברת הכחולה שהוגשה על-ידי הממשלה.

לגירסה א', שמחצית חברי הוועדה תמכו בה, רצוני לומר: אמרנו שהשירות המשפטי יינתן אם נוכח ראש הלשכה, לפי מבחנים שנקבעו בתקנות, שאין ידו של המבקש משגת לשאת בהוצאות השירות. "נקבעו בתקנות" — פירוש הדבר נקבעו בתקנות על-ידי שר המשפטים, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, כפי שכתוב בסעיף 7 לחוק.

לשם מה נוסף להצעה הפשוטה והבדודה הזאת את הצורך בהתייעצות עם שר הסעד? מה עניינו של שר הסעד לכאן? הרי שר המשפטים מתקין תקנות בעניין דחיית תשלומי אגרה בבתי-המשפט בלי התייעצות עם שר הסעד. סומכים על שר המשפטים שהוא יודע להת- קין תקנות מתאימות ואין צורך בשום התייעצות עם שר אחר. למה מציעים כאן לצרף את שר הסעד? אמנם עם הגשת הנוסח הראשון של הצעת החוק חשבו ששר הסעד צריך להתקין בעצמו את התקנות, ולפיכך בסעיף 9 של החוברת הכחולה נאמר ששר הסעד רשאי לקבוע בתקנות את המוסדות שיתנו תעודות נזקקות לעניין החוק ואת המבחנים שלפיהם יפעלו מוסדות אלה. מה- הצעה הזאת לא נשאר זכר, אלא רק העניין של הת- ייעצות עם שר הסעד בהתקנת התקנות. אבל כל העניין הזה נוגע למשרד המשפטים. זה עניין של עזרה לאנשים שפונים לבית-המשפט. זה לא עניין הנוגע לאנשים הנו- קקים לטיפול של לשכת הסעד דווקא. כבר הוסבר הדבר על-ידי קודמי. הרי על-פי רוב האנשים האלה בכלל אינם נזקקים ללשכת הסעד. יכול להיות אדם שבכלל אינו נזקק ללשכת הסעד והוא נזקק לחוק הזה. ולכן הצענו גם לשנות את שם החוק; הצענו לקרוא לו, כפי שהתקבל בסופו של דבר, חוק הסיוע המשפטי, כדי להבחין שבינו ובין סעד אין שום דבר.

הכנסת אישרה שיש למחוק משם החוק את המלה "סעד" וכן בכל סעיפי החוק. כלומר דחתה את ההס- תייגות. מה שנשאר מעניין הסעד הוא שר הסעד.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):
אולי נקרא לשר הסעד שר הסיוע?

יורם ארדור (גח"ל):
אבל זה לא יספיק, חבר-הכנסת קלינגהופר, מפני שיש לי רושם שהבעיה כאן איננה נוגעת לשם השר אלא לזהותו של השר. זו הבעיה. וגם חוק בעניין פשוט כזה, כמו הסיוע המשפטי, גם הוא צריך להיות מחולק לפי מפתח קואליציוני.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה לא עניין לקואליציה. זה עניין הנוגע למבנה החוק.

יורם ארדור (גח"ל):
תחילה הוצע כך: תקנות מסוימות יתקין שר המש- פטים, תקנות אחרות יתקין שר הסעד, וכאשר רואים כמה מגוון הוא העניין, שיהיו שני סוגי תקנות בחוק כזה, מציעים נוסח האומר: שר המשפטים בהתייעצות עם שר הסעד, ומה יקרה אם שר הסעד יהיה ממפלגה אחרת? אז יתקנו את החוקים בכנסת לפי חלוקת מש- רדי הממשלה בין המפלגות השונות.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
כתוב "בהתייעצות". שר אחד מתקין.

יורם ארדור (גח"ל):

אבל לשם מה ההתייעצות? מה זה נוגע לשר הס- עד? אם ירצה שר המשפטים, יתייעץ עם שר הסעד. האם מציע משהו שבחוק הזה יהיה סעיף האוסר על שר המשפטים להתייעץ עם שר הסעד? האם מונע משהו ממנו להתייעץ עם שר הסעד, ועם כל שר אחר שהוא רוצה להתייעץ עמו? אין איסור. לשם מה צריך לחייב את שר המשפטים, מטעם הקואליציה, להתייעץ עם שר הסעד בעזרת חוק, ולא לסמוך עליו? זה מחייב את שר המשפטים להתייעץ עם שר הסעד על-פי צו של החוק, מפני שאם לא יהיה צו של החוק, אין סומכים על שר המשפטים שיתיעץ עם שר הסעד מרצונו הוא. הלא זה מגוון. האם בחוק פשוט כזה, הנוגע לבתי- המשפט, צריך לחייב את שר המשפטים, על פי חוק, להתייעץ עם שר אחר? תתקין הממשלה תקנות נוהל משלה אשר יסדירו את העניין הזה של התייעצויות הדדיות בין שרים. יש אחריות משותפת של הממשלה, ואם שרים אינם סומכים על תקנות נוהל בעניין כזה, או שאין תקנות נוהל כאלה — זה בוודאי לא עניינה של הכנסת.

יהונתן יפרח (המערך, עבודה-מפ"ם):
אם העניין הזה קיים — מה זה משנה?

יורם ארדור (גח"ל):
אני אומר שזה פשוט מגוון. שר המשפטים רוצה להתייעץ עם שר הסעד או עם כל שר אחר — יתייעץ. אבל מה נוגע נוהל העבודה של הממשלה לחקיקת חוק על-ידי הכנסת?

לכן נראה לי שכל העניין הזה של התייעצות כפולה אין בו שום טעם לגופו של עניין. בביטולו אין פגיעה בשר הסעד; אין בשלילת ההתייעצות שום פגיעה בשר הסעד. אין לזה שום קשר עם עמדה או כבוד; יש לזה רק קשר עם התקנת התקנות מטעם שר שיהיה ממונה על ביצוע החוק. זה הכל.

היו"ר מ. ביבי:
להנמקת גירסה ב' — רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולדשמידט.

יוסף גולדשמידט (יו"ר הוועדה המשותפת):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. מי ששומע את הנמקתו של שר חבר-הכנסת ארדור לגירסה א' יכול לקבל את הרושם, שלפי דעתו זהו החוק היחיד שבא לאישור הכנסת בעשרים ושלוש וחצי שנות קיומה, הקובע ששר אחד חייב, על-פי החוק, להיוועץ עם שר אחר, כאשר ההחלטה שהוא צריך להחליט שייכת באופן מובהק לשני תתומים. אני בטוח שחבר-הכנסת ארדור, ללא כל הכנה, יכול היה לקום ובו במקום לצטט לפחות עשרה חוקים או יותר שבהם קיימת חובת התייעצות כזאת.

בחוק זה מתחייבת המדינה, בהוצאה של מאות אלפי לירות לכל לשכה ולשכה — ואם היא תצליח לה- קים, כפי שהיא רוצה להקים, חמש לשכות, לשכה בכל מקום שיש שם בית-משפט מחוזי, תגיע ההוצאה המ- שועדת למיליונים, לפי מה שנראה לנו מתוך שיחה עם אנשי משרד המשפטים, ומיליונים אלה מוצאים כדי שיהיו מהם אנשים כאשר הם נמצאים במצוקה וצרי- כים לקבל את העזרה הזאת; והנה כאשר המדינה רוצה להוציא מיליוני לירות לשנה כדי לסייע לאנשים נזקקים,

ה צ ב ע ה
גירסה א' לא נתקבלה.
גירסה ב' נתקבלה.

הי"ר מ. ביבי:

ועתה נצביע על סעיף 3 בנוסח הוועדה על-פי גירסה ב' כפי שנתקבלה.

ה צ ב ע ה

סעיף 3 (גירסה ב'), בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ר מ. ביבי:

לסעיף 4 הסתייגות לחבר-הכנסת ארידור. חבר-הכנסת ארידור, בבקשה.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רוצה להפנות את תשומת-הלב לכפילות מיותרת שיש בסעיף 4.

הי"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, מאחר שאין חברי כנסת רבים באולם, הרי כל קול, ולו הדק ביותר, מהדהד באולם.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

רוצים ליצור רושם שיש הרבה חברי כנסת באולם.

יורם ארידור (גח"ל):

יש כפילות מיותרת מבחינה משפטית בסעיף 4. זה איננו עניין פוליטי, אלא פשוט עניין משפטי, ואנשה לשכנע את אלה המוכנים להשתכנע.

כתוב כאן בסעיף 4 לפי הצעת הוועדה מה הן הסיבות שבגללן אפשר לדחות בקשת סיוע משפטי. בין הסיבות המנויות כאן מונים את הסיבה הבאה: אם עניינו של המבקש אין לו על מה לסמוך, או שאין לו בסיס סביר מבחינת הדין, העובדות או הראיות. לי נראה שאם מתקיים התנאי שאין לעניינו של המבקש על מה לסמוך, אין צורך לומר "שאין לו בסיס סביר מבחינת הדין, העובדות או הראיות". ולהיפך, אם כותבים בחוק שאין לעניינו של המבקש בסיס סביר מבחינת הדין, העובדות והראיות, אין צורך להוסיף שאין לעניינו של המבקש על מה לסמוך. על מה יכול לסמוך עניינו של המבקש כשאין לו שום בסיס סביר מבחינת הדין, העובדות והראיות? דין – אין בסיס; עובדות – אין בסיס; ראיות – אין בסיס. על מה נשאר לו לסמוך? אם כך, יוצא שאנו כותבים בחוק מלים מיותרות, וגררנו לי שזוהי חקיקה בלתי-מוצלחת.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

זה היינו הך. בסיס הוא דבר שעליו סומכים.

יורם ארידור (גח"ל):

אני מודה ושמה על הסיוע שנתן לי עכשיו משפטן כל-כך מובהק כמו פרופסור קלינגהופר.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

זהו סעד משפטי.

יורם ארידור (גח"ל):

סיוע משפטי ללא אישור שר הסעד.

אני מציע לא לומר בחוק מלים מיותרות שממש אין להן משמעות. לי נראה שלפי גירסת הרוב בוועדה עדיף היה למחוק את המלים "אין לו על מה לסמוך"

אסור לפי תפיסתו של חבר-הכנסת ארידור לחייב את שר המשפטים לבדוק ולקבוע את מבחני הסיוע בהתייעצות עם אותו שר בממשלה שכל מלאכתו וכל עיסוקו הם ענייני סעד וסיוע לזקוקים.

חיים קורפו (גח"ל):

האם גם לשם מינוי עובדי הלשכות האלה יצטרך להתיעץ עם שר הסעד?

יוסף גולדשמידט (יו"ר הוועדה המשותפת):

לא. לגמרי לא; לא עם שר הסעד ולא עם שר העבודה ולא עם שום שר אחר. מפני שהוא יבחר את האנשים שיכולים לעשות את העבודה הזאת. אבל מדיניות סעד והכרת המציאות, מי זקוק ובאילו תנאים אנשים זקוקים לזה – זהו תחום התמחותו של שר הסעד. על כן הטענה שזה דבר חורג ויוצא דופן – אני מניח שגם חבר-הכנסת ארידור יודע שלטענה הזאת אין כל יסוד.

אוסף ואומר שהתפלאתי שחבר-הכנסת ארידור רוצה לגייס לתמיכת עמדתו את הדעה, שאולי כיוון ששר הסעד הנוכחי שייך למפלגה מסוימת, הרי זה קובע את מי הוא מגדיר כראוי לקבל סיוע משפטי.

יורם ארידור (גח"ל):

זאת לא אמרתי.

יוסף גולדשמידט (יו"ר הוועדה המשותפת):

האם דברים אלה אינם משתנים? חוקים הקובעים התייעצות עם שר אחד או יותר אינם גזורים לפי קוג'סטלציה מסוימת בעת קבלת החוק, לאיזו מפלגה שייך השר העומד בראש משרד זה או אחר. אני חושב שכל הכיוון הזה בטיעונו של חבר-הכנסת ארידור אינו במ' קומו, וזה אינו עונה לשאלה שעומדת לפנינו.

כאשר הוועדה דנה בחוק הסכמתי למחוק סעיף 9, ולא מפני שהיה נראה לי פסול בכך ששר הסעד יקבע את המבחנים, אלא מפני שקיבלתי את השקפת החברים בוועדה שאמרו כי יש לחסוך טורח מהמבקש וגם לפשט את התהליך שבו הוא מגיע לעזרה שהוא זקוק לה. זאת קיבלתי, ולכן נעלם סעיף 9, כי בעניינים אלה לא צריך המבקש לפנות אל מוסדות הסעד. הוא יפנה ללשכת הסיוע המשפטי בלש. אבל לשלול את עצת המומחה של שר הסעד – זה דבר אחר, ואני חושב שיש לקיים את גירסה ב' בסעיף 3 כפי שהיא כתובה.

דוגמה אחת הביא חבר-הכנסת ארידור לגבי מתן עזרה חמרית בלי היוקקות לשר הסעד, אבל אין הנדון דומה לראיה. מפני שכאשר מדובר על אגודות בתי-המשפט, מדובר בראש וראשונה על דחיית התשלום ולא מדובר על פטור ממנו. ואילו כאן מדובר על פטור, חוץ מן ההוראה האומרת שבמקרים מסוימים ובנסיבות מסוימות, הקבועות בתקנות, שהשר יתקין אותן, העזרה היא החלטית וסופית ואין לחזור ממנה.

מתוך כל זה נראה לי, שזה תואם את הנוהג, שכאשר תחום אחד משותף לשני משרדים או יותר קובע החוק חובת התייעצות בין שני שרים. לכן יש לחייב את גירסה ב' האומרת ששר המשפטים יתקין תקנות בהתייעצות עם שר הסעד.

הי"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, נצביע על שתי הגירסאות לסעיף 3.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. צריך לשים לב מה נעשה כאן. אומרים ששר המשפטים מוסמך להת- קין תקנות בעניין הקמת לשכות סיוע משפטי בעניינים שבהם יינתנו שירותים משפטיים, היקפם והנסיבות שבהן יוצדקו מתן שירותים כאלה, ואומרים: כל הדברים האלה יעשה בהתייעצות עם שר האוצר.

אין דבר שאינו עולה כסף. העובדה שמשהו עולה כסף איננה גימק שצריך להתייעץ עם שר האוצר. הרי יש עניינים, גם במסגרת העניינים שצינתי, שבהם הת- ערבותו של שר האוצר מוזרה מאוד; הנסיבות שבהן רשאי ראש הלשכה להורות שיופסק מתן שירות שהוחל בו. לשם מה יש צורך ביעוץ של שר האוצר לגבי נסיבות אלה? לגבי הקמת לשכות סיוע משפטי, עניינים שבהם יינתן שירות משפטי — לשם מה יש כאן צורך ביעוץ של שר האוצר? מה חושבים? האם יפעל שר המשפטים שלא במסגרת תקציב המדינה? האם יפעל באופן שירותי מבלי לחשוב על הכסף שיוצא על עני- יינים אלה? הרי על-פי החוק יכול שר המשפטים להקים אפילו בתי-משפט בלי להתייעץ עם שר האוצר.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

מדוע כותבים דבר זה דווקא בחוק הזה ולא בחוקים אחרים?

יורם ארידור (גח"ל):

הוא יכול להקים בתי-משפט בלי לשאול את שר האוצר. ההנחה היא שיש אחריות משותפת בממשלה. ואילו לא היתה קיימת אחריות משותפת בממשלה, לא הייתי מציע לתת ביטוי לכך דווקא בחוק הזה. בסופו של דבר משתמע שאין אמן בשר המשפטים שיתקע תקנות מסוימות מבלי שיחרוג מהתקציב המיועד לו. ואם אין אמן כזה בשר המשפטים, צריך להתפלא מדוע הוא ממשיך לכהן בתפקידו. אני חושב שקואליציה התו- מכת בשר המשפטים צריכה לתת בו אמן לפחות באותה מידה צנועה של התקנת תקנות לעניין הקמת לשכות סיוע משפטי.

יש עוד דבר, וזה עניין עקרוני יותר. אין בממשלה שרים בדרג שונה. כל השרים שווים, ואין שר ששווה יותר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

יש ששווה יותר.

יורם ארידור (גח"ל):

לפחות לא מבחינת החוק.

אם קובעים שבדבר כלי-כך פשוט כמו עניין הקמת לשכות סיוע משפטי אין שר המשפטים יכול להתקין תקנות בעצמו, ודרוש לזה ייעוץ של שר האוצר, מידו הדבר שאומרים שאפילו בנושא המסור לתחום סמכותו הבלעדית של שר המשפטים, הרי הוא אינו השר הקובע בנושא זה, אלא הוא זקוק לייעוץ, כלומר הוא צריך לפעול לפי הייעוץ. זוהי ההנחה, שאם לא כן אין צורך ביעוץ הזה. מה הטעם להפוך את שר האוצר לשר בכיר לעומת שר המשפטים? איזה יחס זה לשר המשפטים, דווקא מצד הרוב הקואליציוני?

אפשר לבוא ולהגיד שכל זה הוא דבר קטן וחסר ערך. אבל לפעמים דווקא בדברים הקטנים לכאורה מת- גלה הבעייתיות של היחסים הפנימיים בתוך הממשלה,

ולהסתפק בנוסח האומד שאין לעניינו של המבקש בסיס מבחינת הדין, העובדות והראיות. אם זה אין לו — כלום אין לו, ואין צורך בתוספת. לפיכך אני מציע למ- חוק את המלים הללו.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה, לתשובה.

יוסף גולדשמידט (יו"ר הוועדה המשותפת):

כנסת נכבדה. אני מודה שהוועדה התלבטה קצת סביב העניין הזה, והכריעה בסופו של דבר שקצת שפת- יתר בעניין זה גונתה לנו עודף בטחון וכוללת את כל האפשרויות העשויות להופיע בשיקולו של ראש הלשכה.

הנה, קודם דיברנו על כך שעניינו אינו אלא טרדני או קנטרני. יכול להיות שאין לו על מה לסמוך, מבלי שראש הלשכה ירצה להדביק למבקש את התו של קנטרן או טרדן. הוא לא קנטרן או טרדן לפי דרך הופעתו, אלא שאין לו על מה לסמוך. ומאידך גיסא, אף ההסתייגות לחלופין שהעלה חבר-הכנסת ארידור אומרת: אם כן, אפשר להסתפק במלים "או שאין לו על מה לסמוך" ואין צורך לפרט שוב "שאינו לו בסיס סביר מבחינת הדין, העובדות או הראיות". נכון, אבל יכול להיות — ואני חושב שלא מעט תביעות כאלו באות — שאדם בא ומעלה תביעה בעניין מסויים, אך אומרים לו: אדוני, אתה לא צד לעניין, אין לך מעמד בזה. לא שאנחנו נכנסים לדיון אם יש לו ולתביעתו בסיס מבחינת הדין, איות או העובדות, אלא אנו מוצאים שהוא נטפל לעניין זה...

יורם ארידור (גח"ל):

אז אין לו בסיס מבחינת הדין.

יוסף גולדשמידט (יו"ר הוועדה המשותפת):

יכול להיות. הרי אמרתי שקשה לראות בפיסקה זו שאתה חולק עליה, חבר-הכנסת ארידור, פיסקה שבאמת מחדשת תחום שלם של עניינים שאי-אפשר לראותם כמשתמעים ברוב המקרים מתוך שאר הביטויים. בכל זאת הוועדה קיבלה את הנוסח הרחב יותר, על אף הסכנה שמא במקרה זה או אחר הוא חופף מה שנאמר במקום אחר באותו סעיף, וחושבת — בהסכמת היי- עוץ המשפטי שקיבלנו — שאין בכך שום סיכון לבהי- רות החוק, ולכן אנו מבקשים לקבל את הנוסח המוצע.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, נצביע על סעיף 4.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת י. ארידור לא נתקבל.
התיקון לחלופין של חבר-הכנסת י. ארידור לא נתקבל.

סעיף 4, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ. ביבי:

לסעיפים 5 ו-6 אין הסתייגות. נצביע עליהם.

הצבעה

סעיפים 5 ו-6 נתקבלו.

היו"ר מ. ביבי:

לסעיף 7 הסתייגות לחבר-הכנסת ארידור.

חוברת כ"ב, ישיבה רפ"ז, ז' ניסן תשל"ב (22 מארס 1972) –
חוק הסיוע המשפטי (ארידור, ביבי, גולדשמידט, קורפו) –

האמון ההדדי, המושג של אחריות משותפת וכיוצא בזה.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה, לתשובה.

יוסף גולדשמידט (יו"ר הוועדה המשותפת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עד כה נותן משרד המשפטים שירות כזה של סיוע משפטי, בהיקף מסוים, אפשר לומר בלי בסיס חוקי, בהתאם לתקציב העומד לרשותו, והוא מוגבל למדי. החוק הזה באמת מוכיח את מדינת ישראל בשירות חדש, שרבים בוועדה – ובוודאי גם בין חברי הכנסת והאזרחים בכלל – רואים בו צעד חשוב קדימה בדאגת המדינה לשלום האזרחים. והאפשרות שהחוק הזה יתן לכל אזרח ואזרח להגן על עניינו בפני בית-המשפט – זה לא דבר מבוטל. אבל יחד עם זאת, כאשר המדינה נוטלת על עצמה את העול ואת האחריות לשירות חדש כזה, מן ההגיון שבמצב הכלכלי הכללי שהמדינה נמצאת בו, תנהג בהחלטות מסויימת. אין אדם יכול לדעת, לא שר האוצר ולא שר המשפטים, מה תהיה היענות הציבור לאפשרות שחוק זה יתן לו מכאן ולהבא, כמה תביעות יופנו אל הלשכות האלה, כמה לשכות יצטרך שר המשפטים לפ- תוח כדי להיענות לדרישה.

חיים קורפו (גח"ל):

למה בחוק האומבוסדמן לא היה צורך ביעוץ של שר האוצר? האם שם ידעו יותר?

יוסף גולדשמידט (יו"ר הוועדה המשותפת):

באמת הדבר הזה היה למעשה הסקת מסקנה מחוק מבקר המדינה. מפני שעוד לפני שהיה חוק האומבוסדמן טיפל מבקר המדינה באלפי פניות של אזרחים שלא היו ממש מכוונות לתחום העבודה של מבקר המדינה. וכדי להפוך את המציאות הזאת ממצאות אמפירית לחוק, הרחיבו את חוק מבקר המדינה לחוק האומבוסדמן.

חיים קורפו (גח"ל):

למה שם לא מדובר על ייעוץ של האוצר?

יוסף גולדשמידט (יו"ר הוועדה המשותפת):

אולי משם למדו את מידת הזהירות המתבקשת. כי גם לגבי האומבוסדמן ההסתערות היא גדולה, ואין ספק שהשירות הזה יעלה יותר ביוקר מאשר חשבו מראש.

ואילו כאן, הואיל וזה דבר חדש ואי-אפשר לדעת באיזה היקף יידרש השירות מאת המדינה, והואיל ואין רחים יוכלו לתבוע מהמדינה שתגיש להם עזרה זו, הוצע שהשר יבוא בדברים עם שר האוצר ויקבל את הסכמתו להרחבת השירות כפי שהוא.

אינני חושב שיש לקבוע היום עמדה חיובית או שלילית בשאלה אם אחרי שתיים-שלוש שנים לאחר שהשירות יתייצב ויהיה ידוע בערך מה התקציב הרגיל, לא תחייב עוד פתיחת לשכה נוספת התייעצות בין שני השרים ולפיכך יימחק הסעיף הזה. בשלב ההתחלתי הנסיוני הזה היה נראה לרוב בוועדה שהתייעצות זו מתבקשת.

היו"ר מ. ביבי:

אנו עוברים להצבעה על סעיף 7.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת י. ארידור לא נתקבל.

סעיף 7, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ. ביבי:

לסעיף 8 אין הסתייגות. נצביע.

הצבעה

סעיף 8 נתקבל.

היו"ר מ. ביבי:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק הסיוע המשפטי, תשל"ב-1972, נתקבל.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה – מחר בשעה 11.00.

ישיבה זו נעולה.

הישיבה נעלה בשעה 17.37.